Ex Libris



Ioachimi Pastorii

FLORUS POLONICUS

Seu

Polonicæ Historiæ

Epitome Nova.

LUGD. BATAVOR.
Apud Franciscum Hegerum. A°. 1641.

Loci Capucinorum Wratislaviæ.

VIRTUTIS JUXTA ET STEMMATIS
ornamentis Illustri
PETRO de LACHOWCE SIENIUTÆ,
Cobelini, Plessoviæ, Zdunorum
&c. &c. Domino S.

On mihi sollicitè, ut arbitror, dicenda causa est, cur libellum hunc Tibi, Illustris Domine, dedicatum veniam. Historia gentis Polonæ est, cujus Te proceribus pridem & Natalium & fortunæ tuæ splendor inseruit. Concinnata est à me, dum olim adolescentiæ Tuæ studiis admotus, id præcipuè curæ habui, ut à quibus vitam hausisses, ab iisdem exempla vitæ virtutumque acciperes. Nimirum à Majoribus Tuis, quorum antiqua decora & res præclarè gestas Tibi coràm memorare aliquando solitus, nunc publico in literati orbis theatro, compendio traditas exhibeo. Leges hîc subinde *Conarscios, Firlejos, Sborovios*, quorum omnium sanguis es. Et Paterni nominis plura haberes monumenta, si Russorum rebus dicendis idonea se ingenia applicuissent. Sed infeliciores hîc illi Polonis, quibus in Majorum regredientibus tempora, saltem aliquot seculorum ratio utcumque constat. Nam antiquiora itidem vetustas rapuit, à nullo indigenarum, ob communem Septentrioni o-

 lim

lim literarũ incuriam, transmissa ad posteritatē. Nec exteris memorantur, nisi neglectim & ferè tum tantùm, cum inde suorum gloriæ luminis aliquid fœnerari conantur. Sed & talia è monumentis illorum eruere non indecori laboris fuerit, & tentârunt quidam non pænitendo successu: majora tamen prœstituri, si vel libros vel subsidia alia habuissent, quæ nunc, auctâ literarum luce, nonnullis suppetunt. Nec ego ab his omnibus satis paratus mihi videor, & si essem, juxtà tamen ad id negotium longo opus fuerit otio, quod nunc equidem aliis studiis vacanti nimis exiguum suppetit. Majoris tamen inposterum potiundi spe sustentor, quæ si non fallit, conquirendis deinceps cæteris, quæ nostræ ætati propiora ad complementum hujus operis desunt, diligentiùs incumbam, pàrique, si valetudo & judicia meliorum voto responderint, conatu prosequar. Tu interim, Illustris Domine, ista à me accipe, si minus genio suo severioribus aliis placere merentia, Tibi tamen, ut spero, placitura, vel ob Autorem, ejusq; pronissimum in gloriam Polonorum & Tuam affectũ. Vale. *Scribeb. Lugd. Batav.* ineunte anno mill. sexcent. quadrag. primo, quem cœptis Tuis auspicatissimum precor

TIBI

addictissimus

JOACHIMUS PASTORIUS. *M.D.*

IN

FLORUM POLONICUM,

Eruditissimi & disertissimi Viri,

IOACHIMI PASTORII, Med. Doct.

SLavica dum primis, Pastori, ducis ab annis,
Et Lechi cineres exuviasque tui;
Et Craci imperium, magni incunabula Regni,
Tanta sub Arctoï sidere nata poli;
Tot formidatos, Bellonæ fulmina, Reges,
Nomina tot, nostris non temeranda modis;
Externum nil Roma legit. Se spectat in illis,
Eloquiumque operis, materiemque sui.
Hactenus & solos tantùm mirata Quirites,
Fassa sibi est populum se reperisse parem.
Et pariter te resq; stupet; dumq; omnia laudat,
Omnia Romanæ sunt, ait, ista manûs.

MARCUS ZUERIUS BOXHORNIUS.

Polonorum natio, vetustissimis seculis communi Sarmatarum sub nomine cognita, postquam ab immensâ horum & non capiente se ampliùs turbâ discessit, magis etiam, quàm antea, fortitudine Martiisque operibus enituit. Formidata semper vicinis remotisque populis, multis etiam sat diu dominata, à nullo, nec Romano quoque, qui Orbi quondam imperare gloriabatur, subacta. Quin & ipsi huic, ut expressis virtutum vestigiis, sic quâdã inprimis Genii similitudine comparari merita. Quę à primo ortu, ad bella, & res gerendas ita unicè compositũ habuit, ut, exemplo veteris Romæ, literato etiam otio nonnisi seriùs assuescere potuerit. Vnde factum, ut, quemadmodum triumphos alienos, &, quæ hos comitari solebat, externam scribentium industriam, felicibus semper armis arcuit: ita ipsa artium diu negligens & expers, res Majorum & suas nonnisi memoria ac narratione familiari sciret traderetve: externis verò gentibus victoriis potius & irruptionibus, quàm libris innotesceret. Equidem ante Iagellonem paucissimos hîc literis eruditos novimus: certè unum tantùm, qui facta suorum posteritati tradere aggressus sit, Vincentium Cadlubcum; Virum ob antiquitatem, laboremque à nullo ante tentatum, venerabilem, quanquam alioqui Romanæ facundiæ cultu, seculi sui vitio, minus nitescentem. Sed post Iagellonem, institutamque ab hoc Cracoviæ disciplinarum officinam, subiit major animorum cultura, adeoq; cum renascentium passim literarum luce crevit, ut & superiori seculo hæc terra tulerit, & nostro etiamnum ferat ingenia, eruditione, inprimis floridâ illâ, & vitæ rebusque agundis aptiore, ad miraculum usque culta. Nec paucos etiam, qui res patrias decoris laboribus componerent illustrarentve, ætas hæc posterior profudit. Præter cæteros, quos silentio hîc veneror, Martinum Cromerum, Varmiensem Antistitem dedit, virum ut loco illustrem, ita nulli historicorum seculi sui secundum, sive peritiam rerum, sive elegantiam Romani sermonis spectes. Quam utramque clarè ostendunt annales ejus, magnâ industria elaboratum & perpetua laude dignissimum opus.

Enimverò quia & extat jam rarius, & diffusa orationis profluentiâ grandius est, quam ut ab omnibus parari vel legi possit; incessit & aliis ante me, & mihi post illos studium, contrahendi, quæ ille operosiùs diduxit, in compendium, simulque eadem brevi-

brevitate, quæ post illum in Poloniâ acta essent, attexendi. Eam ego operam ante quadriennium, cum forte à lectione melioris ævi scriptorum recentior essem, aggressus, ad exitum Sigismundi Augusti, qui ultimus Iagellonidum masculorum fuit, deduxi: magis tamen id, quicquid esset, privato quorundam usui, quam luci publicæ destinans. Quam revereri ego, ut parest, semper solitus sum, & , ut sustinere queat hoc, quod jam verecundiæ custodiã effringit, maximè metuo. Nimisne formidolosum me ingenium aut tenuitatis conscientia faciat, nescio: sed multos profectò fore censores, multa & hic jam nunc video censuris opportuna: nec temerè forsan repertura veniã apud inhumaniores, & quibus aliena sugillare volupe est. Multis non placebit ipsa, quâ maximè placere volui, brevitas; quòd desiderium alicubi legentis non explebit. Sed forsan idem, si fuissem prolixior, breviorẽ me voluisset. Ita enim plerumque præsentia in fastidio: *quæ desideramus, in* laude *sunt: nec facilè quid mediocre, utut sit, videtur omnibus. Plures, opinor, brevitatem non culpabunt, sed vellent sejunctam à vitiis suis: obscuritate nempe, & inconditâ ex re una in aliam desultatione. Obscuritatis accusatoribus, quod opponam, non*

non habeo, præter difficultatem rei, maximis etiam ingeniis agnitam. Rarissimis profectò datum, nullo perspicuitatis damno, paucis verbis multa complecti posse. Nec pictor facile parvâ in tabulâ homines sexcentos æquè expressos & cuivis oculo obvios dederit, quàm si singulis tabulis singulos depingat. Et quis credat nuce inclusum Magni Homeri opus, æquè facile legi fuisse, quàm aliquot arborum corticibus descriptum?. Iam compagem scripti, si alicubi solutior videbitur, argumenti itidem ratio meritò defendet. Si Flori aliorumque exemplo, per bella tantùm vel seditiones domesticas voluissem decurrere, rem unam uno capite tradidisset, fuissetque sine salebris oratio. Nunc quia Regum vitam factaque omnia, certè sciri digniora, memorare decreveram, in eâdem sæpe paginâ de nuptiis & funeribus, de comitiis pugnisque agendum, trajiciendusque subinde à Vistulâ ad Tanaim, à Smolensco Cracoviam stylus fuit. Genus dicendi, quod secutus sum, non excusabo hîc multis: frustra enim fecero. qui scio, suum cuique & esse & placere; & prout quodque ex alienis ad suum accesserit, ita æstimari. Castitatis quidem Romanæ, quantùm potuit, ratio habita est. Sicubi asperiusculum quid, aut insolens occur-

occurret, damnari non prius velim, quam Florum, atque inprimis laudatissimum historicorum Tacitum consulueris. Qui noviter tum mihi & cum curâ lectus, sua subinde aliqua etiàm non quærenti adsperſit. Quod publicè hîc profiteor, ne me aliena pro meis venditare credas, aut procacius aliqua carpas tanquā mea. Cæterū Latinis auribus ut tanto magis me attemperarem, placuit etiam nomina quædam Polonica nonnihil ad mollitiem Romanā deflectere. Quod quia Cromero quoq; nō raró factitatū, exemplo hujus laudari, saltem excusari merebitur. Sed præter cætera, lacessent hîc, nisi fallor, ungues censorios sententiæ, quibus scriptum hoc alicubi intertextum cernitur. Aliæ frigidiusculæ, aliæ & loco alieniore insertæ videbuntur. Nec mihi sane omnes placent, jugulassemque nonnullas, nisi familiares, quibus minus displicuerant, intercessissent. Qui iidem, ut meam in aliis etiam severitatem restringerent, in antiquorum recentiorumque quibusdam, laudatis alioquin, scriptis, nonnulla reperiri ajebant, rigidioribus judiciis minùs satisfactura, nisi prævalida eorum, qui scripsissent, autoritas, censores timidos, & censendorum vel vitia faceret honesta. Præterea in magnis plerorumque operibus commodior quibuscunque sententiis vel locus vel latebra

datur: cum potissimùm sermones aliorum identidem referant, qui gemmas ejusmodi pronissimè recipiunt, iisdēq; lucis & dant & debent non parùm. Nobis in arcto magis labor fuit, & si qua ingenii imbecillitas commisit notari digna, ea in propatulo & ad cujusvis oculi ictum libelli exilitas exponit. Concionem vix unam inserere permisi mihi; nec alia, quæ cæteris contigêre, habere licuit adminicula, quibus se erigeret stylus. Quò majori jure, mihi, qui laudem ex his non affecto, veniam saltem deberi censeo. Parvum tu istud, quantumcunque est, liberè licet pronuncies. Tale enim etiam Autori videtur. Nec diversum de hoc credere te jubeat libelli frons, præclaro floridissimi historicorum nomine superba. Nullâ enim æquandæ gloriæ spe, sed solam ob brevitatis similitudinem, quæ alios quoque ad idem faciundum induxit, titulus hic præscriptus est. De fide historiæ, quam alii autores in frontispiciis librorum præstruere sibi conantur, minus mihi laborandum existimo: qui & ingenio, ut sciunt omnes, qui me norunt, vitæque instituto, à studiis partium alienissimus sum: & hîc cum religiose aliorum, quibus fides habetur, vestigia presserim, illorum autoritate, adversus falsi suspicionem, tutus, opinor, ero, certè esse mereor. Vale.

Ultra Vistulam, qui limes est Germaniæ Orientē versus, latè jacent Sarmatiæ, Europæa prima, deinde Asiatica, ad Septentrionē porrecta, quæ Tanai fluvio & Mæotide palude discriminantur. In Europæâ Poloniæ regnū *situm est, quod etiam citra Vistulam, versus occasum ad Oderā seu Viadrum usque protenditur, & Pomeraniam ac Prussiam, amplissimas Polonicæ ditionis beneficiarias provincias (quanquā & easdem Imperium Germanicum sibi vindicat,) Poloniam deniq; propriè dictam, à qua toti regno nomē, inter Vistulam & Oderam amplectitur. Totum igitur regnum ab Oderâ ad Vistulam & à Vistula ad Borysthenem, hodie Nieperum dictū, à Ponto Euxino ad mare Balticum, ab extremis Lithuanorum finibus ad Moscorum & Suecorum usque limites extenditur.*

In Europææ Sarmatiæ spatio maximæ ac frequentissimæ regiones moribus ac linguâ differentes, Polonia, Prussia, Masovia, Samogitia, Livonia, Lithuania, Volhinia, Podolia, in unum fortissimum regni corpus coaluerunt. Polonia, *cui à* Pole *nomen, quod vocabulum planitiem & venationem sonat, eo quod plana majori ex parte provincia & venationibus exercendis opportuna sit, in* Majorem *&* Minorem *dividitur, & ab occasu* Oderam *habet, & trans* Oderam*, Germaniam omnium Europæ provinciarum maximam: à meridie Pannonias: ab ortu Lithuaniam respicit. Regio ferax, oppidis ac vicis & castellis frequens, fluviis crebris irrigua, & adhæc* generosâ nobilitate abundans; *quæ armorum curam ferè cum literis conjungit. Itaque & regionum visendarum gratiâ, Nobiles ac primores Adolescentes crebrò Lares paternos deserunt, & magnam secum Doctrinæ copiam & optimarum rerum usum non mediocrem, ex peregrinationibus collectum, domum referunt.* Slavicâ Linguâ *utuntur, ut & in Germaniâ Boëmi, Silesii & Moravi;* à Sclavis è Roxolaniâ populis *profectâ,* qui circa Attilæ, Hunnorum Regis, tempora, vacuas Vandalorū sedes occupasse, & in interiorem Germaniam victricia arma intulisse memorantur. *Ab iis, ut genus, sic lingua propagata, hodie quam latissimè per Septentrionē & Orientē patet: eâq; ferè, præter eos, quos dixi, Vindæ, Baltico mari vicinæ gentes, Pomerani, Lusatii, Roxolani, Mosci, quorum non solùm in Europâ, sed etiam in Asiâ latissimum est Imperium, Circassii etiam Quinquemon-*

quemontani ad Pontum habitantes, Rasciani, Mæsii, Serviani, Bulgari, Bosnenses in Illyrico, Dalmatæ, Istri, Carniolani ac denique Carinthii utuntur.

Sabellicus Ennead. 8. lib. 2.

Slavos, perhibent, *à Cimmerio Bosphoro, è Sarmatiâ & Russiâ bipartitò egressos. Partẽ unam ad dextram deflexisse Septentrionem versus, scissamque in duos populos Bohemos & Polonos, cum hos Lechus, illos Cechus fratres ducerent. Alteram transmisso Istro, secundùm Savum amnem, ad Dalmatiam usque, sedes tenuisse, nihil mutato nomine. Occupârunt autem relictas à Vandalis sedes Hispaniam petentibus.*

Prin-

Principum Regumque Polonorum series.





LIBER I.

CAP. I.

DE LECHO.

ANNO CHRISTI. IↃL.

Lechus primus Princeps. Quis status tum principum. mores Polonæ gentis. Gnesna condita. gentium Septentrionalium migrationes.

PRIMUS Polonæ Reipubl: conditor ac Princeps Lechus fuit. Cujus ut patria ambigua, (quippe quem indigenam alii, alii è Sclavoniâ Dalmatiâve advenam existimant:) ita virtus non alio certiore argumento innotuit, quàm quòd ductum ejus sequi, audireque imperium invasor novæ terræ Populus voluit. Erat tum sine lege Principis potestas, nisi quam ei vel natura poneret, vel genius populi superba imperia facillime aspernantis. Nec propriis ex agris ille, sed annuo susten-

tabatur proventu ſubditorum, ſecurius quoque ſic parentium Principi, qui ſine ipſis vivere non poſſet. Nummus etiam hactenus in Poloniâ incognitus erat. Oppida rara. Lechus quæ repperit, munivit & ad nova ſtruenda animum adjecit. Prima operum ejus Gneſna hodieque extat, regia quondam principis, nunc primi Antiſtitis ſedes. Quam moliendi animum vel dedit vel auxit nidus regnatricis avium Aquilæ, felix naſcentis Imperii omen. A nido nomen adepta civitas eſt; avis inſigne regni manſit. Bella quin aliqua geſſerit Lechus, extra dubium eſt, aut certe perquam felicem fuiſſe oportuit, cui novæ terræ occupatio nullo ſanguine conſtiterit. Quanquam magnam ejus partem deſolatam offendiſſe veriſimile eſt, deſertamque priſcis cultoribus Vandalis. Incidit enim Lechi ætas in ea tempora quibus Vandali Galliam, Hiſpaniam, & Africam, Gothi Italiam inundaverunt; eunte tum Româ in præceps, danteque exitio ſuo variis Imperiis initia naſcendi.

CAP.

CAP. II.

DE PALATINIS XII.

Ariſtocratia inſtituta ſimilis Decemvir. Rom. Leges tum conditæ, non ſcriptæ. Palatinorum ambitio & diſcordiæ. Finitimorum machinationes.

NOndum formam conſtantem aut certum veluti vultum duxerat Polonorum Reſpublica. Facilis mutationi fuit, cum vel Lechus nullam ſobolem aut non capacem ſceptri reliquiſſet, vel populus libertatis pertinax uni in omnes dare nollet imperium. Viſum ergo eſt duodecim primarios viros deligere, munia Reipublicæ communi conſilio exequuturos: qui tũ vernaculo nomine Wojevodæ, id eſt belli duces dicti, hodie Latinè loquentibus Palatini vocantur. Ac hic magiſtratus & numero, & factis & fine denique haud multum abſimilis Decemviratui Romanorum eſt. Nam utrorumque & brevis poteſtas, & laudabilius initium, quam finis fuit. Præterea, ut illi Romanam, ita Polonam Rempubl. iſti legibus certis devinxerunt. Quæ tum rudi adhuc ſeculo

ſimplices fuerunt, & quia literarum cultura aberat, non tabulis ſed mentibus inſcriptæ ſolis in moribus obſervantium legebantur. Plurimùm his inſtitutis ornaverant Rempublicam Palatini; ſed hanc iidem mox graviſſimè afflixêre. Correpti enim ambitione diſcordes agere ac raptare inter ſe Imperium cæperunt. Quod idem ſic domi ægrum non omiſerunt mox infeſtare finitimæ gentes, jam pridem, ut fit, ſurgentem in viciniâ novam potentiam malè ferentes.

CAP. III.

DE CRACO.

AD ANN. CHRISTI. IↃCC.

Cracus invitus ſuſcipit Principatum. ſuſceptum pacat. Cracoviam condit. Draconem tollit. Sepulchrum illius.

LAborante ita externis civilibuſque bellis Poloniâ, publicæ rei intererat ab uno rurſus omnia regi. Aptiſſimus ad id Cracus videbatur, vir opulentus, Viſtulæ fluminis accola. ſed is ægrè perſuaderi potuit, ut ſuſciperet onus, quod per

per ſe arduum mala tum publica aggravaverant. Vicit tamen recuſantis modeſtiam pertinacia deferentium. Ille turbatum imperium pacare aggreſſus hoſtes partim fœderibus, partim vi mitigavit. Domi ambitionem & ſi quæ alia ſupererant diſcordiarum civilium ſemina ſuſtulit, ac ut porro compoſitiùs cuncta agerentur, paſſim per provinciam diſceptatores privatarum litium conſtituit. Inde novam ad Viſtulæ ripam excitat urbem, quam de ſuo dictam nomine Cracoviam, relictâ Gneſnâ, regni caput dedicat. Arcem imponit monti Vavelo, qui hinc Viſtulæ præterfluenti, inde ſubjectæ urbi imminet. Ad ejus radices ſuſpenſum rupibus antrum hodieque conſpicitur, quod Draco immane monſtrum, & magna circumjectorum locorum calamitas dicitur habitaſſe. Quem Cracus objectâ corporum pice ac ſulphure effertorum eſcâ confecit. Moriens in Laſſotino monte ultra Viſtulam è conſpectu Civitatis ſito ſepeliri voluit, ſublato in collis ſpeciem tumulo, qui hodie etiamnum extans, urbi nobiliſſimæ memoriam conditoris ſui renovat conſervatque.

CAP. IV.

DE LECHO II.

Parricidium Lechi. ejusdemq; pœna exiliũ.

CRacus duos filios reliquerat. Quorum minor natu Lechus imperium, quod Craco fratri jure ætatis primò debebatur, rapere maluit, quam expectare. Valuitque in tantum ambitio, ut regnandi causâ nec parricidii scelus admittere dubitaret. Eductum enim in sylvas specie venandi fratrem obtruncavit. Mox ut à se suspicionem cædis amoliretur, eundem quasi casu vel fato mortuum multo luctu & accuratissimo exequiarum honore prosequutus est. Sed nempe vindex scelerum Deus non permittit diu latere flagitia, aut fructu eorum gaudere authores. Enotuit Lechi facinus, ac missus in exilium est parricida. Sat grande supplicium ferre videbatur, si eo careret, ob quod parricidii reus esse non timuisset.

CAP.

CAP. V.

DE VENDA VIRGINE.

AD ANN. CHRISTI. IↃCCL.

Venda Princeps electa. matrimonium respuit. Ritigeri proci conatus. mors. Venda victrix se Diis Manibus devovet.

EX sobole Craci Venda supererat ingens animi virgo & supra sexum suum prudens. Inde post infaustos fratrum casûs digna Polonis visa est, cui sceptrum paternum daretur. Et hac veluti dote destinabatur conjugio, per quod Poloni principem & ex eo prolem acciperent, ne porrò successor in dubio foret. Sed Venda princeps esse, quam principis uxor maluit. Ambiebat eam Ritigerus è vicinâ Germaniâ Princeps, & spretus à pulcherrima virgine conjugium, quod precibus impetrare non poterat, manu capere decrevit. Progressus ad fines Polonorum cum exercitu hostilia minabatur, sic tamen, ut in hoste amantis animum retineret. Processit obviam cum expeditis suorum copiis Virgo, om-

go, omnia mutua ostentans præter amorem. Dum legationibus morantur bellum, pudor incessit Ritigeri comitibus pugnare contra castissimam Virginem pro Principis sui libidine. Ergo abitum moliuntur. Dux ipse amore Virginis, simul irriti conatûs pudore vecors, infelicem sibi manum infert. Venda triumphans Cracoviam ingreditur, nec contenta victimas alias obtulisse, se ipsam Diis Manibus devotam in Vistulam præcipitat, nobili contemptu vitæ, si tam digniori caussæ impensa esset, quam cœco impetu erroreque superstitioso videtur projecta.

CAP. VI.
DE XII. PALATINIS, & PREMISLO.

Palatini iterum regnant. Premisli fabrica, ejusdem electio in Principem.

VAndæ castitas Polonis gloriosior quàm utilior fuit. Tota enim cum illa stirps regnatrix, de quâ sola jam superat, intercidit: Revolutaque est Imperii moles in Palatinos. Sed favit fortuna

tuna Polonis, ut cognitus recenti periculo Magistratus, ante quam tempore corrumperetur, desineret. Infestabant tum Poloniam Pannones & Moravi, diu impunè, donec à Premislo aurifabro inusitatâ rudi illi seculo arte multarentur. Fabrefactas ex corticibus arborum, & felle vel lithargyro illitas galeas ad oram sylvæ in arbustis truncisque, castra hostium contrà, clam noctu suspenderat. Sole oriente splendor galearum, exercitûs specie oculis eminus spectantium illudens, excivit quosdam hostium, qui prioribus successibus feroces tanquam ad expositam prædam accurrerunt. Venientes cùm galeas non repperissent (eas enim Poloni interim amoverant) fugâ elapsum credunt hostem & ad persequendum se parant. Sequutos in interiora sylvæ derepente ex insidiis circumveniunt Poloni cæduntque: mox armis eorum indutis castra quoque hostium invadunt. Machinatorem tam felicis doli Premislum admirati Poloni Principem fecere. Regere debere visus est Rempublicam, quam servaverat.

CAP.

CAP. VII.

DE LESCO II.

AB ANNO IↃCCLX. AD ANNUM IↃCCCIV.

Certamen equeſtre de Principatu. Dolus Leſci. infelix autori. alterius Leſci electio. & mores.

SEd Premiſlus ſeu Leſcus iſte orbus deceſſit. Inde nova de Principatu contentio orta eſt. In quâ cum cæterà diſcordarent, eò conſenſere voces omnium, ut fortunæ permitteretur electio. Selectis equis verſicoloribus procurreretur ad metam, qui primus perveniſſet, Princeps foret. Sed repertus eſt ex competitoribus, qui fortunæ arbitrio dolum interponeret. Is campi, in quo certandum erat, arenas tribulis ferreis clā noctu impedit, relicto ſibi tramite integro, equòque etiam in caſum ſoleis ferreis munito. Effuſis in curſum omnibus lapſantes cæteri vel tardati facilè victoriam impoſtori reliquêre. Iamque adſtrepi cœptum erat ut victori, ut Principi, cum paulò poſt fraudis compertus pro principatu ſupplicium ſubiit. Forte autem cum cœteri equites decurrerent, vir quidam tenuiſſimæ ſortis idem ſtadium pedes, non ſine riſu aſtantium ingreſſus fuerat, metamque etiam poſt ipſum doli ſtructorem tetigerat primus. quòd ſcilicet antequā alii adeſſent, cum ſodale ludicro curſu certamini velut præludens, quà currendum eſſet non ſine pedū vulnere didiciſſet. Illum poſtea fato ſibi oſtenſum rati Poloni, quanquā pauperem & nec unius equi Dominum principatu donarunt. Quem ille, dubites majorene felicitate acceperit, an induſtriâ adminiſtrarit. Stimulabat animum ipſa ignobilitas, ut quod ſtirpi deerat, virtute ſuppleret. Animum fortem in hoſtes, in ſuos beneficum oſtendit, habitum vero privati & modeſtiam mutatâ etiam fortunâ retinuit, ac ne exueret, pannos, quibus ante Principatum uſus erat, ſubinde contemplabatur, ſobriæ inſuper vitæ inprimis ſtudioſus, ebrietatiſque oſor acerrimus. Quaſi ſciret, magnis honoribus tentare fortunam mortalium mores, cautè egit, ne impar inveniretur.

CAP.

CAP. VIII.

DE LESCO III.

AB ANNO IↃCCCIV. AD ANNUM IↃCCCX.

Lesci bella cum finitimis. pax cum Carolo Magno. filiis ejus Provinciæ distributæ.

GLoriosam Lesci vitam similis mors sequuta est. Fertur enim in prælio contra Carolum Magnum Sclavis Hunnisque opem ferens occubuisse. Sed mox in successore filio virtus mortui patris resplenduit. Aspernatæ novitatem ejus finitimæ gentes assiduis bellis exercebant arma fortissimi juvenis, incitabantque ostendere, parùm interesse virtutis, quos numeret majores. Atque istos quidem hostes felicissimè ultus est, provinciis etiam quibusdam patrio regno adjectis. Cum Carolo M. missis muneribus pacem pepigit. Satis speciosum fuit Lesco, à magno illo Occidentis domitore non victum esse. Filios habuit complures, quorum unus è legitimâ conjuge Popielus in spem regni educatus: reliquis impari Venere natis, Marchia, Pomerania, Cassubia iisque confines

nes

nes Provinciæ distributæ sunt, hoc autoramento, ut Popielo hæreditatem suam integram relinquerent. Felix obiisset Lescus, si tam bonum hunc genuisset, quam bonus genuerat.

CAP. IX.

DE POPIELO MAIORE.

AB ANNO IↃCCCX. AD ANN: IↃCCCXV.

Popielus degener. mutat sedem regiam. citò moritur.

POpielus nihil à Patre præter Principatûs fortunam accepit. Animus dissimillimus erat, ignavus, & ultra abdominis curas vix assurgens. Nec patria sedes Cracovia diu degeneri placuit. Situs urbis montibus cinctæ & Russorum Pannonumque assultibus opportunæ persuasit homini, ut campestria Poloniæ planaque habitare mallet. Et quò simul fratribus propior esset Pomeraniæ dominis, Cruſphicia delecta est, Cujaviæ, ut hodiè dicitur, oppidum. Sed frustra vitæ vel securitatem, vel voluptatem hâc mutatione sedis quæsivit. Aliquanto enim

nim

nim post repentino fato abreptus est, non bonus sine dubio princeps, nisi pejor filius patrem etiam desiderabilē fecisset.

CAP. X.

DE POPIELO IVNIORE.

AB ANNO IↃCCCXV. AD AN: IↃCCCXXX.

Popielus deterior Patre. deformis. uxor ejus pessima. ipsi imperans. patruos veneno necant. à muribus devorantur.

POpieli filii adolescentia aliquandiu patruorum Procerumque consiliis cohibita est. Mox non tutorum tantum, sed omnia honestatis fræna excussit. Juvenis in fœdas voluptates totus profluens, regere ab ingenio ineptus, & ex dominandi fortunâ nonnisi licentiam usurpans. Juncta erat animi ignaviæ corporis deformitas raro in capite & facie pilo perabsurda. Inde irrisum vocculasque subditorum incurrit, ut vulgari convicio Chostek appellaretur. Spes adhuc tamen corrigendi juvenis in matrimonio supererat. Verùm & hæc fefellit. Ducta enim è vicinâ Germaniâ uxor ad Principis solutissimos mores propria insuper vitia avaritiam & crudelitatem attulit. Postremo quoque fœmina impotens vecordiam Popieli ita subegit, ut hic inania nominis, ipsa vim teneret imperii. Nec satis illi erat vivo marito imperare, nisi imposterùm etiam sibi & filiis, quos duos ex Popielo pepererat, regnum firmaret. Diffidebat autem favori Polonorum, præsentem dominationem abominantium: sed inprimis Patruorum mariti gratiam in vulgus atque autoritatem suspectabat. Hos dum amoliri laborat, erupit in scelus, in quo fides annalium laboret, nisi tot seculorum consensu niteretur. Persuadet mulier nefanda marito, ut molesto æmulorum metu se suosque liberos exsoluturus, dolo, quem commenta erat, operam commodaret. Ille, jubente ita uxore, morbum simulat, patruisque advocatis quasi morti proximus conjugem ac liberos commendat. Ipsâ interim ut fidem morbi periculosi faceret, nulla non adhibente doloris imitamenta. Flexo in vesperam die, Popielus manum quasi tesseram affectûs sui ultimam secessuris porrigit, & simul infelix poculum, quo paratum à muliere venenum continebatur.

tur. Illi conceptâ intra viscera morte abeunt, mox acti in rabiem post ingentia tormenta exanimantur. Clamat mulier divinâ aliquâ vi tactos esse, ac recidisse in autores insidias, quas marito suo struxissent. Mox corpora abjici jubet, odio ipso quasi & sævitiâ in nocentes innocentiam suam probatura. Et fefellerat fermè homines, sed minimè Deum, qui, si fides annalibus veterum, prodigioso planè & inaudito supplicii genere, qui patraverant, reos peregit. Nati quippe è cadaveribus projectorum mures portentosæ molis invadunt impium parricidam, uxorem & liberos. Non aqua, non flamma, non claustrorum latebræ, non auxilia ministrorum arcere hos vindictæ Divinæ satellites potuêre. Ita tandem liberi Principis Lechus & Popielus, mox conjux, postremo ipse pabulum murium facti, documentum dedêre posteris, non posse à mortalibus tam horrenda committi flagitia, quin horribiliores pœnas iratum Numen inveniat.

Cap.

Cap. XI.

DE PIASTO.

Ab Anno IↃCCCXXX.
Ad Ann. IↃCCCLXI.

Comitia sine effectu. turbæ in Poloniâ. Piastus pascit miraculosè plurimos. princeps creatur. bene diuque imperat.

Calamitates Poloniæ sub Popielo toleratas auxêre post ejusdem exitium orta de successore dissidia. Indicta Crusviciæ comitia sine effectu diffluunt. Et poscentes regnum filii Patruorum, quos Popielus sustulerat, adversos habebant Polonos. Interim omnia rapinis & latrociniis infesta erant, & mox per interna mala machinationibus finitimorum, nudum Reip: latus objectabatur. Coacti iterum Proceres, cum diu se variis contentionibus fatigassent, tandem eum eligunt Principem, quem nemo unquam speraverat. Is erat Piastus Crusviciæ oppidanus, modici agelli dominus, sed inter fortunæ angustias vitæ innocens, & inprimis in egentes promptus. Hunc narrant scriptores extremis Comitiis, cum magna annonæ caritate labo-

laboraretur, refecisse omnem eorum, qui ad comitia convenerant, multitudinem: nihil minuentibus inter tot avidas fruentium manus dapibus: eâdemque penûs fœcunditate olim ab eo exceptum Principem cum universo aulicorum comitatu. quo prodigio attonitos Polonos Piastum nequicquam reluctantem salutasse principem. An à credulâ antiquitate hæc falsò in miraculum corrupta sint, non habeo dicere: certe non sine fato potitum esse Principatu Piastum, principatus ipse ostendit, gestus ab illo felicissime, & ad seram posteritatem ordine non interrupto deductus. Quos enim post illum Duces vel Reges Polonorum ad Ludovicum Ungarum numeramus, illius soboles sunt, & ad eundem hodie Duces Lignicenses ac Bregenses, generis sui primordia referunt. Bella sub Piasto nulla fuerunt. Incursiones hostium ad initia statim ejus acquieverunt. Latrocinia, dissidiaque interna, autoritate magis quam severitate Piasti compressa sunt: comitante eum divini favoris opinione, quâ nullum instrumentum ad regendam multritudinem potentius Principes habent. Crusviciam scelere humano divinæque ultionis piaculo

culo infamem locum Gnesnâ mutavit, vetustissimâ Principum sede. Hîc obiit annum agens vicesimum supra centesimum, ætate sanè principibus viris inusitatâ. Sed hic quondam Agricola, frugalitatem prioris fortunæ etiam postea servaverat, gulæ & libidinum abstinens, per quas plerique vitam præcipitant.

CAP XII.

DE ZIEMOVITO. I.

AB ANNO IↃCCCLXI. AD ANN. IↃCCCXCII.

Ziemovitus à Patre consors imperii adsumitur. disciplinam militarem condit. bella ejus. cum Vngaris. Germanis. Pomeranis.

PIasto Repicha digna marito conjux dignum Patre filium Ziemovitum pepererat. Qui à Patre grandævo in consortium curarum jampridem assumptus, illo mortuo magnis omnium studiis summum regimen accepit. Vir erectæ indolis, inediæ, vigiliæ, algoris patientissimus; penitusque ad rem militarem compositus. Quanquam nec in pace obso-

obsolevit, munificus in largiendo, in pœnis lenitati propior. Simulac Patri successerat, gentis suæ fortitudinem ratione temperaturus disciplinam militarem condidit, creato militiæ magistro & ordinum ductoribus. Paulò post in Ungaros & Moravos, tandem & Germanos movit, repetiturus provincias, quas illi Popieli nuper ignaviâ & interregni tumultibus usi, Polonis eripuerant. Atque hi tum, Ludovico Balbo imperante, discordiis internis attinebantur. Quò facilius Ziemovitus non sua tantùm recuperavit, sed latius subinde evagante belli contagione vicina aliquot loca traxit. Pari felicitate, quæ Prussi occupaverant, recepit. Inde in Pomeranorum, Cassubiorumque duces vertit, priscum Polonorum ex Lesco III. Sanguinem. Sed hîc aliquantùm victoriarum ejus cursus substitit, recusante velut fortunâ adesse cognatos suos oppugnanti. Hi ergo locorum inprimis præsidiis tuti, diu bellum sustinuêrunt, fatigatisque etiam tandem Ziemoviti post insequuta mors, ac successoris filii impar ætas respirandi copiam dedit.

CAP. XIII.

DE LESCO IV.

AB ANNO IↃCCCXCII. AD AN. IↃCCCCXIII.

Lesci impuber ætas. Curatores. pacis studium.

MOriens Ziemovitus, cum XXXII. regnasset annos, filium impuberem Lescum reliquit, cui grati in parentis merita Poloni principatum deferunt, datis puero rectoribus, qui Reipublicæ interim negotia tractarent. Hi seu incuriâ, seu contemptu gloriæ sub alienis auspiciis merendæ, neglexêre cœpto à patre Lesci contra Pomeranos bello insistere. Lesco postea adulto occasio effluxerat. Et erat mitis ingenio Princeps, quique pacem quam bellum mallet, patrium tueri principatum contentus. Ne lenitatem hanc ignaviam interpretemur, pacis artibus effecit, in quibus & ipsis habent ubi se exerant bona ingenia.

CAP. XIV.

DE ZIEMOMISLO.

AB ANNo. IↃCCCCXIII. AD ANN. IↃCCCCLXIV.

Hic quoque pacis amans. ſerò filium & cæcum ſuſcipit. cui reſtituta prodigio sè lux majorem Poloniæ lucem portendit.

QUaſi Polonorum animos Chriſtianæ manſuetudini ſenſim temperare vellet fatum;pacis amanti Leſco ſimilis filius Ziemomiſlus ſucceſſit. Quippe & hic leni ſilentio vitam tranſegit,nullâ re nobilior,quam filio. Quem ſero partu mater ediderat, & quaſi ne ſic quidem ſatis elaboraſſet natura, cæcum. Dubitabat penè pater talemne prolem orbitati præverteret,neſcius quantâ per eam Polonia beanda eſſet felicitate. Attigerat annum ſeptimum puer, uſitatum tum gentili ritu tondendæ comæ,& nominis imponendi tempus.Inſtruit Pater convivium, cui præcipui ex proceribus intererant, omnes ambiguo inter gaudium triſtitiamque vultu. ſed mox durantibus adhuc epulis donata puero repente oculorum lux novâ lætitiâ omnes perfudit. Novo ilicò apparatu adornatur epulum: inditurque puero Miecislai nomen, quod nutricum poſtea blandiciæ inMieſconem detorsêre.Interrogati ſuper hâc re Arioli,reſponderunt,lumen Poloniæ portendi. Quod augurium ſecuta Chriſti religio aſſeruit, ſed ut ſimul aliis omnibus auguriis ſilentium imperaret.

CAP. XV.

DE MIECISLAO I.

PRINCIPE CHRISTIANO.

AB ANNO IↃCCCCLXIV. AD AN. IↃCCCCXCIX.

Miecislao plures uxores. nulla proles. Chriſtianam uxorem accipit. ſimul & fidem. Bella ejus pauca & infelicia.

MIecislai initia non illaudata equidem penitùs, infra tamen expectationem ſtetêre ſuorum, quos tam inſoliti eventûs augurumque vaticinia in ſpes non mediocres erexerant.Immodicus libidinum& ignavæ penè quietis juvenis ſeptem ſimul habebat uxores, tamen

men ſine prole agebat. Ea occaſio primum religioni Chriſtianæ aditum in Poloniam aperuit. ſparſi enim tum fortè per regnum ex vicinis ditionibus Chriſtiani, Principi arrepſerunt, prolem & felices ſucceſſûs pollicentes, ſi ſacra hactenus uſurpata melioribus mutaret. Haud mora. illectus ille tantarum rerum ſpe, an potius à numine tactus uxores barbaras repudiat, & Boleſlai Bohemorum Ducis filiam jam Chriſtianam ducit. Sed antequam in manum convenirent, publicè ſponſus ſacrâ lymphâ Chriſtianiſmo initiatur. Mox officii ſui ducens acceptam purioris religionis facem ſubditis etiam ſuis præferre, Archiepiſcopos duos Gneſnenſem & Cracovienſem: Epiſcopos hinc inde aliquot, paſſim vero ſacerdotes templis conditis inſtituit. Juvit pios hos conatus Iohannes XIII. eo vocabulo Pontifex: à quô miſſus Ægidius Cardinalis, Epiſcopus Tuſculanus, conquiſitis ex Italiâ, Galliâ, & Germaniâ ſacerdotibus omnia ad Romanæ Eccleſiæ ritum ac leges compoſuit. Interim naſcitur Miecislao filius, cui Pater Avi materni Boleſlai nomen imponit, & adulto deinde Ungarorum principis Geiſæ, filiam Iuditham jungit: cum

cum priùs Geiſæ, mortuâ Iudithæ matre, ſororem ſuam Adleidam locaſſet, cujus curâ prima quoque per Ungariam Evangelii vox inſonuit. Bella Miecislaus vix ulla geſſit, quaſi ſatis gloriæ haberet, qui tot monſtra ſuperſtitionum debellaſſet. Cum Ulodimiro Ruſſorum duce parùm feliciter congreſſus, Premisliam, Cervenum, aliaque aliquot oppida amiſit. Miſerat porro Miecislaus Romam Lambertum Antiſtitem Cracovienſem, ut à Pontifice pro Poloniæ Principibus regii nominis decus atque inſigne impetraret. Sed nondum tum poſtulato huic annuere Pontifex voluit, deſiderans neſcio quid in Polonis. Amorem certè ſuſceptæ religionis non potuit, qui vel ſplendentibus illis gladiis, quos ſub Evangelici, ut vocant, textûs prælectionem ſtringere conſuevêre, ſatis effulſit.



LIBER II.

CAP. I.

DE BOLESLAO CHROBRI.

AB AN. IƆCCCXCIX. AD AN. CIƆXXV.

Boleslaus ab Othone III. Imperatore regium nomen accipit. Bellum in Bohemos. in Russos. in Germaniam. iterum in Russos. pacis artes.

SUscepta à Polonis Christiana Religio magnis mox præmiis remunerata est suscipientium fervorem. Ne alia jam memorem, principes eorum ad Regiam dignitatem evexit. Quæ res ut gesta sit, pretiũ videtur altiùs repetere. Clarebat tum apud Bohemos Woiciechus, seu ut ab externis vocatur, Adalbertus, Pragensis præsul, vir qui vitæ sanctitate supra seculi sui mores se extulerat. Hic cùm lentiores ad Christianæ Religionis obsequium Bohemos experiretur, ad Ungaros pro-

fectus,

fectus, ut surgentem ibidem divini cultûs lucem foveret, inde tandem ad Polonos venit. ubi cum aliquandiu munere Archiepiscopali functus esset, propagandæ religionis ergò ad Prutenos abiit. Adeò nescit in talibus viris quiescere divini amoris flamma, pluribusque ut luceat, Solis instar se perpetuò circumagit. Sed Adalberti novissimum hoc curriculum fuit, præclarum inprimis gloriosâ martyrii coronide. Hanc enim dum gentem Christianâ imbuere pietate nititur, barbarâ immanitate confossus periit. Ejus postea corpus Boleslaus Poloniæ princeps Miecislai filius auro contrà appensum à barbaris redemit. Quod Gnesnæ conditum & miraculorum famâ nobile plurimos exterorum in sui cultũ ipsumque etiam Imperatorem Germanorum Ottonem III. excivit. Hic verò in Poloniâ quæsitissimis honoribus cultus, ut gratum se ostenderet, diadema Regium Boleslao imposuit, remittens insuper, quicquid unquam juris in Polonos prætendissent Imperatores. Adjunxit & affinitatis vinculum, desponsata Boleslai filio Miecislao tum adhuc impuberi Rixâ, quam Ehrenfrido Rheni Palatino soror O-

thonis

thonis pepererat. Magnas apparet in Boleslao virtutes deprehendit Imperator, quas tantis benevolentiæ pignoribus coluit.

II. Sed idem, ut ante ſemper egregius, ſic Rex factus dignos fortunâ geſſit animos. Primum ejus impetum Bohemi ſensêre. qui fines Polonorum deprædati, primæ tamen vindictam culpę pace oblatâ effugerant, ut repetitâ injuriâ acriorem mox experirentur. Boleslaus enim ſecundùm jam irritatus, Bohemiam cum exercitu ingreditur, & oppidorum aliis impetu correptis, aliis expugnatis, Moraviam inſuper ſibi tributariam facit. Ducem ipſum excæcat, ut ad novas machinationes redderet ineptum. Inde reverſus cum victore exercitu, in Ruſſos movet, recuperaturus Patri Miecislao erepta, & Stopolci miſeratus, qui à fratre Iaroslao ditione exutus ad Polonos confugerat. Diu multumque Ruſſiæ aperta populatus, occurrentem denique ad Bugum flumen Iaroslaum fundit, Kioviamque florentiſſimam tum urbem, occupatam Stopolco reſtituit. Abeuntem jam tanquam re confectâ Regem vertit iterum in ſe Iaroslaus, opprimere ſperans itineri magis quàm prælio accinctos. ſed victus denuò ægrè ipſe fugâ ſalutem repperit; exercitus ejus magnam partem cæſus eſt.

III. His actis, ne otio torpeſceret ſuorum virtus, ſed exercitio perpetuo velut cote acueretur, Saxonas Boleslaus aggreditur Leſci III. nepotibus, Pomeraniæ Dominis infeſtos graveſque. Sed hi ſubitâ belli procellâ perculſi, fugam magis quàm arma circumſpexêre. Unde terram eorum impunè ingreſſus hoſtis latè omnia ferro flammiſque vaſtat, progreſſuſque ad Salam uſque toto itinere victorem ſe oſtendit, poſitis in ipſo flumine columnis, quæ Polonicæ virtutis Germanos admonerent. Rediens inde Prutenos corripit, Adalberti interfectores. qui bello impares pacem ſupplices petiêrunt. Igitur tributum ipſis imponitur, mittunturque, à quibus fidem Chriſtianam diſcerent. Sed hi nihil tum uſque profecêre, hactenus domitis barbaris, ut meliora docentes ferre, nondum, ut ſequi vellent. Intento his Boleslao reſumpſerat interim animos vireſque Iaroslaus, parabatque invadere Polonos. Rex procedit obviam, veneratque in conſpectum uterque exercitus apud

Bugum flumen. Hîc Lixæ dum fortè equos adaquant, prælio præludunt, quod increſcente mox ad famam tumultûs utrinque militum numero, acerrimum commiſſum eſt. Profligatis ibi victiſque Ruſſis, itidem, ut Prutenis nuper, tributum imperatur.

IV. Bellicas Boleslai laudes minimè pacis tempora detrivêre. Iam primùm quia adjutoribus opus eſt Principi, partē curarum capeſſituris, duodecim è Proceribus Poloniæ conſiliarios ſibi adſcivit, viros annis & ſapientiâ graves. Magna præterea ei ſacrorū cura, magna juſtitiæ erat Pauperes ſi periculum eſſet, ne per lites in longum prolatas vel advocatorū penuriâ potentioribus obnoxii fierent, opibus ſuis juvabat. Arces, præfecturas & regni etiam longinqua ſedulus obibat. Audita ejus vox: Reipub. negotiis invigilantem gallinâ ſe veſci, quàm deliciis omnibus circumfluum cujuſque ex ſuis adverſa incuriâ tranſmittere malle. Hiſce moribus meruit Boleslaus, ut qui partæ Polonis Regiæ dignitatis autor fuerat, ejuſdem benè adminiſtratæ abſolutum æternumque habeatur exemplar.

CAP.

CAP. II.

DE MIECISLAO. II. REGE.

AB AN. CIƆXXV. AD ANN. CIƆXXXXIV.

Hic Patri diſſimilis. Tributa Bohemorum & Moraviam amittit. Pomeranos vincit. poſtea deterior in dies.

BOleslao mortuo in filium ejus Miecislaum regnum devolutum eſt. ſegni indole virum, imparemque tuendis, quæ pater acquiſierat. Primus ejus ac potiſſimus labor fuit, quo Ruſſos compeſcuit, audita Boleslai morte rebellantes. Sed hoc quicquid erat gloriæ à Bohemis mox deſtructum eſt. Qui excuſſis tributis Polonorum, Moraviam inſuper Polonis tum parentem ſibi aſſeruêre. Eam poſt quidem ingreſſus eſt Miecislaus, ſed quaſi in id tantum, ut illam jam non ſuam eſſe palàm faceret. adeò immaniter ea, quæ patebant, vaſtavit. & mox nulla ſeriò oppugnatâ urbe militem reduxit. Felicius paulò poſt cum Pomeranis pugnatum eſt, Belæ inprimis virtute ſtirpe,

Regiâ Ungari. Quem proinde generum Rex assumpsit, datâ ei in dotem Pomeraniâ, cujus dux in prælio occiderat, et si provixisset, provinciâ tamen privari rebellando meruerat. Post hæc Miecislaus ad solita voluptatum malumque otium reversus, nihil dignum viro agitavit. Extremò denique amentiâ correptus, nec jam suo, sed uxoris, impotentis fæminæ ingenio utens, odia & contemptum omnium incurrit. Planè in hoc quoque post tot omnium seculorum exempla fides facta est: Naturam postquam magnos viros produxit, veluti lassam in posteris deficere.

CAP. III.

DE CASIMIRO. I.

AB AN. CIƆXXXIV. AD AN. CIƆXLI.

Rixa regni administratrix aufugit. Casimirus Monachus factus. revocatur. Masovios & Prussos domat.

MOriens Miecislaus unicum reliquit filium Casimirum, sub cujus ortum Polonia magno terræ motu inhorruit. Quod

Quod rarum illi terræ mira fortunæ ludibria nascenti, Polonis ingentia mala portendisse, postea explicantibus se fatis eventus ostendit. Decedente Patre tener admodum erat Casimirus. Dum ergo is adolesceret, Regia potestas penes matrem Rixam relinquebatur. Quâ abusa mulier in Germanos prona, hocque ipso Polonis gravis, cum invisam se sentiret, in Germaniam tandem, expilato fisco Regio & diadematibus ablatis fugit. Casimirus ad Ungaros, inde ad matrem tendit, à quâ animi excolendi caussâ Lutetiam missus, paulò post vitæ Monasticæ se addixit. In Poloniâ interim mira erat rerum perturbatio. Omnia latrociniis cædibusque mutuis ardebant. Eâque occasione usus Maslaus Regi nuper à poculis, provinciam regno abstraxit, quæ postea ab eo Masoviæ nomen accepit. Nec ab externis hostibus quies erat, Russis Bohemisque abolendæ priorum cladium infamiæ intentis. Tantis malis pressi Poloni ad Casimirum tandem respexêre, Monachum jam, & Cluniaci in Galliâ agentem. Sed vix multis legationibus & precibus ab ipso, ut vellet liberari voto, à Pontifice, ut posset, impetratum est. Ex eâ caussâ imposita Polonis

nis annua pensio est, quæ sancti Petri nummus dicta fuit. aliaque quædam diu postea in Papalis beneficii memoriam observata.

II. Exceptus magno suorum plausu Casimirus & Gnesnæ rex salutatus fessis mox Poloniæ rebus manum applicuit. Dissidia inter Proceres oblivione mutuâ seu amnestiâ sepulta fuêre. Manifesti cædium ac latrociniorum puniti. In cæteros haud anxiè quæsitum, quos *prudenter invenisse bonos, quam fecisse* videri malebat. Sic illi nec contemptum impunitas scelerum, nec invidiam pariebat cupiditas puniendi. Exin Iaroslaum Russorum Ducem fœdere & mox adfinitate sibi jungit Casimirus, ductâ illius sorore Mariâ, quam pater Ulodimirus ex Annâ Basilii & Constantini Imperatorum Constantinopolitanorum sorore susceperat. Postea Dobrogneva dicta est. Firmatis ita domi rebus in Masovios movet, eunte obviam Maslao. Committitur acre prælium, addente pugnantibus animos hinc irâ in perduelles, isthinc conscientiâ sceleris, quo veniæ spem absũpserant. Favit Fortuna caussæ meliori, victusque tum Maslaus aufugit, sed utàt clade post major rediret.

III. Ha-

III. Habitabant tum Prussiam, quà Lituaniæ jungitur, Iaziges ferocissimus Populus. Ad hos confugiens Maslaus in suo discrimine ipsorum securitatem periclitari facundè demonstrat. Moti illi hominem Masoviæ suæ restituunt. Casimirus properè copias contrà adducit, mox visâ multitudine hostium trepidare pene cœperat. Sed animum labantem somnium erexit: & quasi timiditatis notam deleturus Rex fortissime postea pugnat: ita ut suos hortando, hostem feriendo defatigatus ac pene semianimis in castra referretur à gregario, cui postea nobilitatis insignia contulit. Maslaum iterum victum Prussi ipsi, ut cæde perduellis clementiæ victoris litarent, in crucem agunt, insultantes, ad Alta nisum, ad alta pervenisse. Victoriam hanc Prussorum deditio & optatissima toto regno quies secuta est. quæ afflictas ante Casimirum Poloniæ vires & per bella nondum penitus recreatas blandissimè focillavit. Gratior erat Polonis tanta felicitas, quia magno constabat, quippe cujus autorem Regem multis calamitatibus, precibus & laboribus repugnanti velut Numini extorsissent.

CAP.

CAP. IV.

DE BOLESLAO AVDACE.

AB AN. CIƆLIX. AD ANN. CIƆLXXXII.

Bellum Bohemicum. Prussicum. Vngaricum. Russicum. Vngaricum alterum. Russicum alterum. Kioviæ luxuriant Poloni. Boleslaus degenerat. Stanislaum occidit. in exilio suâ manu perit.

EX tribus Casimiri filiis, qui Patri superstites manserant, maximum natu Boleslaum Regem Poloni assumunt. Iuvenculus is adhuc erat, sed magnâ industriæ indole, & parem arduis conatibus ipsum fatum judicavit, cum imperium capessenti tot ostendendæ virtutis occasiones aperuit. Undique malè habiti à suis Principes ad Boleslaum confluxêre, opem rogaturi, id quoque providente fortunâ, ut fortissimi juvenis auspiciis speciosam misericordiæ famam circumdaret. Primum Boleslai impetum Bohemorum princeps Premislaus excivit, qui fratrem suum Iaromirum à Polonis receptum dolens, vastatâ immaniter Silesiâ ad Polonorũ fines pervaserat. Sed eundẽ mox velut emisso aculeo fugientem secutus Boleslaus, illatas Polonis injurias in Moravis acerrimè vindicat, magnâ inde prędâ abductâ. Atrociora metuens Bohemus ad pacis consilia vertit, fratremque Iaromirum dato Pragensi & mox Olomucensi Episcopatu, Boleslaum ductâ ejus sorore Suentochnâ mitigat. Qui clemens ingenio non invitus bella ignoscendo transigebat, & tum aliud ad bellum avocabatur.

II. Etenim, dum his intentus agit Boleslaus, Pruteni rebellantes Pomeraniam & Poloniæ oram vastaverant, occupato Grodeco, quod prædam post vectantibus suffugium dabat. Rex cum suis advolans, cum hostem intra dictam arcem sylvarumque porrò ac paludum invia latentem elicere non posset, dolo aggreditur. Simulat fugam, moxque erumpentibus velut ad prædam Prutenis improvisò supervenit, cæditque palantes ac securos: hoc majori suorum virtute ac gloriâ, quod Ossam flumen tranaturi tegumenta corporis abiecerant.

Victo-

Victorem inde Prutenorum Bela exul, cui amita Boleslai nupta erat, & ex Ungaris multi in Belam proni, in Ungariam traxêre. Cui Rex Ungarorum Andreas præter suorum copias, robora Germanorum Bohemorumque opposuit. Concurritur ad Tibiscum flumen, ambiguo aliquandiu Marte, donec Ungari ad Belam & Boleslaum transeuntes animos abstulêre relictis. Plurimi tum ex his cæsi. Princeps Bohemorum Uratislaus captus. Andreas Rex è fuga reprehensus & malè ab Ungaris exceptus periit. In cujus solium cum Belam Boleslaus reposuisset, donatum præmiis exercitum ipse gloriâ contentus reduxit. Magna sanè illius hoc bello & planè ut sibi pugnantis fortitudo eluxit, cum alii victurus esset.

III. Reversus ab Ungariâ Boleslaus matrimonium init, ductâ domum Visleslava Russorum cujusdam principis filiâ. At non diu hæsit inter curas nuptiales; easque ipsas si non bellum, belli tamē apparatûs interstrepuêre. Russi illi in animo, nec patiebatur excidere Izaslâus Kioviensium Princeps, qui tum ejectus à suis cum Boleslao erat. Cæterùm inchoato bello Russi, & qui præcipuè petebatur Visleslaus haud sustinuerunt ad pugnam consistere. Kiovienses quoque conscientiâ trepidi magis de venia, quā tuenda urbe laborabant, venientemque Izaslaum etiam ambigua spe impunitatis recipiunt. Ex iis septuaginta, duces nuper seditionis vitâ vel oculis multati. Boleslaus dimisso in Hiberna exercitu ipse Kioviam abiit, ut assiduos belli labores brevi quiete interjungeret. Hyeme exactâ eundem nescio quæ caussa in Premislienses concitavit. Cui venienti minora in eo tractu oppida facile patuêre, Premislia obsidenda fuit, urbs hinc fluvio Sano freta, inde vallis & hominum, qui eò ex agris confugerant, numero. Etiam cum occupata tandem esset, tamen refugi in arcem obsessi, vix longâ demum fame, & quæ hanc comitantur, malis edomiti dedidêre se, vitam prius pacti, & quod quisque uno onere secum efferre posset.

IV. In Ungariâ interim Belam, quem paulo ante ad regnum evexerat Boleslaus, illabentis fortè cameræ ruina graviter afflixerat. Unde secuta mors æmulos ad spem regni erexit. Filii Belæ ad Boleslaum confugiunt, opem & ut beneficium patri datum in filiis tueretur, rogan-

rogantes. Ille quanquam cæptis in Russiâ bellis ægrè abstrahebatur; cessit tamen obstinatis precibus supplicum. Veniens in Ungariam Boleslaus terruit mox Solomonem, Regis nomen usurpantem, ut Budæ se non credens Mosonum arcem ingrederetur. Interim Episcopi medios se interponunt, armorum incerta utrique parti, Belæ filiis insuper belli patriæ illati infamiam demonstrantes. Initur pax his conditionibus, ut Belæ filii ducum titulo & tertiâ regni parte contenti, summum nomen Salomoni relinquerent.

V. Pacem Ungaris dederat Boleslaus, sed nondum sibi. Russi iterum vocabant, & Izaslaus, quem fratres denuo Kioviâ ejecerant. Venientis impetum primum Volhinia excepit, & in eâ Lutzkum, quod Rex post sex mensium obsidionem demum expugnavit. Duci illius Igoro seu Gregorio venia data. Inde ad Kiovienses conversus Rex Vussevolodum cum exercitu obvium habuit. Cum ad pugnam venissent, laborare primo coitu dextrum Polonorum cornu cæperat; sed mox misso à Rege subsidio, restitutum est. Unde mutatâ aciei fortunâ pelluntur in fugam Russi, penè jam victores.

Profli-

Profligato hoc exercitu, Rex ad Kioviam promovet castra, obsessamque aliquandiu expugnat. Cui quanquam iram victoris merenti parcitum tum tamen est, infelici planè clementiâ, & quasi ad id, ut esset, unde corrumpi Regis felicitas posset.

VI. Verè quod Capua olim Annibali, id Boleslao per hyemem habitata Kiovia fuit. Hîc ille tot gentibus formidabilis, ille victor exercitus elanguit, otio scilicet hyberno ad malas libidines abusus. Nec stetit intra viros malum. Delata enim velut aurâ pestiferâ in Poloniam harum libidinum fama uxores quoque corrupit, diu jam maritorum absentiam malè ferentes. Placuit fæminis nefandum vindictæ genus, ut libidinem libidine ulciscerentur. Grassabaturque tum passim juvenum licentia, ut difficilis esset etiam pudentioribus castitatis suæ custodia. Unde Margarethæ cujusdam, quæ Nicolai Zembocii uxor fuit, virtus laudatur; quæ cum duabus sororibus in Turri Zembovicensis templi multo tempore latuit, familiâ illis per funem alimenta suppeditante. Cæterùm auditis uxorum suarum flagitiis viri indignatione accensi, missionem petebant:

tebant: hâc non impetratâ, clam, Rege nequicquam prohibente domum dilabuntur. Rex desolatus à suis, metuensque ne cum tam paucis inter infensos agens, contemptum, ac mox periculum provocaret, sequi cæteros necesse habuit. Reversus fugæ autores capitali supplicio, cæteros publicatione bonorum, aut carcere diuturno multat. Nec à fœminis temperavit. Uberibus adulterarum, si quibus indulgentia maritalis pepercerat, horrendo vindictæ genere abstrahi sobolem, catulosque admoveri jussit. His rudimentis Boleslaus sævitiæ initiatus non destitit postea in innocentes juxtà ac noxios grassari: documentum omnino præbens, Exui inter crebra supplicia sanguinis humani reverentiam, invisæque pridem crudelitatis usu tandem venire amorem. Mox & exactionibus insolitis onerare subditos cœpit. Palam denique adulter, Christinâ nobili fœminâ marito Miecislao abductâ ad fœdas voluptates abutebatur. Quid multa? in Tyrannum jam degenerabat, ille nuper optimus Princeps Boleslaus.

VII. Sed ut morbi, ita vitia nondum planè adulta sanari possunt, si manum admittant, præbeantve patientiam remediis.

mediis.

mediis. Boleslaus hic ferre penitùs non poterat vitæ suæ censores: & Stanislaum Sczepanovium Episcopum Cracoviensem virum non minus sanctitate, quàm gente nobilem, ulcera ipsius liberius tangentem pessimè oderat: quærebatque labem aliquam famæ viri adspergere: quo autoritatem arguentis excusatiùs contemneret. Comperto tandem, cum diu rimatus nihil aliud repperisset, emptum à Stanislao agrum quendam, emptorem male acquisitæ possessionis per hæredes (nam venditor paulò post acceptum pretium obierat) jubet anquiri. Ut innocentiam suam probaret Episcopus, mortuum, cujus ager fuerat, Petricum (ut cum Cromero plerique alii tradunt autores) suscitat, decantatissimo per Poloniam miraculo. Boleslao nihilominus ad scelera contumaciam addente, pertinax quoque Episcopus fuit in monendo, & fortioribus tandem remediis agendum ratus, Regem à communione sacrorum prohibet. Ille magis etiam iratus, Episcopum sacris tum operantem interficit, inflicto capiti illius tam validè gladio, ut exsiliens cerebrum templi parietes adspergeret. Percussus mox majori ab ipso Pontifice Romano fulmi-

fulmine, annum circiter post cædem exegerat, cum exosum se omnibus sentiens, & conspiratione etiam impetitus in Ungariam cum filio profugit, ubi cùm aliquandiu vixisset, conscientiæ torminibus impar & amentiâ correptus finem supplicii manu fertur quæsivisse. Alii alium Boleslai exitum memorant. Sed quisquis fuit, meretur lachrymas degener illius ex optima adolescentiâ posterior ætas: admonetque mortales fragilitatis suæ, cui adeò ipsa etiam, quã cuncti expetimus, felicitas periculosa est.

CAP. V.

DE VLADISLAO HERMANNO.

AB ANNO CIƆLXXXII. AD ANN. CIƆCIII.

Fratris vices principis nomine suscipit. bella ejus cum Pomeranis. cum Imperatore Henrico. domestici tumultus. Filii ipsius expeditiones quædam.

EXacto Boleslao Audace, destitutum capite Regnum, & Russorum tum insu-

insuper incursionibus vexatum, frater Audacis Vladislaus, nomine principis in se suscepit. Regis titulum refugiebat, seu spe fratris redituri (nam mors ejus seriùs demum vel sequuta est, vel innotuit) seu metu Pontificis, qui Poloniæ, ut sacris, ita Regis creandi potestate interdixerat. Prima ergo illi cura fuit Pontificis interdicta tollere, misitque in id legatum; qui tamen nihil amplius quam libertatem sacrorum impetrare tum potuit. Post hæc Vladislaus Miesconem fratris exacti filium egregiâ indole juvenem ex Ungariâ revocat, miseratione, vel metu, ne Ungarorum ope ad Paternum regnum niteretur. Sed hunc sexto à reditu anno seu mors fato propera, seu artes patris inimicorum, ultorem filium timentium abstulêrunt. Vladislao duo erant filii, alter Sbigneus ex matre impare natus, alter Boleslaus à detortis labris Crivousti appellatus, quem Iuditha mater diu sterilis, nuncupatis ingentibus votis à Deo impetravit.

II. Cæterum Vladislai istius tempora Pomeranorum Prutenorumq; maximè incursiones insigniêrunt. qui post multas demum expeditiones eò redacti, ut quiescerent. Primum in illos bellum sine sangui-

ſanguine ſtetit, cum territi fidem & obſequium pollicerentur. Alterâ expeditione res ad prælium devenit: quod tamen æquis manibus patratum videri poterat, niſi nocte, quæ pugnam diremit, fugiſſet hoſtis. Tertius impetus circa Naclum conſumptus eſt, quæ arx Pomeranorum poſt actam prædam fugientium receptaculum erat, nec potuit tum à Polonis expugnari. Poſtremo denique certamine laſſata hoſtis contumacia, redditis quæ abſtulerat, clementiam Vladislai invocavit.

III. Dum hæc in Pomeraniâ geruntur, conflaverat neſcio quod fulmen in Polonos Imperator Henricus IV. Vratislao enim Bohemorum Principi dum Regiam dignitatem conferret, jus quoque in Poloniam, quod nullum habebat, dederat. Hujus ergo filius Prædislaus, quaſi ſua ſibi vindicaturus Poloniæ fines invaſit, vaſtavitque. Quem miſſus à Vladislao Seciechus Cracovienſis Palatinus, impiger militiâ vir, repulit fortiter, & actis per Moraviam prædis graviſſimè ultus eſt. Ivit tum impetratâ à Patre veniâ Sececho comes principis filius Boleslaus, novem ferè annorum puer, ſed qui annos ingenio præcurre-

bat.

bat. Magnâ induſtriâ is omnia, quæ in caſtris gerebantur perluſtrans, in futurum poſt uſum ſeponebat. Idem paulò poſt latrones, qui ex Pomeraniâ egreſſi Miedzericum occupaverant, rectore Sececho repreſſit. Talibus curis ac facinoribus Boleslaus futuræ magnitudini præludebat.

IV. Hoſtibus domitis jam pace florere Polonia poterat, niſi domeſticæ ſeditiones turbaſſent. Secechus ille, cujus facinora egregia modo narrabamus, meritis in Rempublicam & gratia principis tumens, potentiam ſuam, ut ferè fit, oppreſſione inferiorum oſtentare cœperat. Inde non invidiâ tantum ſed odio quoque civium flagrabat. Multi illo ſtruente everſi, multi proſcripti, vel proſcriptos ſequuti in Bohemiam erant. Qui, opem pollicente Bohemorum rege, adſcitoque in ducem Sbigneo Vladislai notho, quem Pater monaſterio incluſerat; denique pertracto in ſocietatem Vratislavienſium præfecto Magno comite, arma parant in Secechum. Vladislaus ſe per latus miniſtri peti ratus, exercitum conjuratorum, quibus Pomerani quoque jam recens acceſſerant, circa Cruſphiciam adoritur, ſtrageque

inſigni

insigni afficit, Sbigneo ipso, qui caput omnium erat, capto. Cui non difficulter tamen mox ignovit Vladislaus, mansitque pater erga hostem etiam filium.

V. Sed paulò post resuscitatum est hoc belli civilis incendium, & Boleslaum quoque alterum filium, intactum antea, traxit in partes eorum, qui in Secechum conspiraverant. Ægre adhuc à Sececho divellebatur Vladislaus Pater, incertum an ob virtutem viri, an ex more principum, qui Amicitias proprio fastidio facilè omittunt, si excutere coneris, cedendi pudore ambitiosiùs plerumque retinent. Noster tamen hic publicæ quietis studio, in exilium clientis, quo illa redimi posse videbatur, consensit. Compositâ seditione domesticâ Boleslaus filius arma à Patriæ visceribus in Pomeranos, & mox Russos convertit, repressisque fortiter utrisque, regnum patri securum, sibi per beneficia obnoxium devinctumque magis reddidit.

CAP.

CAPUT VI.

DE BOLESLAO. III. COGNOMINE CRIVOUSTO.

AB ANNO CIↃCIII. AD ANN: CIↃCXXXIX.

Crivousti in Bohemos expeditio. in Pomeranos. mox iterum in Bohemos. iterum in Pomeranos. bellum cum Henrico Imperatore. bellum in Pomeranos duplex. Fratris Sbignei cædes. Palatini Cracoviensis dejectio. Expeditio in Russos. in Vngaros. in Russos diversæ expeditiones. extrema infelix.

VLadislao mortuo filius successit Boleslaus, jure naturali hæres, sed quo digniorem, etiam si suffragiis agendum fuerat, nulla electio invenisset. Magna juvenis specimina virtutis ediderat, sed majora mox principatum adeptus exseruit. Bellis sanè exercitatiorē virum non habuit Polonia, possitque illa hunc Martis pullum numero conflictuū Marcellis Juliisq; Romanorum ferè opponere. Sed mihi nunc pugnas illius omnes memorare per propositam animo brevitatem non licet; præcipuas, nec has nisi strictim

 enu-

enumerabo. Initia Boleslai invidia Sbignei fratris maximè exercuit. qui supra assignatæ à patre hæreditatis sortem aspirans, varios subinde in Principem hostes concitavit. Primùm quidem Borivojum Bohemorum ducem. Sed is cum ad fines Polonorum pervenisset, pudore injustæ caussæ à suis desertus, re nullâ effectâ domum rediit. Conatum tamen ejus ulciscendum putavit Boleslaus, misitque copias, quæ, duce Zelislao, uno è Proceribus Polonis omnem Moraviam hostiliter pervagatæ sunt. Mox eodem Sbigneo machinatore Pomerani insurrexêre. Hos lentiùs quidem, nec sine discrimine, compescuit tamen ad tempus Boleslaus, Bialogrodo, Colbergâ, Cosmino, Veleno, præcipuis tum Pomeranorum oppidis expugnatis.

II. Sed paulo post cum utraque hac gente repetenda fuit bellorum tela. In Bohemos incitavit Boleslaum fœdus & affinitas Colomanni Ungarorũ regis, quem oppugnans Henricus V, Imperator, Bohemos, ut tributarios tum imperii secum traxerat. Ingresso Bohemiam Boleslao opposuêre se Vasco & Mutina, delecti à principe suo, qui in Ungariam secutus Imperatorem erat, Duces. Sed hi fusi,

hi fusi, Pragamque profugi, quicquid apertum aut imbecillum in Bohemiâ fuit, prædæ hostis reliquêre. Interim absentia Boleslai audaciores Pomeranos fecerat; & seu impetu seu proditione arcẽ Usce occupârant. Huc ergò festinato itinere regressus Boleslaus Velenum obsidet, quod & ipsum ad hostes defecerat. Aderat tum Boleslao Sbigneus, iniquus adhuc fratri, & occultè cum hoste socians consilia. Nocte quadam irrumpere Pomeranos in castra Principis jusserat, omnia prompta pollicitus. Illis advenientibus commodùm erat in excubiis, id quod solenne habebat, Boleslaus, & in re subitâ, cum vires non posset, dolum opposuit. Ruentem enim in castra hostem solus cum paucis excubitoribus à tergo adoritur, voce, terrendo hosti, suisque, qui in castris erant, excitandis, altùm sublatâ. Pomerani circumventos se rati, concidunt animis, & mox accurrentibus Polonis plurimis profligantur. Tantùm valet Principis in castris præsentia, & vel dormientes exercitûs unius vigilia potest defendere. Cæterùm depulsis ita Pomeranis, Sbignei etiam perfidia non diu latuit. Cujus publicè convictus, cum omnium senten-

tiis ad capitis supplicium addiceretur, exilio multatus est, moderante sic pœnam fratre, ut nec flagitium inultum, & reus clementiæ exemplum foret.

III. Bellum Bohemicum parvum mole ipsum, sed magni alterius caussa extitit. Henricus enim Imperator, adiutos à Boleslao Ungaros indignatus, Marchiam & Silesiam ditiones tum Polonorum invasit, omniaque isthic velut torrente corripuit. Sola Glogovia in obsidii tolerantiam obstinata, victori cæterorum moram obiecit: animante ad constantiam oppidanos Boleslao, obsessoresque assiduis incursibus lacessente. Missis fortè post pacis caussâ à Boleslao legatis, leges iniquiores proposuit Imperator, thesaurumque suum ostendens, hunc Polonos perdomiturum, dixerat. Ad quod Scarbicus, princeps legationis, ut arrogantiam Cæsaris perstringeret, demptum digito annulum thesauro injiciens, aurum, inquit, adjiciatur auro: subindicans haut dubiè, frustra auro terreri viros, quibus ferro manus, animus virtute armatus sit. Intellexit quoque scomma Imperator, idque clusurus, *hab danck*, inquit: quæ gratias agendi apud Germanos formula est; nomen-

menque Habdanckiorum familię dedit, quæ hodieque inter clarissimas Polonię habetur. Cæterum cum reversi ad suos legati datas à Cæsare conditiones retulissent, vehementer animi Polonorum accensi commotiq; sunt. Ita ut qui hucusque subitariis tantùm assultationibus Cæsarianos vexassent, tandem prælii tentare aleam decernerent. Locus erat prope Vratislaviam, longâ porrectus planitie, & ob id Polonorum aciei commodior. Eò cum ventum utrinque esset, initur prælium, in quo ingens inprimis Boleslai fortitudo emicuit. Quippe & ipse strenuè ciebat pugnam, & cum initio Germani graves esse cœpissent Polonis, cedentes hos occursando animandoque subinde reducebat in hostem; donec vi equitatûs legiones Germanorum perrumperentur, inclinaretque ad Polonos victoria. Magna eo prę- lio utrinque strages edita est: adeò ut insepultorum cadaveribus illecti canes difficilem iterq; facientibus transitũ darent. Unde Cāpi Canini nomen hodiè etiamnum agro, in quo commissa pugna est, manet. Post prælium cum Henricum in Italiam vocarent negotia, & is pacem expeteret magis, quàm palàm offerre

 vellet,

vellet, profectus ad eum est Boleslaus Pabenbergam Franconiæ oppidum. Ubi honorificè acceptus non pacem tantùm cum Cæsare, sed & affinitatem inivit; acceptâ in conjugem sorore illius, desponsaque porrò Vladislao filio suo impuberi adhuc filiolâ Cæsaris itidem parvâ, Christinâ, cujus paulò post sæpius fiet mentio.

IV. Pace hac factâ data est Boleslao, sed brevis armorum quies. Nam paulò post & in Pomeranos resumendum bellum fuit, quod tamen intra unius oppidi Nacli expugnationem stetit: & in Bohemos illum miseratio Sobieslai impulit, qui à fratre suo Bohemorum Rege ob cædem consiliarii cujusdam, carceri inclusus, & mox inde elapsus in exilio agebat. Quo restituto bellum quoque conquievit. At fortuna Sobieslai hujus, Sbigneo, quem itidem à fratre Boleslao in exilium ejectum diximus, spem veniam nanciscendi attulit. Reversus receptusque in gratiam est, sed ut citius periret. Offendit enim mox fastu suo fratrem, aderantque etiam illicò proceres quidam, qui privato in Sbigneum odio omnia illius seu bona seu mala in deterius torquentes, stimulabant occultè Princi-

Principem, ut æmulum, quem nulla beneficia emendarent, amoliretur. Ita missi à Boleslao sunt, qui hominem obtruncarunt, prius eundem conviciis adorti, ut per jurgium privatâ irâ occisus videretur. Sed cessit mox ea cædes Boleslao in assiduum vitæ tormentum: Perpetuo hoc conscientiæ ingenio, ut fœditatem criminum suorum, cum peracta sunt, rectiùs demùm introspiciat, mirâque tum exaggeret facundiâ. Pauco interjecto tempore Scarbimirus quoque Palatinus Cracoviensis periit; vir acer ingenio, spectatusque militiâ, sed sua jactantiùs extollens, idemque palàm criminator in Principem. Toleratus aliquandiu, tandem cum potentiæ suæ fiduciâ, apertè seditiones moliri videretur, Senatu motus, excæcatusque in carcere vitam finiit. Atque ut ignominiæ ejus, aliquod ultra mortem quoque superesset monumentum, constitutum tum est, ut posthac Castellanus Cracoviensis Palatinum loco ac dignitate anteiret. Dum hæc in Poloniâ geruntur, ceperat iterum Pomeranos quietis suæ tædium. Denuò Boleslaum lacessunt Suentopelco duce, quem paulò ante victis Naclensibus imposuerat Boleslaus.

 Ob-

Obsessum ergo rursus à Boleslao Naclum est, expugnatumque. Cæteri quoque Pomeranorum ante expugnationem hanc prælio victi, post debellati, cum imperio Polonorum, religionem simul Christianam, quam bis ante acceptatam, bis reiecerant, bonâ jam fide recepêrunt.

V. Hinc jam tandem Boleslao in eâdem ferè hactenus arenâ luctanti novum campum Russia aperuit. Fugerat ad Polonos Patrui Vlodimiri insidias vitans Iaroslaus, affinis Boleslai. Eum reducere Russi quidam Ungarorum & Boleslai ope laborabant. Sed Iaroslaus inter pugnandum confosso equo excussus, & ægrè à suis protectus, postquam in tentorium relatus esset, ex vulnere obiit. Cum caussâ belli, bellum quoque ipsum intercidit. Postea Boleslaus Volodorem Przemisliensium Ducem, arma in Polonos cientem compescuit. Quo facto, ire in Ungariam parabat, cognatos suos, Stephani regis exules filios cum matre in regnum repositurus. Iamque ad Scepusium progressus, expertusque etiam prælio cum Alberto Austrio fuerat, cùm cœpto abstrahitur per Russos nova iterum molientes. Hos verò antequam

quam vi tentaret Boleslaus, dolo adoriendos suadebant proceres. Unum esse inter ipsos Iaropelcum videbant, à quo cæteri penderent. Ducem hunc tolli, ingens fore belli compendium. Ei conficiendæ rei Petrus Vlostovicius Comes Xiansensis se obtulit. Hic consentiente Senatu, proficiscitur ad Iaropelcum, læsumque se à Principe suo ac profugum non sine multis conviciis queritur. Credidit homini Iaropelcus, sed paulò post ab eodem, dum forte ruri cum paucissimis ageret, comprehensus ad Boleslaum adducitur. A quo in carcere per annum detentus, post magno ære redemptus ad suos rediit; cùm prius amicitiæ fidem Boleslao dedisset. Sed is fidem postea, quàm vindictam amittere maluit. Fraudem fraude ulturus, mittit in aulam Boleslai Ungarum quendam, qui captatâ occasione Principem occideret, vel quocunque modo proderet. Hic quâ erat ingenii ac morum versutiâ, Principis amicitiæ se insinuat, ac tandem post longæ familiaritatis usum, præfecturam Vsliciensem impetrat. Quam cum aliquandiu tenuisset, advocato postea Iaropelco tradit. Ab hoc vero cum pacta fortè præmia postularet,

 linguâ

linguâ oculisque privatus dicitur, solito proditorum fato, ut etiam quibus profuêre, invisi sint.

VI. At habent plerumque hoc fraudes, ut cautos reddant, quos deceperint; ratòque iidem eosdem fefellerunt. Boleslaum tamen recens à Russis fraudatum, graviore mox dolo iidem circumvenêre. Iaroslaum Haliciensium ducem, principatu à suis dejectum & ad Polonos profugum revocabant quasi pœnitentiâ mutati Halicienses. Interim tacitè reliqui Russorum militem cogunt, Vngaris quibusdam adscitis. Boleslaus exulem ad resipiscentes reducturus, minori, quam in perfidos & hostilia molientes opus erat, exercitu advenit. Cui ad Haliciam Vngarorum turmæ specie gratulandi occurrentes, Polonorum novissimo agmini se jungunt. Idem faciunt Halicienses. omnes amicitiam vultu præferentes; mox circumdatos Polonos invasuri. Suboluit fraus Boleslao, sed cũ jam nonnisi præsenti periculo vel dedecore effugi poterat. Consultanti ergò quid facto opus esset, occupare parantes se pugnæ Russos visum est. Mox irruens orditur prælium. Secutis pari virtute cæteris, non infeliciter cedere res cœpe-

cœperat, cum aliâ parte fugam orsus Palatinus quidam, plurimis idem faciendi pudorem abstulit. Pauci cum Boleslao saucii fessique restitabant Russis vincentibus; jamque equus sub Principe defecerat, instabantque extrema omnia, cum gregarius alium illi equum suppeditans, persuadet, ut maturatâ fugâ meliori se fortunæ reservaret. Magnus postea militi honos habitus est. Palatinum missa à Principe pellis leporina, colus, & fusus, pudore ad laqueum adegêre. Ipse Princeps adeò impatiens ignominiæ fuit, ut conspectum hominum vitans assiduo se domi luctu maceraret: non inusitatâ humanis animis in se & fortunam iniquitate; unius ut calamitatis sollicitudine, prosperorum omnium memoriam obliterent.

Cap. VII.

DE VLADISLAO. II.

Ab Anno CIↃCXL. Ad Annum CIↃCXLVI.

Bellum Bohemicum. Petri Dunini casus. Bellum inter fratres.

MOrtuo Boleslao paternarum possessionum hæreditatem, ita ut pater

ter jusserat, quatuor filii crevêre. Summum rerum regimen primus natu Vladislaus accepit. Sed ut ditiones, ita virtus paterna divisa minorque filiis: hujus verò etiam minimum Vladislao contigit proximo patris successori. Bellum is extra fines Patriæ nullum gessit, præter Bohemicum, quod tamen ultra populationes Silesiæ non processit, ac morte mox Ducis Bohemorum Sobieslai finitum est. Inde inturbidum externis regnum, sed ut eò graviùs interna mox ardescerent. Non diu enim fratres inter se concordes egêre; culpâ maxime Vladislai, cujus ambitionem imminuta principatûs sors acriter urebat. Accedebat stimulus domesticus, Christina uxor, quæ Cæsare patre avoque orta, indignabatur nupta esse marito, qui tam angustè imperaret. Nec puduit Vladislaum à Proceribus postulare, ut unum se patriarum ditionum vellent hæredem. Sed adversos omnes expertus, & acrius mox instigante conjuge, tributa fratribus imperat, postremò quoque conquisito externo milite, quædam eorum oppida invadit. Illi Principis veneratione, seu virium diffidentiâ ad preces confugiunt, fratris fidem Procerumque intercessionem

nem implorantes. Et ex his quidem non paucos illis caussæ æquitas & misericordia conciliavit. Inprimis non tegebant affectum Vuscborius Palatinus Sendomiriæ, ac Petrus Duninus Scrinnensis Comes: quorum ille vim minabatur, alter monendo Principem ad æqua flectere laborabat; uterque ob id aulæ exosus.

II. Sed in Duninum vehementius Christina efferbuit, pridem illi aliâ ob caussam infesta. Processerat enim is aliquando cum Principe venatum: cumque nox in sylvis errantes oppressisset, post refectum ferinâ, & aquâ corpus, dormituri in stratas humi penulas procubuerant. Tum Vladislaus jocans ad Petrum: molliùs nunc tua, inquit, uxor cum Abbate Scrinnensi cubat. nil moratus alter; fortasse & tua, inquit, cum Dobesso. vocabatur autem ita Iuvenis quidam Nobilis, formâ elegans, Christinæ in deliciis. Altè admisit ad animum Vladislaus jocum Dunini, nec abstinuit, quin Christinæ aperiret. Hinc flagrantior jam in hunc offensa. Nec multò post ille nuptiis filiæ, quam Iaxæ Serborum Duci elocabat, occupatus à Sobesso per insidias capitur, linguâque
&

& oculis privatus vivere pœnæ ſuæ ſuperſtes jubetur: clariſſimo documento: Cautè jocandum eſſe cum dominantibus: quod hi & facillimè offenduntur; & imprudentius jocantium argutiis gladii ſæpè promptiùs, quàm ingenii acumen opponunt. Cæterum commiſſâ hac cæde magis metûs atque odia procerum in Principem, ſimul crudelitas Principis in fratres gliſcebant. Quippe accitis in auxilium Ruſſorum Ducibus Henricum fratrem Sendomiriâ; Boleslaum Ploſco omnique Maſovia exuit: fugienteſque ad Miecislaum, qui ſolus fraternæ potentiæ reſtitabat, perſequitur. Stitit venientem Poſnaniæ obſidio, tandemque evertit. Forte enim ſecurius aliquando obſeſſor exercitus agebat, poculis ludiſque indulgens, raris nec ſobriis excubantibus vigiliis. Vſi occaſione fratres, qui haut procul aberant & ipſi exercitu inſtructi; ſolutos ac languidos circumveniunt, & erumpentibus ſimul ad datum ſignum oppidanis fugant cæduntque. Vladislaus Cracoviam primum, mox & illinc, prævalente fratrum factione expulſus in Germaniã ad Conradum Imp. Chriſtinæ ſobrinum confugit. Quò cum mox uxor cum liberis ſequuta

ſequuta eſt. Ibi vivere ex alieno neceſſe fuit, quibus nuper ſua non ſufficiebant.

Cap. VIII.

DE BOLESLAO CRISPO.

Ab Anno. CIↃCXLVI. Ad Ann. CIↃCLXXIV.

Bello fraterno Conradus ſe interponit. & poſt eum Fridericus Barbaroſſa. Sileſia à Poloniâ avulſa.

FRatre exacto proximus ætate Boleslaus principatum adſequitur, virtute ante Vladislaum imperare meritus. Hic in cæteros fratres benignus ac liberalis, cum exule ſubinde adhuc luctari habuit de Principatu. Quippe is omnia pro ſceptro recuperando tentans, varios in Polonos concitabat hoſtes. Primus cauſſam illius ſuſcepit Conradus Imperator, legatoſque miſit, negotium Vladislai acturos. Facile ſe Boleslaus purgavit Imperatori, cognitâ exulis culpâ æquiori & aliis tum molitionibus intento. Parabat enim bellum in Aſiam, in quam tendens cum ob viæ compendium, ſecuri-

curitatemve per Poloniam iret, honorificè à Boleslao acceptus ad Pontum Euxinum deducitur, fratris caussâ in reditum rejectâ. Reversus deinde ille ab Asiâ, cum finem orandi non facerent Vladislaus & Christina, bellum tandem in Polonos decernit. Ingens erat Cæsaris exercitus. Sed hunc, congredi licet apertè non ausus Boleslaus, ex indiis assultando, pabulationes infestando intercipiendoque, & quæ alia celeritate Poloni facere consuevêre, mirè fatigabat. Ut cum postea Conradum subiti Germaniæ tumultûs alio vocarent, facilè ad pacem inclinaret. Mitigavit etiam hostis animum Boleslaus in castra ad ipsum profectus & innocentiæ suæ probationi, muneribus varie per Aulicos distributis, momenta addens. Quiescente Conrado non quiescebat tamen Vladislaus: cumque ab Imperatore aliquas, quibus exilium toleraret, possessiones nec non copiolas accepisset, lacessebat fines Polonorum, sed eventu semper irrito. Mortuo Conrado suscepit Fridericus Barbarossa imperium, & simul caussam Vladislai. Cum missis ad Polonos legatis nihil profecisset, bello eosdem aggreditur. Qui milite

impares, ad artes confugiunt, quibus ante Conradum lassaverant: ingentemque illum exercitum, ad famem, & quæ hanc comitantur mala, redigunt. Fit iterum pax, eâ lege, ut Imperatori Mediolanense tum bellum molienti, trecentos equites hastatos submitterant Poloni, Vladislao daretur Sisia. Quæ à Poloniæ regno tum avulsa, & à posteris mox Vladislai in varios Principatus divisa, tandem tota Bohemorum regno accessit.

II. Ita belli fraterni procella detonuerat, cùm Boleslaum Prussi, Polonorum imperia post Crivousti patris mortem aspernati, in se traxêre. A quo victi, & ad Christianę religionis sacramentum adacti sunt. Sed, ut Nunquam benè respondet coacta Religio, redeunt mox ad ingenium suum Prussi, fræna excutiunt, & sacerdotibus ejectis, se potiùs extrema subituros minantur, quàm animorum servitutem. Ita cum ad cætera obsequium pollicerentur, patria illis sacra relicta. Ast ii quia prima impunè cesserant, audaciam mox ad majora sumpsêre. Ejiciunt Polonorum præsidia, prædas agunt per Masoviæ agros, mox advenientibus Polonis in paludum

ludum uligines sylvasque se abdunt datâ opportunitate erumpentes. Merebant ex ea gente quatuor transfugæ sub Polonis, & longâ fide locorumque peritiâ Boleslao se commendaverant. Hi conspiratione cum Prutenis clam initâ, Polonos ostensâ spe ingentis prædæ deduxêre in locum avium & Prussis insessum. Quibus erumpentibus circumventi Poloni & lubrico paludum lapsantes magnâ strage cæduntur, periitq; illic Henricus Boleslai frater, & omne penè robur militiæ Polonæ. Henrico cæso, Palatinatus Sendomiriensis, qui illi ex sorte paternâ obtigerat in Casimirum natu minimum devolvitur. Filii Vladislai, Duces jam Silesiæ partem illius hereditatis sibi vindicantes, latâ repulsâ, & memoriam veteris injuriæ accendente novâ, arma minabantur: multisque demum persuasionibus à Boleslao, & proceribus mitigati conquieverunt. Sed tū fermè iterum internis se motibus concussit Respublica. In tractu enim Cracoviensi equestris ordo Sventoslao & Iaxâ autoribus in Boleslaum insurrexit, Casimiro fratri deferens imperium, odio seu Boleslai ob cladem Prussicam, seu Miecislai alterius fratris, cui ætatis jure

jure successuro viam ad principatum, alio maturè electo cupiebant præclusam. Sed Casimirus quantò in vulgus gratior, tanto impensiùs pro fratre nitebatur, eoque, quo in Principem petebatur, favore ad comprimendam seditionem usus est.

CAP. IX.

DE MIECISLAO SENE.

AB ANNO CIↃCLXXIV. AD ANN. CIↃCLXXVIII.

Miecislaus in juventute probus. postea degener. regnum accipit, & mox amittit.

FRatre mortuo ibant in Casimirum minoris Poloniæ suffragia. sed hæc tamen Miecislaus majoris Poloniæ sententiis evaluit. Huic gravis & prudens juventus Senis nomen conciliaverat, verùm decora juventutis dissimiles sequentium annorum detrivêre mores. Principatum ejus imposita nobilibus ac plebe iis tributa, & inexpertaante Polonis fisci avaritia, honorum deniq; nundinationes invisum brevi reddiderunt. Auxêre odium ministri ac Præfecti, quidum

dum emunctionibus Populi non Miecislaum tantùm, sed suam quoque aviditatem satiant, unius tamen Principis invidiâ omnes peccabant. Studuit Miecislaum in viam reducere Gedeon Cracoviensis Antistes, & instructâ viduæ, cujus gregem nutriti à filio canes lacerassent, fabulâ, velut in imagine principem sibi ostenderat. Sed hunc nullæ admonitiones emendabant. Inde idem Gedeon cum Stephano Cracoviensi Palatino ad abrogandum Miecislao, deferendumque fratri ejus Casimiro imperium cæteris præivit.

CAP. X.

DE CASIMIRO.

AB ANNO CIↃCLXXVIII. AD AN. CIↃCXCV.

Conarii cujusdam petulantia à Casimiro patienter tolerata. cum fratre Miecislao bellum. qui à quibusdam in regnum frustra restituitur. cum Prussis bellum.

CAsimiro cum aliæ virtutes, tum unum maximè moderati animi specimen

cimen studia Polonorum conciliavit. Quidam ex Aulæ ejus asseclis Johan. Conarius, ab ipso ad aleæ ludum invitatus, victusq; extremo jactu, cui tota sors producti in serum noctis ludi committebatur, ita efferbuerat, ut vincenti Casimiro colaphũ duceret. Comprehensum cum omnium sententiæ capitis reum pronunciarent, Casimirus etiam à culpâ absolvit; illum, inquiens, impatientiâ jacturæ abreptum esse, se verò prostitutæ dignitatis suæ justam pœnam luisse. Sed vota procerum accendebat porro etiam ipsa Casimiri sceptrum fratri præripere abnuentis modestia. Videbatur enim, ut est reverà, bene imperaturi, imperium recusare. Cedenti tandem precibus Polonorum regnumque capessenti, prima cura fuit impressa Reip. vulnera sanare, vitiaque corrigere, quæ Miecislaum expulerant. Hunc autem ipsum paternæ hæreditati restituit, supplicem quidem nunc, sed occultas tamen recuperandi imperii spes alentem, intentumque occasionibus. Erupit paulò post cupiditas, cũ Masoviam & Cujaviam, quas Casimirus, tutor Lesco Boleslai Crispi filio datus, administrabat, per fraudem occupavit. Unde tamen brevi post excussus

cussus est. Bellum Casimirus primum in Halicienses gessit, quibus domitis, sororis suæ filium Miecislaum, ab illis expulsum restituit. Eo paulo post veneno à suis necato Ungarorum regis filius Andreas Haliciam occupaverat, Vlodimiro, qui ad opem Ungaricam Casimirum fugiens se receperat, per fraudem carceri incluso. E quo ille elapsus, hostis nuper sui Casimiri imploratâ clementiâ, impetratoque auxilio Haliciam Ungaris eripit. Inde irritatus rex Ungarorum, fines Polonorum invadit, vicissimque à Polonis incessitur. Sed id bellum, quia nec Ungaris nec Polonis volentibus erat, maturatis primò induciis suspensum, mox firma pace compositum est.

II. Hæc agente Casimiro, circumegit se favor Polonorum quorundam, & a Casimiro in Miecislaum reflexit. Jamque Cracoviam urbem favitorum suorum ope occupaverat Miecislaus; arce tamen à Fulcone Episcopo, & Nicolao Palatino prohibebatur. Profectus mox idem colligendi militis caussa in Poloniam Majorem, interim in filio, quem Cracoviæ reliquerat, à Casimiro ope Russorum maximè debellatur. Casimirus

rus filium fratris ejusque milites non modo incolumes, sed & muneribus ornatos dimisit. Quâ pietate Miecislaum cæterosque ita permovit, ut vivo ipso nihil hostile moliri sustinerent. Adeò nonnunquam hostem, quem fortitudinis non coercuit, metus admiratio clementiæ subigit. Post hæc cladis Boleslao fratri inflictæ memoria, manesq; Henrici nuper occisi in Prussos Casimirum elicuêre. In hos nequicquam reluctatos igne ferroque ita grassatur, ut in armis facilè ira vindictæ appareret. Nulla sexûs, nulla ætatis ratio habita est. Donec fessi tot calamitatibus Prussi pristinæ tributorum Polonicorum tolerantiæ se submiserunt. Hoc ultimum bellorum Casimiri fuit. Nec multo post ad pacis artes & religiones versus, dum S. Floriani à Pontifice impetratas reliquias ac memoriam festis epulis celebrat, hausto fortè poculo repente concidit, & brevi post intervallo extinguitur. Suspicio quorundã fuit, medicamento aliquo infectum fuisse poculum à fœminâ, quam deperibat Casimirus, mulierosior paulò, cæterà optimus Princeps.

Cap.

CAP. XI.

DE LESCO ALBO. ET MIECISLAO.

AB ANNO CIƆCXCV. AD ANNUM CIƆCCIII.

Lesci cum patruo Miecislao concertationes, qui ter ad regnum emergit, ter dejicitur.

CAsimiro mortuo post multas Procerum concertationes ad filium tandem Lescũ defertur principatus. Sed quia is per ætatem nondum par tantis gubernaculis erat, adjunguntur puero Helena mater, & Antistes Palatinusque Cracoviensis. Interim patruum Miecislaum ambitio & contemptûs sui dolor vecordem agebant per Poloniam Majorem & Silesiam. Collecto mox isthic exercitu Cracoviam properat: Cui Palatinus Cracoviensis, advocatis in auxilium Russis, occurrit. Venit res ad prælium, non acre minus quam impium, cum scissâ in partes Poloniâ, fratres affinesque adversis è castris pugnarent. Russi ibi cæduntur. Romanus illorum dux

dux saucius ac semianimis penè prælio excedit. Vulneratus etiam tum Miecislaus est, & filius ejus paulo ante hastâ trajectus oculos penè paternos cruore respersérat. Interim Silesii duo duces in auxilium Miecislao superveniunt. Quibus se Govoricius Palatinus Sendomiriensis, qui priori prælio in subsessis fuerat, opponit. Inclinantes tum capto Govoricio Polonos nox adversæ pugnę exemit. Silesii seu Miecislaum, qui saucius domum vehebatur, sequuti, seu partæ gloriæ nolentes denuo facere periculum, erectis trophæis domum quoque abeunt. Ita tum quidem irritus fuit Miecislai conatus. Aliquot annis post instaurare idem animum in novæ spem fortunæ cœpit. Cujaviam Casimiri liberorum patrimonium occupat. Idque ei impunè fuit per ætatem possessorum, & Palatini Cracoviensis & Sendomiriensis dissidia. Cum sic primus conatus provenisset, ad majora mox fraude in auxilium assumptâ progredi statuit. Helenæ Lesci matri per legatos arrepit, demonstrat mulieri jus suum, idque persequendi vires, contra Lesci ætatem teneram, curatorum ejus dissidia, denique petit, patruo potius quam aliis tute-

 lam

lam permitteret Lesci, quem adoptare, destinare successorem, restitutâ cæteris fratribus Cujaviâ pollicetur. Impar fuit Miecislai versutiæ Helena, & minis vim ostentantis mota est, ut promissis crederet. Reliqui etiam proceres, quanquam aliquandiu reluctati, consentiunt tandem in Miecislai restitutionem, eâ tamen lege, ut promissa ille sua jurejurando sanciret. Ita secundùm principatu potitur Miecislaus, sed in id, ut amittat iterum.

II. Is enim, quantum paulò ante verbis prolixus, tantum postea re ipsa atq; operâ defecit, sermone innuens subinde; fidem servare eorum tantum esse principum, quibus frangere aut non integrum, aut non necessarium esset. Sed Helena quoque, ut ante credula nimis, ita promissorũ acris nunc exactrix fuit. Elusa aliquandiu, tandem ad vim proclamavit. Invenit facile fautores simplicitate lapsa mulier, contra Miecislaũ imprimis, qui ut clientes suos ornaret, alios quosdam possessionibus suis dejecerat. Ad quas isti novis rebus, mutatoque principatu redituros se sperabant. Conjurat Palatinatus Cracoviensis duce ipso Palatino, occupatur urbs absente

absente tum forte Miecislao, recipiturque Helena cum Lesco filio. Ita vides denuo exortem principatus Miecislaum. Sed excedit penè fidem, vel fortuna viri hujus, vel Helenæ plusquam muliebris credulitas. Ecce enim hæc iterum mox decipitur, ille iterum regnat. Nescio quas remoras fidei ante non exolutæ caussatus, sanctè jam pollicetur omnia, quæ promisisset, præstiturum. Adductæ iterum eo mulieri, ut cederet principatum, persuadet jam porrò, ut Palatinum Cracoviensem Nicolaum amoveat, quasi ducem seditionum, & sub specie egregii publici, privatæ utilitati studentem. Ut minus reluctaretur fœmina, juvant alii, Nicolai illius fastigium pridem ægrè ferentes. Ille purgare se Helenæ meritorum suorum ac fidei ostentatione diu nisus, obstinatâ muliere, ad Miecislaum confugit, quantò ante hostem, tantò ambitiosius nunc amicum. Nicolai authoritas traxit plerosque alios. Miecislaus tertium jam princeps frustrà promissorum ab Helena admonitus, Vislicìense porro territorium illi adimit. Eâ constantiâ fuit. Sed paulò post receptum imperium finem histrioniæ suæ & vitæ simul fecit, vir inter

ornamenta ac dedecora alternâ vice versatus, & eam plerumque fortunæ fidem expertus, qualem aliis præstabat.

CAP. XII.

DE VLADISLAO LASCONOGO. ET LESCO ALBO.

AB ANN. CIↃCCIII. AD AN. CIↃCCXXVII.

Duo eliguntur. quorum alter alteri cedit. Cometes. Tartarorum primæ in Russiam incursiones. Pomeraniæ Suentopelcus præficitur. qui deficiens Lescum interimit. Cruciferi in Prussiam vocantur.

UTi vivo Miecislao, ita mortuo adhuc inter ambiguos dominos vacillavit Polonia. Reliquerat ille filium Vladislaum, qui à gracilitate pedum Lasconogus dictus (nam alter filius Otho, paulo post patrem obierat, relicto filio Vladislao sputatore:) & Lescus quoque Helenæ filius toties à Miecislao dejectus supererat. In hunc primum sententiæ procerum consensêre, uno Nicolao Palatino Cracoviensi, ejusque fratre Episcopo repugnantibus. Et hi tandem

dem patiebantur principatum Lesco deferri, hoc stipulantes, ut Govoricium Palatinum Sendomiriensem æmulum ipsorum in exilium amandaret. Verum Lesco displicuit principatus, quem amici injuriâ emendum haberet. Itaque annitente Nicolao, cui hæc tanta Lesci benevolentia in Govoricium tanto formidabilior erat, princeps creatur Lasconogus, vir eo maxime nomine dignus principatu, quod eo postea digniori Lesco libens cessit. Nam cum imperante jam Lasconogo, Lescus feliciter in Romanum Haliciensium ducem Lublinensis provinciæ vastatorem, & jam trajecto Vistulâ Sendomiriæ imminentem pugnasset, sequutus est fortunam favor Polonorum, & Lasconogo non repugnanti, surrogatus Lescus: mortuis jam maximis hujus adversatoribus, Palatino Episcopoque Cracoviensi, quorum huic Vincentius Cadlubcus successit, vir pro seculi sui genio eruditus, primusq; historiæ Polonicæ conditor. Lescus, quod prælio meruit, pace tenuit imperium, lenis ingenio, ut alios non impeteret, felix, ut non impeteretur. Sub ejus initia Cometes apparuit, minax plerumque imperiis prodigium, tum

 vero

vero haut dubiè Tartaricæ procellæ nuncius, quam eo tempore à mari Caspio & monte Imao Asia in Chersonesum Tauricam primùm, mox in Podoliæ Russiæque fines effudit, magnam & sequuturis etiam postea seculis ineluctabilem Poloniæ calamitatem. Gens enim justi belli ignara, ferarumque instar pauperiem tantum vicinis inferre nata, ipsa inopiâ & fugacitate suâ invicta est.

II. Cæterum Lesco huic frater erat Conradus, cui Masoviam & Cujaviam concessit. Pomeraniæ Suentopelcũ præfecit, eâ lege, ut jus quidem diceret provinciæ, ea tamen Polonis maneret vectigalis, juraretque in verba principum Poloniæ. Sed utrumque hoc Lesci beneficium malo omine datum est, & alterum Lesco ipsi interitûs, alterum toti Poloniæ magnorum malorum caussa extitit. Nam Suentopelcus paulo post fortunâ suâ corruptus fræna momordit, Lescumque bellum illi meditantem, & forte aliquando inter Comitia in balneo lavantem oppressit interemitque. Aderat tum Lesco Henricus barbatus Dux Vratislaviensis; sed hic prostratus ab emissariis, quia pro mortuo habebatur, vivus evasit. Ex eo tempore Suentopelcus

Ducis sibi Pomeraniæ nomen adscivit. At frater Lesci Conradus, defendendæ à Prutenorum incursibus terræ suę impar, fratres Theutonicos (quos Cruciferos vocant) è Syriâ tum à Saracenis ejectos, in auxilium contra Pruthenos, datâ ad tempus terrâ Culmensi. vocavit; stipulatus vicissim, ut quicquid illi in Prussiâ occupassent, ex æquo secum partirentur. Ea res magnorum postea ac difficilium bellorum tempestates Poloniæ concivit, usitato ferè imperiorum fato, magis uti illis formidabiles fiant, qui vocati in auxilium sunt, quàm fuerant, contra quos vocabantur.

Cap. XIII.

DE BOLESLAO PUDICO.

Ab Ann. CIↃCCXXVI. Ad Ann. CIↃCCLXXVIII.

Pudici pueritia, & sub tutoribus miseria. Ejus castitas. Tartarorum prædationes per Poloniam, & Silesiam. Bella intestina. Iazyges. Lituanorũ incursiones. Turbæ inter Silesiæ duces.

 Cum

CUm Lescus filium Boleslaum sed adhuc tenerum reliquisset, Henricum Barbatum, & Conradum de tutelâ hæredis aliquot annis certantes spectavit sensitq; Polonia. Ipse puer inter agnatorum studia variè raptatus, & Conradi etiam carceres expertus, vix tandem post multas difficultates ad regnum eluctatus est. Atque id jam pater ei minutius reliquerat, cum provinciarum aliæ Miecislai Senioris filiis, aliæ Conrado cessissent. Ut ad Boleslaum quidem tum nihil præter Cracoviens. & Sendomir. Palatinatûs perveniret. Princeps factus Cunegundin Belæ Ungarorum Regis filiam uxorem duxit. Sed cum primis nuptiarum diebus intactam reliquisset, consensum utrinque est postea in perpetuæ virginitatis sacramentum. Unde Boleslao Pudici nomen. Hoc principe Tartarorum rabies primo, sed eo multiplici impetu per Poloniam desævit. Pervagati enim Lublinensem oram, & trajecto Vistulâ Zarichostum usque progressi graves in Russiam prædas deportarunt. mox inde post deposita onera revertentibus corporum suorum objectu viam præcludere tentabant Cracovienses & Sendomirienses. Sed hi ad Schidloviam

loviā oppidū profligati sunt, immaniusque hinc & velut perruptis obicibus ferociùs se crudelitas sęvissimę gētis diffudit. Non satis in prædam grassanti fuit Polonia, in Silesiā quoq; superato Viadro tranavit. Illic circa Ligniciam Ratisbonæ & Opoliæ Duces, junctis cū Cruciferorum & Majoris Poloniæ exercitu copiis, sumpserant animos eundi in barbaros. Sed pariter infelix fuit quanquam acerrimè pugnantium fortitudo. Cæsi ibi Henricus Pius Uratislaviensium post Henricum patrem dux, Boleslaus Moravorum Ducis filius, Pompo Cruciferorum Magister, aliiq; spectati viri. Jam cæterorum militum tanta multitudo occidit, ut à Tartaris præcisæ cæsorum singulis singulæ aures novem capacissimos saccos ferantur implêsse. Ut excitet penè nobis hæc tempestas cladis Romamanæ apud Cannas memoriam, cum Annibal equitum Romanorum annulos, insignia nobilitatis, Carthagini suæ modiis admensus est. Sed porro ut illic vento, pulvere, sole adverso pugnârunt Romani, ita se hîc externa aliqua, & humanâ major vis prælio creditur miscuisse. Tradunt enim authores concussum inter pugnandum ex signis Tartarorum

unum fumi ac nebulæ tanta ſparſiſſe volumina, ut proſpectum omnem adverſæ aciei eriperet. Quod mirum, non difficile tamen creditu videbitur ei, qui ſciverit, Tartarorum gentem veneficiorum minime rudem eſſe.

II. Percuſſa tantâ clade Polonia magis etiam miſera erat, quod principe carebat. Nam Boleslaus, ubi alterius Tartaricæ calamitatis rumor increpuit, in Ungariam cum ſuis transfugerat. Nec diu poſtea comparuit. Inde Boleslao Calvo Henrici Pii filio Principatus decernitur. Quod ægrè ferens Conradus Maſovius, vix bene datum Calvo ſceptrum ſibi vindicavit. Sed hujus quoque impotens dominatus odia mox incurrit, movitque Polonos, ut Pudicum requirerent. Qui reverſus recipit imperium, cum Conrado duplici prælio confligit, uno victor, altero victus, uſque tamen per fidem procerum quorundam poteſtatis ſupremæ retinens. Mortuo paulo poſt Conrado, quieta quæ ſub Pudico erat, Polonia fuiſſet, niſi quæ in Majore Poloniâ inter Miecislai ſenioris Conradique poſteros arſère, & maxime Sileſiorum Ducum graviſſima inter ſe certamina, aliquam quoque turbarum conta-

contagẽ viciniæ afflaſſent. Inprimis vero in Sileſiâ Boleslaus Calvus, à quo ſui defecerant, in tractu Cujavienſi Caſimirus Conradi Maſovii filius quietem publicam turbabant.

III. Diſtrictis ita circa domeſtica mala Polonis Sileſiiſque novus iterum mox turbo ab Oriente inſonuit. Tartarorum enim ingens vis Lublinenſem terram vaſtabat, notiſque jam & nupero cruore velut ſignatis viis progreſſa, Zavichoſtum, Sendomiriam, Cracoviam & quæ ultra hanc, populabatur. Erant in caſtris Tartarorum duo Ruſſorum duces Leo & Romanus, ſcelerique fœdorum gentilium ducatum ac potentiã in Chriſtianos Chriſtiani ipſi præbebant. Sed reverſis quoque ad ſua Tartaris, hi quaſi tardius ſatiarentur, repetitis ſubinde incurſionibus Poloniæ partes, Maſoviam inprimis, infeſtavêre, Lithuanis jam quoque ſuccincti & Iazygibus, populis eâ tum parte poſitis, quæ hodie Podlaſſia appellatur. Sed poſtremi hi quaſi in fatum ſuum laceſſiſſent Polonos, internecione penè tum à Boleslao exciſi ſunt. Lithuani domũ reverſi & ob necẽ Ducis Mindaci mutuis ſe cædibus lacerantes internis diſcordiis relinquebantur.

bantur. In Russos sumptum bellum est, Boleslai tamen magis auspiciis quam ductu. Nam Petro Palatino Cracoviensi summum belli regimen commissum fuit. Qui in hosticũ progressus, Russos Suarnone duce contra venientes, quibus & Tartarorum ingens manus accesserat, commisso eminus cominus prælio, insigni victoriâ ultus est.

IV. Post hæc major Polonia Duce Boleslao Calissiensium Dynastâ cum Brandeburgicis Marchionib. bellum exorsa est: minor intestinis dissidiis laborare cæpit. Erat tum Cracoviensium Antistes Paulus Polucosius, vir avaritiâ, libidinibus, venandi prurigine muneri suo dedecorus. Hunc operâ duorum juvenum ex Topororum gente captum Lescus Niger carceri incluserat, jussu vel saltem permissu Pudici. Post annitente Gnesnensi Archiepiscopo dimissus vindictam parat, collectisque qui fortunæ inopes, moribus turbidi licentiam scelerum bello civili sperabant, in principem conspirat. Inficit ea labes bonos etiam quosdam vel pridem aliquibus Pudici moribus offensos, vel offensis aliis credulos. Iuvitq; seditiosorũ consilia Boleslai absentia, qui tum cum Bohemo

Bohemo in Silesiâ de restituendâ Polonis Opaviâ, agebat. Nec mora. Deferunt Conjurati principatum ad Vladislaum Opoliensium ducem; illoque postulante, ut quotquot se principem vellent, ad se Opoliam venirent; iter ingrediuntur. Euntes & securitate vagos adoritur in vicino tum agens Pudicus nullo justo milite, sed solo procerum aulicorũ quorundam comitatu. Et suffecit ad comprimendos rebelles illa fortunæ regiæ moles. Inde in Vladislaum receptorem seditiosorum itum est, & direptæ ejus ditiones. Cruduissentque in justum bellum odia inter cognatos, nisi Boleslai Calissiensis prudenti operâ sopita maturè forent. Tandem restitutâ minori Poloniæ quiete, Masovia, Cujavia, & his adfines provinciæ Lithuanorum & Pruthenorum incursione concussæ sunt. Feruntur tum quadraginta hominum millia abducta. In Silesiâ verò, si unquam, nunc maximè Duces cognati ferrum parricidiale inter se strinxêre. Autor turbarum præcipuus Boleslaus Calvus fuit, qui cum Henricum Vratislaviæ Ducem dolo cepisset, quosdam Silesiæ Principum, & Pudicum etiam aliosque Poloniæ Duces in se concitavit.

citavit. Tandem quoq; in illum Vratislavienses Bohemorum regem Ottocarum vocarunt datâ regi ad tempus ditione Glacensi. Ejus autoritate lis inter duces utcunque composita est, & præter Henricum Premislus quoque Posnaniensium Dux, quem in prælio nuper ceperat Calvus, dimissus. Sub id tempus movit denuo in Brandeburgicum Boleslaus Calissiensis, fusoque Othone Longo Marchione, latè Marchiā populatur. Sed paulo post reversus inde febri extinguitur. Quem eodem quoque anno Pudicus consequutus est, princeps ingenio mitis, vitâ integer, cæterà infœlix, & calamitatibus ferè quam rebus gestis nobilior.

CAP. XIV.

DE LESCO NIGRO.

AB ANNO CIϽCCLXXIX. AD AN. CIϽCCLXXXIX.

Cum Russis bellum. cum Henrico Vratislaviensium Duce. cum Lithuanis. Iazygum internecio. Sendomiriensium seditio in Nigrum. bis iterata. Cracoviensium fidelitas.

Bozes-

BOleslaus Pudicus cum ob virginitatis votum nullum genuisset, fecit sibi judicio successorem. Is erat Lescus Niger ex fratre ipsius patruele ortus. Poloni alii libentes acquiescebant adoptione Boleslai, alii reluctati nonnihil, tandem pertinaciam temporibus reipublicæ submisêre. Russi enim tum omnium animos in se adverterant, qui Tartarorum Lithvanorumque viribus succincti, Duce Leone immaniter Poloniam vastabant. Hos Varsius Castellanus Cracoviensis cum suo & Sendomiriensium Palatino temere aggressus feliciter tamen ad Goslicium pagum fudit. Eosdem collecto majore exercitu persequitur Lescus, & ad Leopolin, quæ ab hoc Leone nomen habere videtur, progressus, vicissim se quoque ultione & sanguine explet. Inde in Henricum Vratislaviensium ducem cognomento Probum, sed tum nomini malè respondentem movet. Caussa belli erat Henrici in patrueles suos, cognatos Lesci, impia fraus, quos per speciem colloquii evocatos Bariciam, vinclis oneraverat. Lescus cum multam agris Vratislaviensibus vastitatem attulisset, captos tamen haut liberare potuit: ipsi se paulò post concessis,

quæ

quæ Henricus poſtulabat, quamquam iniquis, exemêre. Eo tempore infudit ſe denuo in Poloniam gens Lithvanorum, & quicquid adhuc Iazygum ſupererat. Quos contra cum veniret Leſcus, recedentes repperit, tardo tamen ob prædam agmine. Dubius an hoſtem perſequeretur, ſomnio animatur, mox eâdem fiduciâ incenſos ſuos veſtigia barbarorum legere jubet. Hi fulgentibus ex propinquo Leſci ſignis, quanquam in re ſubitâ attoniti, parant ſe tamen pugnæ. Mox incurrentium Polonorum impetum fortiter excipiunt, cum ſubito eos captivi à tergo adoriuntur; viri arreptis, quæ ſors dederat, telis, fæminæ truci ululatu. Fertur & canum, quos ſecum abduxerat, morſibus impetitus hoſtis; pulcherrimo ſpectaculo, cum Polono numero hominum impari beſtiæ militarent. Perculſos undique & in fugam effuſos perſequitur cæditque Leſcus, donec ſylva & oborta nox finem poneret. Acrius cæteris tum Iazyges pugnaverant, unde occidione omnes periêre. ut hodie nonniſi nomen eorum ſuperſit.

II. Sed pulcherrimæ victoriæ decus civiles coorti metus penè temeraverunt. Sen-

Sendomirienſes enim jam olim Leſco iniqui, autoribus Iohanne Palatino & Criſpino Caſtellano, cum quibus & Paulus Cracovienſis Epiſcopus trahere ſe dicebatur, ſpreto Leſco, Conrado Maſoviæ duci ſe ſubmiſêre. Verum hunc venientis ſubitò Leſci fama in Maſoviam repulit, minace tamen belli & majoris apparatûs fugâ. Leſcus procerum primis prudentiâ & comitate reconciliatis, reliquos ut gratiam principis ſponte quærerent, coëgit. Interim Lithvani vires recollegerant, & Poloniam ingreſſi ad Sendomirienſem uſque terram latè omnia vaſtabant. Hos iterum fortiter adortus Leſcus feliciter repulit, convincens veluti ingrati animi ſuos, & antea ipſum principem aſpernatos, & mox aſpernaturos. Surrexit enim denuò male obrutum ſeditionis incendium, & majore flammâ è doloſis velut cineribus erupit. Acciviſſe barbaros principis odio credebatur Paulus Epiſcopus Cracovienſis, unde iterum captus & iterum dimiſſus magniſque immunitatibus donatus eſt à Leſco. Sed ut plerumque homines injuriæ quam beneficio malumus vicem exolvere, adeo non mitigatus eſt muneribus Leſci Antiſtes, ut tanto etiam

iam acrius omnium animos, quà posset, in principem acueret. Atque ejus nefaria consilia, quod mireris, secuta est pleraque, quæ sub Lesco erat, Polonia. Iterum accitur Conradus, venientique Cracoviensium ac Sendomiriensium proceres obviam procedunt. sola urbs Cracovia ab illo rebellionis contagio intacta mansit, & quamvis magna præmia polliceretur Conradus, dira quoque minaretur contumacibus, neutro tamen modo in desertionẽ fidei corrũpi potuit. Obsessâ à rebellibus urbe, & mox incensâ, cives in arcem se recipiunt spe Lesci se sustentantes, qui sub initium statim motûs, ad Ladislaum Ungarum quærendæ opi confugerat. Nec multo post adest cum exercitu, cui opponit longe majorem Conradus. Sed voluit bellorum arbiter Deus, ut unde jus, inde victoria staret. Lescus debellatis & veniam orantibus subditis magna facilitate ignovit. Cracoviensium constantiæ gratiæ ingentes habitæ, inprimis Germanorum, quorum fide arcis custodia potissimum steterat. His urbis regimen tradidit Lescus, habitu quoque eorum assumpto favorem suum testatus.

III. Felix erat Lescus si ut subditis suis,

suis, ita Conrado benignum se præstitisset. Sed huic implacabilius irascens recondiderat odium, quod captatâ mox occasione prompsit. Dobrinum tum Lithuani incurrerant fratris sui Ziemoviti oppidum. Huic quasi opitulaturus in Masoviam deflectit, igneque ac ferro late grassatur. Redeuntes cum prædâ milites plurimos in trajectu fluminis aquæ hauserunt. Sed mox major calamitas sequuta est. Tartari enim iterum magna & miserabili diluvie Poloniam inundarunt. Tot tum homines abducti feruntur, ut cum reversi Barbari in Russiam circa Vlodimiriam recognoscerent prædam, ultra viginti millia innuptarum virginum numerata sint. Nec Russis impunè fuit toties immanissimam gentem juvisse. Ferunt enim à transeuntibus Tartaris immissis humanis cordibus, quæ veneno imbuerant, infectas aquas nova morborum genera peperisse, quorum ut caussa diu fefellit medicos, ita soboles hodieq; in inexplicabili tricarũ contage, quam Plicam vocant, creditur vulgo superesse. Cæterum Lesci animum nondum publica mala ita mitigaverant, quin vindictæ privatæ indulgeret. Iterum Conradum lacessit, misso in Masoviam

viam Palatino Siradiense. Sed hunc ex Masoviâ cum prædâ regredientem secutus Conradus incautum opprimit necatque. Miles vero prædator præda mox Masoviis fuit. Lescus ipse paulo post ex mœrore animi periit, princeps inter laudatos censeri meritus, felices etiam, nisi finis inclinasset, cujus maximè semper meminimus.

CAP. XV.

DE INTERREGNO. ET PREMISLO REGE.

AB AN. CIƆCCLXXXIX. AD AN. CIƆCCXCVI.

Polonia varie discerpta. Premislus emergit. & Regium nomen recipit. mox clam interficitur.

LEscus absque liberis decesserat. Inde regnatarum ab eo ditionum imperium variè prius, quam certis iterum velut humeris sederet, agitatum est. Siradiensem Palatinatum Vladislaus Locticus frater Lesci obtinuit. Cracovienses & &Sendomirienses Boleslaum Ducem Plocensem Conradi Masovii fratrem

trem ad Principatum vocaverunt. Sed hunc mox Henricus Vratislaviensium Dux dejecit, dejectus ipse quoque ad tempus à Loctico, paulo post verò restitutus, morte instante, hæredem harum Provinciarum scripsit Premislum Majoris Poloniæ Ducem, cui recens Pomerania quoque testamento morientis Miesciugi accesserat. At huic Henrici quidem hæreditatem ambiguam faciebat Gryphina Lesci Nigri uxor, quæ in duos illos Palatinatûs sibi à marito donatum, ut ferebat, jus Venceslao Bohemorũ Principi sororis suæ filio transscripserat. Cessitque Cracovia Bohemo. Sendomiriam Locticus sibi armis vindicabat. Penes Premislum tamen majoris Poloniæ & Pomeraniæ Dominum, inter tot æmulos, summi Principis autoritas mansit, cui mox & regia dignitas accessit. Omissa ea in Poloniâ fuerat ducentis & ultra annis. A temporibus scilicet Boleslai Audacis, ob quem Pontifex Regnum quoquè ipsum execrationibus devinxerat. Post & hoc relictâ subinde à dominantibus numerosâ sobole, in tot principes divisum fuit, vix ut horum quisquam regio nomini esset sustinendo. In Premislum hunc

hunc quia plures provinciæ felici successione coiverant, dignum sui judicarunt, qui diadema Regium gestaret. Quod ei Gnesnæ solenni ritu Iacobus Swinka Archiepiscopus imposuit. Rex factus Premislus cœperat curas eo nomine dignas agitare. Sed eas nimium præcox & quasi Poloniæ invidens fatum subitâ morte abrupit. Septimo enim post susceptum regnum mense, dum Bachanalium diebus apud Rogosnum Marchiæ vicinum locum securiùs agit, à manu emissariorum, quam Brandeburgici Marchiones sorore Premisli geniti subornasse dicuntur, oppressus periit.

CAP. XVI.

DE VLADISLAO LOCTICO.

AB AN. CIↃCCXCVI. AD AN. CIↃCCC.

Loctici in Silesiam expeditio. quæ discordiis atterebatur. Locticus degenerat. & regno dejicitur.

Occiso

OCciso Premislo omnium electus suffragiis Vladislaus Locticus, non tamen solenni ritu inauguratus est. nec Regis, sed hæredis Poloniæ nomen assumpsit. Incertum quâ de caussa, an fatis rem ita velut adgubernantibus, ut facilius eripi indignius se gesturo nondum plenè datum imperium posset. Prima ejus expeditio in Silesios fuit, favore in Bohemum regni æmulum ipsi adversos. Quorum terram cum exercitu ingressus, longè latèque populatur. Id eo proclivius Loctico fuit, quod principes Silesiæ domesticis turbis districti, in cōmune non consultabant. Boleslaus enim Suidnicensium Dux in Conradum Glogoviensem bellum parabat, Henrici Vratislaviensis caussâ, quem Conradus fraude captum teterrimi carceris squallore primò ad iniquissimas conditiones, tandem ad mortem adegerat. Reversus ex Silesia Vladislaus otii ac voluptatum saginæ se dedit. Milites quoque rapinis assuetas manus ne à suis quidem abstinebant, principe non ad hæc tantùm connivente, sed ob libidines privatas omnis jam publicæ rei incurioso. Tandem ita gravis Polonis esse cæpit, ut imperium tribus annis administratum ei abro-

abrogarent. Felicem hanc calamitatem Locтico fuiſſe eventus docuit: quippe quâ velut ſtimulo admoto animus, qui inertiâ penè elanguerat, virtutis ſuæ admonitus eſt.

Cap. XVII.

DE VENCESLAO REGE.

Ab Anno CIↃCCC. Ad Ann. CIↃCCCV.

Venceſlaus è Bohemiâ accitus Rex inauguratur. Locticum perſequitur. Qui redux moriente Venceſlao reſtituitur.

AMoto Loctico accitur in Poloniam Venceslaus Bohemorum Rex, cinctuſque Regio diademate munimentum ſuæ ut exoticæ dominationi petit à conjugio, ductâ in uxorem Rixâ Premisli Regis filiâ. Inde Locticum perſequitur, adhuc tum in Polonia ſed occultè & incertis latebris vagum, mox in Ungariam atque inde Romam profugum. Remoto æmulo ipſe in Bohemiam abit, conſtitutis, penes quos rerum ſumma eſſet, præfectis. Venceslao abſente Sendomirienſibus & Cracovienſibus animus inceſſit Ruſſos toties Poloniam depopulatos & recenti quoque injuriâ exoſos ulciſcendi. Pugnantibus quanquam ſine Rege auſpicium fortunæ non defuit. Fuſis enim prælio Ruſſis, quibus Tartari quoque auxilio venerant, Lublinum, quo quinquaginta annis Poloni caruêre, ereptum eſt.

Dum hæc in Poloniâ aguntur, Locticus in Ungariâ apud Amedeum Palatinũ agens, imminebat adhuc occaſionibus regni recuperandi. Compertoq; dominationem Bohemorum gravem eſſe Polonis, & Venceslaũ filii cauſſâ in Ungaros moliri bellum, collectâ manu Ungarorum & Amedei hoſpitis ope adiutus, in Poloniam venit, Pelciſcam mox Visliciamque & quæ circumjecta loca ſunt, occupat. Sed luctanti ita inter initiorum veluti rimas magnum poſt oſtium aperuit ſecuta ſub id tempus mors Venceslai. Nam fato Regis Bohemis quoque, qui paſſim civitates Poloniæ præſidio tenebant, cecidit animus: & capita urbium Cracovia ac Sendomiria Loctico facile ceſſêre. Ibat tamen manu aſſertum patrium regnum Venceslaus junior è Bohemiâ non exiguam manum

 ducens

ducens ac si imperium detrectetur, bello certaturus. Sed ille dum Olomucii forte sub meridiem somno indulget, occiditur. Autor cædis in ambiguo est, quanquam fuêre qui Alberti Imperatoris scelus suspectabant. Ex hoc tempore Bohemis externi Reges imperitarunt.

CAP. XVIII.

DE VLADISLAO LOCTICO.

AB ANNO CIϽCCCV. AD AN. CIϽCCCXXXIII.

Loctico redditur regnum. Pomerania Marchionibus proditur. contra hos Cruciferi vocantur in auxilium. qui ex sociis mox hostes. Cracoviensium seditio. Silesia Bohemiæ innexa. De Cruciferis victoria. Autor Gentis Zamosciana.

MOrte utriusque Venceslai Loctico armorum pro recuperatione imperii necessitas remissa est; & diffugientibus passim Bohemorum præsidiis, sponte se illi subdidêre Poloni. Soli Posnanienses & Calissienses memores vitiorum ejus, forteque etiam vindictam metuentes regnum dare ignominiâ accenso renuebant. Itaque Henricum Glogoviensium Ducem sibi adsciscunt, hoc pejus merentes de Loctico, quod sine illis coronari non posset. Quippe Gnesnæ ditionis ipsorum urbe Regia diademata asservabantur; & in illis partibus erat Archiepiscopus. Locticus levi incursione correptis adversariorum agris, ad Pomeranos tendit, acceptoque ab omnibus sacramento, Gedanensibus Bogussam judicem, cæteris Premislum & Casimirum duces, Ziemomisli fratris filios præficit. Postquam inde abiisset, cepit prodendæ Marchionibus Brandeburgicis Pomeraniæ consilium Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Palatini Gedanensis filius, homo factiosus & tum Loctico nescio ob quam repulsam infensior. Idem tum captus inter prima molimina, mox tamen deprecatione fratrum dimissus, beneficii immemor ignominiam ulcisci statuit. Ejus ergo fratrumque ope accitis paulo post Marchionibus pleræque civitates Pomeraniæ traduntur, Gedanum quoque ipsum; solâ arce relictâ, quam Bogussa tutabatur.

tur. Hic urgente obsidium hoste ad Locticum magna celeritate contendit, & de statu rerum edocto suadet Cruciferos vocare in auxilium. Annuente Principe, Bogussa reversus Cruciferos in arcis dimidiæ regimen recipit, hac lege, ut unius anni defensionem suis impensis tolerarent, hoc elapso, quicquid porro insumeretur, Regi ferrent expensum. Junctâ ita cum Cruciferis manu non arx tantum Gedanensis defensa, sed urbs quoque recuperata est. Sed repulso hoste, insurgere paulatim Cruciferi, arcis universum regimen in se trahere cæperunt: frustra repugnante Bogussâ, aut cæteris, quorum ut quisque potentior aut obstinatior erat, carcere multabatur. Moniti à Vladislao & præsentes in conventu apud Cujaviam habito injuriarum postulati, ingentem atque iniquam pecuniæ summam poscebant: quã abnuente Vladislao ad vim bellumque apertum erupêre. Distinebatur tum Vladislaus bello civili contra Henricum Glogoviensem: quod spem dabat Cruciferis occupandæ totius Pomeraniæ. Primo impetu adoriri oppidum Gedanense placuit, quod aliquandiu à Pomeranis defensum, tandem civium quorun-

rundam Theutonici generis operâ proditum est. Inde Dersavia, cui Casimirus Loctici cognatus præsidebat, capta, & Suecium ingenio sitûs & arte munitissimum Castellum longâ obsidione expugnatum. Quod pleraque alia oppida secuta sunt.

II. Dum hæc apud Borussos aguntur, Polonia major pertæsa dominationis Henrici & perpetuarum belli calamitatum metuens, Vladislao se dedidit, missusque, id ut impediret, ab Henrico Bibersteinius à Samotulio Palatinide Posnaniense profligatus est. Sed rara sine mali mixtura felicitas: plerumque lancis instar, unâ parte attollitur, ut alterâ desidat. Sic Vladislao cum pars Poloniæ fasces submisisset, altera cœpit rebellare. Cracovienses enim cives Alberto advocato autore, Boleslao duci Opoliensium urbem suam subdiderant, arcemque in societatem flagitii trahere certabant. Sed Boleslaus missis à Loctico legatis, & mox vi ingruente perculsus properè urbem deseruit, comitantibus eum plerisque qui seditioni classicum cecinerant. Victor antequam adventaret, Locticus, cum venit, sentire urbem voluit, quid peccasset. Profugo-

rum bona in fiscum redacta sunt; cæsi, qui è ducibus rebellionis remanserant, universæ civitati jura imminuta.

III. Cruciferorum interea ut potentia, ita potentiæ cupido gliscebat. Pomeraniam omnem tenebant, & ut jure tenere viderentur, primò Loctico; hoc abnuente, Marchionibus pecuniam offerunt. Qui ut vendere jure non poterant, quod per injuriam nuper occupârant, ita pretium libentes accepêre pro eo, quod jam ipsis vi erat extortum. Poloni verò irritati tot injuriis, antequam armis se vindicarent, suasu Episcoporum, quibus ablatâ Pomeraniâ non modici proventûs interciderant, Pontificis Romani judicium implorarunt. A quo toto quadriennii labore vix tandem impetratum est, ut deligerentur, quorum arbitrio disceptaretur caussa tam gravis. Ab iis secundum Polonos data lis est, jussique Cruciferi satisfacere, cum non parerent, sacro fulmine percussi sunt.

IV. Eâ tempestate Duces Silesiorum hactenus liberos fœderatosque Polonorum vitia sua & Iohannis Lucemburgici Bohemiæ Regis artes alieno subegêre regno. Cùm enim ex Ducibus alii prodi-

prodigerent sua, alii armis se invicem incesserent, singulis suos casses aptans Iohannes; illos dato pretio, ditionibus suis exuebat, hos occultis stimulis in mutuam armabat perniciem. Dum tandem omnes luxu vel discordiis attritos sub Bohemorum imperium adegit. Idem Iohannes nescio quod sibi jus ob antecessorem Venceslaum in Polonos vendicans, vocatusque à Cruciferis in auxilium contra Locticum, setio tandem Pomeraniam recuperare molientem, Masoviam ingreditur. Ab eodem Cruciferi, ut jus suum in Pomeraniam magis etiam stabilirent, prece & pretio impetrant, ut illam provinciam ipsis donaret, jure scilicet in Polonorum ditiones Regio, quod Johanni homines ridiculi, ut accipere possent, dabant.

V. Nec vero diu se intra Pomeraniam continuit Cruciferorum avaritia. Poloniæ ipsius primum oras, mox viscera assiduis incursionibus tentabant. Certè altero eorum impetu vix ullum Majoris Poloniæ oppidum intactum mansit. Aderat cum exercitu Vladislaus, sed impar tanto hosti, & congredi apertè non ausus, casuum tantum opportuna speculabatur. Brevique poti-

tus est voto. Militabat tum in castris hostium Szamotulius, profugus è patriâ, ob simultates cum Rege, atque imprimis ob prælatum sibi in præfecturâ Majoris Poloniæ Casimirum filium Regis. Hic pœnitentiâ & patriæ amore mollitus, captato tẽpore, specie exploratoris, in castra Polonorum transgressus deprecatur Regem, simul hortans, prælii ut tentaret fortunam, suamque ad id operam promittens. Redux trepidatione Polonorum falsò memoratâ persuadet Cruciferianis, ut securè & sine metu agerent. Illi prædæ suæ incubantes, & quasi victo hoste læti, reditum parare ad deponenda spolia, partirique exercitum cœperant. Interim admovet Locticus exercitum, nebulæ beneficio usus, ut improvisior hostibus veniret, famamque sui anteiret. Illis tamen strepitu propinquantium admonitis, subitòque arma corripientibus, cum ad Radoviam venisset, sistit nonnihil suos, & ad hunc modum affatur: *Si quantam ore habituque præferunt hostes, tantam moribus ac factis ostenderent numinis curam: bellum, milites, aut nullum cum illis, aut omninò injustum gereremus. Nec enim intra sacræ militiæ consistentes munia, violentam*

lentam in nostra injicerent manum: & sua servantes improbè à nobis oppugnarentur. Sed nimirum male respondent illi instituti sui legibus, turpiterque ex propugnatoribus Christianæ religionis, in magistros avaritiæ & immanitatis, in Cruces turbatoresque vicinorum principum degenerârunt. Alia eorum facinora ne memorem, in nos patriamque nostram quæ illos insana impiaque habendi cupiditas armavit? Profugos olim & sedibus suis exutos cognati principes nostri in partem belli quidem, sed & terræ simul suæ vocârunt. Hîc afflictæ prioris fortunæ allevationem, hîc novæ hæc, quæ videtis, incrementa cepêre. Expectanda nobis erat gratia; illi vim inferunt, illi focos, in quibus nefarii scilicet aspides recaluêre, diripiunt, atque etiam, si liceat, ereptum nobis eunt. Pomeraniam jamdudum est, quod sibi usurpant, magnæ etiam Cujaviæ parti incubant: Et his tamen adeò non satiatur illorum avaritia, ut velut irritata magis, in intima patriæ nostræ viscera ungues promittant. Verùm modum his, quem sibi ponere nesciunt, ponet hodie, spero, numinis vindicta, & vestra, commilitones, virtus. Quam jampridem ablatarum provinciarum injuriæ, male habiti ab illis agri subditique nostri, profanata

fanata à sacris nempe militibus templa, ita acriter stimulant; ut vix difficilius jam fore videatur vincere hostem, quam fuit hactenus, in prælium vos ruentes tenere. Nec ullo sanè degeneri metu ardorem vestrum inhibui; sed quia malis bonisque rebus meis edoctus scio, quantum possint in bello momenta temporum atque occasionum. Has profectò qui prudenti patientiâ speculari novit, securiùs vincit, vel, si fortuna omninò rectè etiam consultis repugnet, vincitur saltem seriùs atque excusatiùs. Sæpè parvis copiis magni exercitûs iniquo vel loco vel tempore deprehensi debellantur. Sed nobis, milites, hodiernus dies tot offerens benè gerendæ rei opportunitates, grande morarum omnium, quas tulistis hactenus, pretium ostentat. Huc usque numero adeò prævaluit hostis, ut & superare illum arduum foret, & superatis nobis temeritatis insuper expectanda esset nota. Nunc flos exercitûs illorum ad subigenda Cujaviæ ulteriora missus est. Sic universos antè cum discrimine aggressuri, divisos jã absq; negotio proteremus. Sed ut multitudine etiamnũ pares vel superiores sint, animis tamen nos non æquant: quos exiguâ mercede autoratos, caterva undique collecta & prædandi quam præliandi gnarior pares profectò afferre non

potest nostris, quos pro patriâ dimicantes, præter nobilitatem ingenitam, summa belli non æquitas tantùm, sed necessitas acuit. Ac clamor illorum dissonus, quo omnia jam istic perstrepunt, nonne pavorem & festinatione se suâ implicantem trepidationem arguit? scilicet cautionem nostram ignaviam forsan hactenus interpretati, quia non provocavimus, nunquam provocaturos credidère: aut fecialem, puto, expectârunt, qui ad prælium paratos esse juberet. Discant agè nunc exitio suo, non esse tum pugnandum, cum cupit hostis; & periisse rerum agendarum occasiones, cum utrinque sciuntur. Cæterùm quos perculsos ita anxiosque audimus; major mox, milites, occupabit dejicietque consternatio; cum Samotulium, nostratem olim Palatinum, illorum hactenus castra pravo consilio sequutum, mutato animo in illos pro nobis arma stringere videbunt. Id quidem facturum se recepit, nec, nisi penitus Polonus esse desiit, commissurum arbitror, quin iras civiles in exitium hostibus versas, crimenque perfidiæ egregio decore expiatum nobis patriæque probet. Sed & vos, commilitones, certus sum, ita acturos, ut & civis resipiscentis studium viso vestro pro patriâ pugnandi ardore crescat; & opera

ejus à nobis ad communicandam victoria gloriam admissa, minimè requisita ad obtinendam videatur.

Hæc fato Duce, discussâq; etiã interim nebulâ, initur prælium. Agunt rem fortiter Poloni, certantibus velut inter se quoque Loctico & militibus, illo, ne exemplum, vel vocis incentivum suis deesset, his, ut utrumque superfluum esset. Nec Cruciferianis virtus deerat, donec Szamotulius terga eorum incessere cœpit. Tum respectantes & re subitâ attoniti remisêre animos. Subvenientes quoque iis, quæ Brestiam pridie præmissæ erant, copiæ in id tantum venêre, ut victoriam Polonorum augerent. Nam & acriùs isti tanquam pro parto decore pugnabant, & illi pavore fugientium suorum auferebantur. Viginti millia tum Cruciferianorum feruntur periisse, ex Polonis quingenti tantùm. Post prælium inter saucios vir quidam equestris ordinis Florianus Szari jacebat, effluentia abdomine ilia manu cohibens. Ejus cruciatum Rex fortè præteriens cum comitibus miserabatur. Cum ille: acrior, ô Rex, inquit, dolor ejus est, qui in eodem pago malum vicinum habet, qualem ego expertus sum. Mira-

Miratus est Rex hominis inter mortis discrimen ejusmodi cogitationibus vacantis responsum; sublatoq; & arte chirurgorum curato pagum dedit, quem solus & absque vicino possideret. Stemma ejus, quod trium hastarum erat, inde Ielitorum, i. e. ilium nomen accepit, estque insigne Zamoscianæ familiæ, è quâ magnum illud non Poloniȩ tantum, sed seculi decus Johannes Zamoscius effulsit. Cæterùm ut Vladislao Regi victoria hæc gloriosa fuit: ita fructum ejus Bohemi fermè & Silesii intervertêre; bello majori Poloniæ intentato necessitatem Regi Cruciferos omittendi, his respirandi moram facientes. Qui &, dum in novum hostem movent Poloni, Brestiam & Gnievvcoviam impunè abstulerunt. Paulo post pactus cum Cruciferis inducias Vladislaus, munitiones aliquot Bohemorum Silesiorumque cepit aut incendit. Inde reversus post brevissimi temporis morbum moritur, princeps corpore exiguus, magnus animo, comitate in suos, fortitudine in hostes egregius, à secundâ fortunâ penè deceptus, adversæ pulchrè tolerans semper, plerumque victor.

CAP.

Cap. XIX.

DE CASIMIRO MAGNO.

Ab Anno CIƆCCCXXXVIII. Ad An: CIƆCCCLXX.

Casimirus pacem init cum Cruciferis. successorem designat Carolum. Russos Poloniæ subdit. Leges instituit. Ius Magdeburgicum introducit. Ludovicum Vngarum post Carolum successorem nominat. Pater Plebeiorum dictus. Valachi dolo Polonos vincunt. pestis & fames per Poloniam. Casimirus cognatam Carolo IV. Imperatori locat. Hospites Regios consul Cracoviensis splendidè excipit. Casimiri ex equo lapsus & mors.

VLadislao Loctico filius Casimirus succedit. Qui mitis ingenio, & quietis quam armorum appetentior pacem cum Cruciferis init, parum decoram nomini Polonico. Eam aspernati Proceres, & simul tamen bellorum pertæsi, Pontificem iterum in arbitrium malè compositæ litis sollicitant. Ab hoc missi arbitri insessam à Crucigeris Pomerelliam,

liã, Cujaviã, Dobrinũ, & reliqua Poloniæ propiora Polonis adjudicant, Cruciferis insuper pręgrãdẽ multã irrogantes. Sed hi nec decreta Pontificia, nec execrationes morati, occupata retinuêre.

Cæterum Casimirus ut vagus libidinum, ita prole orbus erat. Unde maturè successorem circumspicere cœpit. Placuitque eligenti Carolus Ungariæ rex sorore illius genitus, spretis cum indigenis principibus, tum Silesiis alieno jam imperio additis. Exin in Russiam expeditio suscipitur, sæpè jam olim victam à Polonis, nunquam ad constantem obsequii fidem subactam. Casimiri felicitati cessit, & tum primùm in Provinciam redacta, ęquo inde jure cum Polonis gaudet. Paulo post tentavit Poloniam Iohannes Bohemiæ Rex, qui abstractâ Silesiâ ferocior atque avidior factus, unicum senectutis atque etiam mortis solatium habiturum se dixerat, si manu muros Cracoviæ attigisset. Sed is à Polonis fortiter repulsus aliquanto post in Galliâ interiit. Post hæc Casimirus quanquam in luxuriem solutior, & segni in Crucigeros indulgentiâ nonnihil invisus, domi tamen conditis legibus, constitutis judiciis, & arcibus structis

ctis Reipublicæ multum profuit. Ab eo jus Teutonicũ in Poloniam inductum, quod Magdeburgicum vocant. Condita item Cracovianæ urbis ea pars, quæ hodieque Casimiria accepto à conditore vocabulo appellatur.

II. Dum hæc in Poloniâ geruntur, interim in Ungariâ Carolus haud pridem Casimiro successor nuncupatus, decedit. Ejus igitur in locum Ludovicus filius adoptatur. A quo Poloniæ ordines immunitatem tributorum atque onerum, quæ hactenus principibus dependi consueverant, paciscuntur: præcipuo hoc plerumque, quod ex regnatricium familiarum interitu sperari potest, commodo: quòd successores, ut regnum accipiant, leges priùs accipere cogantur. Eodem anno lætæ multæ res Casimiro contigêre. Primum enim Russiam perpacavit: pulsis, qui turbas isthic dare cœperant, Lithuanis, Duceque eorum Lubarto capto. Paulò post Masovia corpori Reipublicæ Polonæ accessit, submittente se Regi ejusque posteris Ziemomislo, iis legibus, quibus Vasalli, quos vocant, solent obstringi. Exciti tum denique Regis clementiâ Germani quamplurimi migravêre in Poloniam, quo-

quorũ posteritas etiam-num subjectos Carpatho monti colles (quos Podgorze vulgò vocamus) colit. Atque ab istâ in Germanos aliosque vilioris sortis homines benignitate Casimirus patris Plebejorum vel rusticorum nomen accepit. Dignum sane quod alii Principes ambiant similiter, iis præcipue majestatis suæ pręsidium commodando, quos paupertas, potentiorum injuriis facit opportunos.

III. Posthæc felicitatis Casimirianæ cursus improspero cum Valachis prælio aliquantùm interpellatus est. Mortuo istorum Palatino Stephano, cum certantium de principatu filiorum uni auxiliarentur Poloni, miro ab adversâ parte stratagemate circumventi sunt. Inciderant scilicet Valachi in Sylvâ, per quam eundum erat, ultra medium arborum plurimas. Hinc cum, subeuntibus Polonis, quæ in orâ essent positæ, à doli structoribus impelleretur, aliæ mox post alias ruinâ proximarũ provolutę magnâ partem exercitus obtriverunt. Reliqui seu saucii seu attoniti inopinâ clade capiebantur; paucissimi effugêre. Ne sola hæc esset calamitas, immanis mox pestilentia per Poloniâ sequuta est. Accessitque

que etiam annonæ ſævitia. Quam tamen utcunque ſolatus eſt Caſimirus, apertis horreis, quæ priorum annorum ubertas quaſi in futuros uſus locupletiſſimè inſtruxerat. Frumentum petentibus, ſi ære deſtituerentur, opera n muniendis arcibus injungebatur. Ditiorum pecuniæ theſaurum regium augebant. Cujus opibus Caſimirus anno ſequenti, nuptias cognatæ ſuæ ſplendidiſſimas inſtruxit. quam Boguslao Pomeraniæ duce genitam Carolus. IV. Imperator, parario pontifice, in matrimonium accipiebat. Adfuêre nuptiarum ſolennibus Ludovicus Ungarorum, Sigiſmundus Danorum, item Petrus Cypriorum Rex, cum principibus aliis non paucis. Nihil ibi ad magnificentiam vel luxum omiſſum. Sed regiâ opulentiâ diu non ſine admiratione excepti hoſpites magis mox ad privati hominis divitias ſtupuêrunt. Gerebat Cracoviæ Conſulatum Veringus quidam, gente Germanus, caritate apud Principem præcipuus. Is cum precibus & gratiâ apud hoſpites regios exambîſſet, ut domi ipſius epulari vellent, parentes illos non curatiſſimis tantùm dapibus excipit, ſed muneribus etiam ingentibus

bus proſequitur: geſtiente Caſimiro, cujus gloriæ militabat ſubditi ſui opulentia, pace Domini in tantum aucta. Caſimirus vero tantis jam amicitiis firmatus, majore indies & ambitu prenſabatur à vicinis, & terrore ſuſpiciebatur ab hoſtibus. Nam & Belzenſiũ dux ante infeſtus ſemper Polonorum Principibus, ſupplex huic fieri ſuſtinuit, quo dignitatem & ditionem retineret: & in Boruſſiam venienti Crucigeri cuncta venerantium officia exhibuêre. Sed illum paulo poſt inter fortunæ obſequia luxuriantem repentina nec ea ſimplex mors abſtulit. Inter venandum enim dum incautiùs cervum inſectatur, equo forte prolapſo, ſolo affligitur caſu ob corporis obeſitatem lethali, cum æger præſertim gulæ plus, quam medicorum præceptis daret. Antequam extingueretur, condito teſtamento largiter multa Eccleſiis donavit: Princeps, ſi libidines excipias, in quas fuit effuſior, domi magnus, foris fortunâ quam virtute melior.

CAP.

CAP. XII.

LVDOVICVS VNGARVS.

AB ANNO CIↃCCCLXX. AD ANN. CIↃCCCLXXXII.

Piasti posteris deficientibus Ludovicus Vngarus succedit. non æquo Polonorum affectu. Majores Poloni deficiunt. Mater regia Poloniæ administrationem deserit, recipitque. Lithvani vincuntur; & Russi rebelles.

IN Casimiro defecit tandem illa Piasti progenies, quæ, tot seculis, ordine vix unquam interrupto Poloniæ clavum rexit. Inde Regnum ad Ludovicum Ungarum devenit, quem sorore genitum Casimirus pridem successorem sibi destinaverat. Erat in Ungariâ Ludovicus, cum nuncium de morte avunculi acciperet: cunctabaturque etiam venire ad Polonos, dubius de horum erga se animis, nec ignarus difficultatum, quibus duplicis illa regni administratio foret obnoxia. Venit tamen tandem, ab Ungaris præcipue suis persuasus. Cum regni solennia accepisset, prima illi curarum fuit avunculo justa persolvere. In quibus cum penitiùs voluntates Procerum introspexisset, cognovit, defleri defunctum ob id vehementius, quod sine masculâ prole obiisset. Quod ille in diminutionem sui accipiens, simul veritus, ne aliqua filiarum Casimiri, studio populari accincta occasionem novis rebus præbetet, projectas in Hungariam illas, nothas adeòque incapaces hæreditatis paternæ proclamari jussit. Paulo post ipse in Ungariam redit, relictâ penes matrem Elizabetham Poloniæ administratione. Prole & ipse masculâ carebat, filias habebat duas. Alteram Sigismundus Cæsaris filius duxerat. alteram sceptro Polonico destinabat. Quam ad rem ut consensum Nobilitatis impetraret, libertates ante concessas novo sacramento sancire atque etiam augere necesse habuit.

II. Composuisse ita sibi utcnmque res suas videbatur Ludovicus, cum Majoris Poloniæ proceres quidam, externum dedignati Regem, Vladislaum Ducem Cujaviensem ex Vladislai Loctici fratre oriundum, principem sibi constituunt. Is mente imbecillior & ditionibus suis præesse impotens, his perditis Divione in Burgundiâ, vitæ Monasticæ se de-

se dedicaverat. Inde reductus in Poloniam, cum nihil non tentasset pro dominatu, tandem nequicquam omnia experiuntibus fautoribus ejus, à Subinio aliisque Proceribus, qui pro Ludovico nitebantur, vincitur, missusque ad Regem ab illo Abbatiâ donatur. Quâ spretâ cum Divionem priscam otii sui sedem reverti vellet, in itinere morte præcoci intercipitur.

III. Mater interim Ludovici motuum Polonicorum, quibus par non erat, pertæsa, in Ungariam, ætatem illic transigendi animo secesserat. Sed illa (ut facilè redit humano animo etiam fastiditæ potentiæ cupido, ægrèque fiunt minores, qui magni esse assuevêre) mutato paulò post consilio ad relictam stationem remeavit. Reversam verò ut Proceres Poloni, ita varii mox hostiles motûs excepêrunt. Lithuani enim Duces quidam cum prædatore exercitu irruêre, & intima Poloniæ scrutati depeculatiq; magnam vim prædæ & hominum abduxerant. Inter Ungaros quoque & Polonos intestinæ gliscebant offensiones, subinde etiam in apertos tumultûs exardescentes. Sed hi tamen utcunque authoritate regiâ repressi

pressi sunt. In Lithuanos & qui se his contra Polonos junxerant, Belzenses, bellum decretum est. Venitque ipse ob eam rem ex Ungariâ Ludovicus forti Ungarorum manu instructus. Quibus cum Polonici exercitûs accessissent, fracti animo Lithuani pacem implorarunt. Nec Russi rebelles diu potentiam Regis sustinuêre. Chelma cum aliis vicinis oppidis intra octavum diem se dedidit. Quam post & Belzum sequutum est.

IV. Cæterùm peragranti victoriis Russiam Ludovico arrisit terrę illius genius, & feracissima frugum ubertas. Unde Ungariæ eam adiicere agitans, Ungaros ei præfectos imponit, & ut omnia isthic sibi obnoxia haberet, Archiepiscopatum Haliciæ (quam olim tenuerant Ungari) instituit. Qui postea Leopolin translatus penes eam urbem hodièque manet. Non effugit tum Ludovicus suspicax Populi silentium, & voces quorundam liberiores; quas asperavit Vladislaus Opoliensium Princeps, qui creatus à Rege Russiæ gubernator, Ducis Russorum titulum sumpserat. Eidem & Poloniæ administrationem detulit postea Ludovicus, cum matre in Ungariam tandem seriò reversâ, licentia passim nullis

nullis coercita legibus valesceret, & ordines Ludovicum subinde ad se vocarent. Verùm missum, quem diximus, vicarium Proceres respuerunt: indictisque postea Budæ Comitiis, cura Reipublicæ tribus Senatoribus commissa est. Hi erant Zavissa Cracoviensis Antistes, Dobeslaus Castellanus Cracoviensis Zavissæ frater, Sendivojus Szubinius Calissiensis Palatinus. Ipse Ludovicus, cum languidum se ætate & morbis insuper fatigari sentiret, Comitiis in Scepusio habitis, generum suum Sigismundum Marchionem Brandeburgicum sibi successorem adsciscit. Nec multo post extinguitur. Vir benigni satis ingenii, atque in eruditos perliberalis, inprimis astrologos. Inter cætera morum hoc quoque habuit, quòd identidem dissimulato habitu vicos & oppida perlustrabat, inquirens in magistratuum vitam, simul & suam, quò, si quid reprehenderent judicare periti, corrigeret; sin placuisset, famâ sui frueretur.

CAP. XIII.

AB ANNO CIϽCCCLXXXII. AD AN. CIϽCCCLXXXVI.

Sigismundus Marchio successione regni exclusus. Ziemovitus Masovius electus à Regina repudiatur. Iagello Lithuanus & Vilielmus Austriacus de sponsâ certant.

DEstitutum iterum rectore regnum multorum mox Principum vota ac studia in se arrexit. Proximus ei videbatur Sigismundus Marchio, vivo etiamnum Ludovico successor destinatus. Sed is negato per fastum Polonis ad epulas suas aditu, & quod Demaratum majoris Poloniæ præfectum nobilitati invisum impensiùs foveret, odia plurimorum incurrerat. Hinc cœptum à Polonis deliberari, an darent imperium, quod habere jam ille sibi videbatur. Comitiis Radomsci indictis concluditur, ut Ludovici quidem filiæ haberetur ratio, sed cujus maritus nulli alio regno implicitus, solis Polonis imperaturus esset. qua sententiâ non obscure excludebatur Sigismun-

gismundus Ungarico quoque sceptro inhians. Illo deinde nescio qua ex caussâ in Ungariam profecto, voluntates procerum quorundam in Ziemovitum Masoviæ Ducem vertêre, hâc lege, ut Hedvigin alteram Ludovici filiam duceret. Nec cunctatus ille ad tam optabilem conditionem pro Rege se venditare cœptabat. Sed aspernata generum hunc Elizabetha Hedwigis mater, filiam mittere negabat in conjugii talis conditionem: quin pro filiâ manum ingentem mittit in Poloniam, qui conatûs Ziemoviti retunderent. Victo illo cunctabatur tamen etiamnum Elizabetha mittere Hedvigin unicè expetitam Polonis, varios jam illi maritos circumspicientibus. Tandem hæc Sendivoi Szubinii industriâ facundiâque à matre exorata in Poloniam venit, comitata Demetrio Cardinali & Antistite Strigoniense aliisque Ungarorum Primoribus, & paulo post à Bozentâ Archiepiscopo Gnesnense diademate Regio evincitur. Multum delectabantur Poloni Reginæ decentissimis moribus, quibus species quoq; corporis multũ gratiæ addedat. Quo intentiùs vestigare cœpêrunt dignũ tali puellæ conjugem. Et pridem illi oculos adjecerat

cerat Vilielmus Austriacus, simul olim cum ipsâ & quodammodo in spem talis conjugii, in aula Ludovici (qui puellæ Pater) educatus. Sed ille diu amiciorem virginem, quàm Polonos expertus est. Et denique spem ipsius, qua adhuc se sustentaverat, Jagello Lithuaniæ Princeps omnem intervertit. Petebat hic Hedvigin in matrimonium, se & Lithvaniam ad Christiana sacra, & hanc simul ad societatem Reipublicæ Polonicæ offerens. Nec displicebat Polonis tali cum fortunâ regni sui procus. Sed expectabatur adhuc matris Reginæ consensus. Quem cum impetrassent, expugnabant suasionibus Hedwigis quoque animum, pertinaciùs Austriaco hærentem. Qui amore vecors & puellaris benevolentiæ fiduciâ Cracoviam venerat. Sed arce prohibitus, cum adversos Polonorum animos cognovisset, quibus & Hedvigis tandem affectum suum gratificatura videbatur, salutatâ in cœnobio Franciscano puellâ, voti irritus abiit. Adeò scilicet quicquid etiam contra niterentur humana destinata, impediri non poterat divini voluntas consilii, quod in his Hedvigis nuptiis aliud novum Lithuaniæ cũ Poloniâ conjugium moliebatur.



LIBER III.

CAP. I.

VLADISLAVS IAGELLO.

AB AN. CIƆCCCLXXXVI. AD ANNUM CIƆCCCCXXXIV.

Iagello Baptismum & coronam suscipit. Lithuanos ad Christianismum convertit. Ejus cum conjuge dissidium. cum Vitoldo & Skirgellone fratribus. Academia Cracoviensis instituitur. Bellum cum Cruciferis. de iis victoria insignis. Borussicarum urbium mutata subinde dominatio. Bohemicum regnum Iagello repudiat. Vitoldo ferme Polonicũ cedit, & Suidrigelloni Lithuaniam facilitate haud cordatâ. pacatis Cruciferis Rex moritur.



VENIENS in Poloniam Jagello primò omnium Gentilismum ejurat, & cum novâ religione novum Vladislai nomen suscipit. Inde celebratis cum Hedwige nuptiarum solennibus, regio diademate à Bozenta Antistite consecratur. Mox compositis rebus per Poloniam, majorem inprimis, quæ procerum quorundam culpâ tum discors agebat, in Lithvaniam proficiscitur: ibique sacerdotis magis quam Principis munere functus Lithuanos suos gentili adhuc impietate imbutos ad sacra meliora manu ducit, ipse (cum adducti è Poloniâ Episcopi linguæ rudes essent) prima fidei rudimenta illis præiens. Sic per annum repurgata ab Ethnicâ superstitione illa regio est. Si quæ supererant emendanda Episcoporum ibi manentium industriæ relinquebantur. Abiens inde fratrem Skirgellonem summæ rerum in Lithuania præficit. quæ res Vitoldum patruelem gravi æmulatione accendit, quærentemque ubi odium suum tutius atque efficaciùs effunderet, primum in Masoviam ad cognatos, mox in Prussiam ad Cruciferos egit. Eo intellecto rex Nicolaum Moscorovium Regni Procancellarium cum manu militari in Lithuaniam mittit, componendæ, si posset, cognatorum discordiæ, sin minus, pro securitate saltem Reipublicæ excubiturum. Interim Regi ipsi domesticum cum

cum conjuge suâ natum dissidium est, illudque tam acre, ut in divortium penè eruperit. Ei fomitem dedêre quidam pudicitiæ Reginæ obtrectatores, probrosam illi cum Vilhelmo Austriaco, proco olim suo consuetudinem objectantes. Sed innocentiam Reginæ ipsa juramento primùm, mox delator publicâ ac solenni mendacii professione vindicavit. Quod pœnæ genus apud Polonos hodieque inter probrosissima habetur.

II. His domi compositis Rex in Vitoldum vertit, Cruciferorum fiduciâ apertè jam hostilia molientem. Is Grodni obsessus clam aliquà effugerat, & variis subinde cladibus ope Teutonicâ Lithuanos afficiebat. Donec illum Rex reconciliaret sibi, & Lithuanis denique pręfectum imponeret. Motus loco Skirgello, non mitius amissâ dignitate, quam nuper Vitoldus non impetratâ infremuit. Ejusque itidem odiis Cruciferi ad Lithuanię perniciem usi, hanc infestâ denuò manu invadunt. Deliberantem de sumendâ in illos vindictâ Regem multa attinuêre. Inprimis Poloni ipsi haud temerè lacessendam rati gentem, magnam Germaniæ partem secum in arma tra-

ctûram.

cturam. Rex quoque ipse cum Duce Opoliensium prius experiendum sibi arbitrabatur, pridem multarum in Polonos injuriarum reo. Sed cum hoc, oppidis quibusdam captis, in gratiam mox rediit. Secuta paulo post Reginæ mors domestico eoq; gravissimo vulnere Regem perculit. Præclara fuit hæc virtute fœmina, dum viveret, sed moriens quoque auxit gloriam. Multa in pauperum usus legavit, plurima in Academiam, quam à Casimiro inchoatam absolvi inter ultima vota habuit. Rei dignitas & conjugis morientis desiderium moverunt regem, ne omitteret piissimam curam aut differret. Duas ergo in Musarum sedem domos Cracoviæ extruit, & Pragâ varios evocat Doctores, qui Juventutem bonis artibus erudirent.

Togatis autem his curis intento non desinebant alibi ferrũ ostentare Cruciferi. Quos tamen Rex insitâ lenitate adhuc etiam tulit, sæpeque ab illis ad colloquium invitatus falsâ sibi specie pacis illudi passus est. Tandem cum Samogitiam olim ereptam Lithuanis & vix demum per Vitoldum recuperatam contumacius repeterent, ac legatis Regis superbe appellatis, Dobrinensem vici-

 nasque

nasque terras lacesserent, bellum in illos decernitur. Nequicquam ad amicam compositionem offerente se Bohemorum Rege, aut ad eam invitato Ungaro: quorum ille stolidus judicio, & affectu palàm iniquus in Polonos: hic acceptâ à Cruciferis pecuniâ Vladislai amicum se simulans, per occulta & magis fida inclinabat in corruptores.

III. Nullum in bellum hactenùs consideratius aut mole majori descenderant Poloni. Primum missis in omnes partes regiis literis (quæ quod resti obligatæ circumferrentur, restium nomen etiamnum retinent) velut communi classico cuncta nobilitas convocabatur. Domi curam rerum Antistiti Gnesnensi Rex committebat, belli regimen cum Zindramo Mascovicio Ensifero Cracoviensi partiebatur. Ingresso dein castra Vladislao primo omnium disciplinæ militaris instauratio curæ fuit. Meritò sane, & ad maximorum Imperatorum exemplum. qui nunquam felicem bellorum speravêre exitum, nisi inde fecissent initium. Scilicet quod in corpore anima, in navi clavus, id in militiâ disciplina est: vinculum quo & intra obsequi fines continetur militum ferocia, & magnæ exer-

exercituum moles ad subita necessitatum dexterrimè circumaguntur. Sed tunc, dum in prædatores ultor gladius stringeretur, comprehensi inter alios duo Lithuani sunt, qui sacramenti, ut vocant, ædiculam abstulerant. Illi patrio ritu crucem sibi erigere jussi & suis se manibus suspendere, paruêre alacres, & quasi sævius aliquid à Principe expectarent, & mors talis beneficium esset, moras suas mutuò castigantes. Ante prælium Rex humi stratus in preces se effudit, quibus & innocentiam suam testabatur, & pervicaciam hostium, pacis omnes conditiones aspernantem. Exin dato Lithuanis, qui Vitoldo parebant, dextro cornu, Polonis sinistro, canere signa cœpêre. Concurritur utrinque magna vi, ambiguâ ferè per horam fortunâ, donec dextrum Polonicæ aciei cornu laborare cœpit, in quo Lithuani cum Russis Tartarisque erant. Hi primò cedentes, telis tamen subinde fatigabant insequutos, mox penitus effusi in fugam, magnam hostium partem abstrahunt à reliquo exercitu. Soli Smolenscii dextro cornu se adjungebant, quod Poloni fortunâ sociorum nihil territi strenuè tuebantur. Venerat au-

 tem

tem forte in hostium manus signum, quod Martinus Vrocimovicius Aquilifer Cracoviensis gestabat. Id ut recuperarent connisi Poloni omnem aciei fortunam convertunt. Inclinare hostes cœpêre, moxque acrius instante Polonorum exercitu in fugam aguntur cæduntur que. Nec sistere labantem aciem poterant, qui Lithuanos insequuti, fessi & sine ordine redibant. Ita illo die Poloni magna & memorabili victoriâ potiti sunt. Centum & quadraginta millia à Cruciferis in aciem deducta, & ex iis quinquaginta desiderata perhibent idonei authores.

IV. Victoriam sequuta est præcipuarum Borussiæ urbium deditio. Debellatumque forte tum fuerat, nî una arx Mariæburgensis ingenio sitûs & arte firmior victoribus se opposuisset. Cujus prẹses Plavenius ad Regẽ admissus meditatâ oratione veniam Cruciferorũ nomine petit, Borussia ut Magistris suis relinquatur, quam à Barbaris suo sanguine vindicassent, orans. Cum nihil profecisset, indignabundus redit ad suos, eosdemque ad constantiam hortatur. Atque interim Livonum quoque Magister advenerat, sociis suis, si vi nequiret, dolo opitulaturus. Vitoldo per secretum colloquium Samogitiam ostentat hæreditario jure possidendam, si regias partes deseruisset. Mox permissu Regis in arcem admissus memoratâ Vitoldi defectione obsessos animat. Tum senex etiam quidam Sacerdos imparem se ferendis obsidii ærumnis caussatus, arce egreditur, clam inter supellectilem triginta aureorum millia secum efferens, quibus passim novus miles conscriptus est. Accedebat rumor venire Sigismundum Cæsarem Cruciferis auxilio, & jam finibus Poloniæ imminêre. Movêre hæc regem, ut solutâ obsidione relictoque in Borussiâ cum aliqua manu Andreâ Brochocio reditum pararet, multum reluctantibus sed frustra plerisque Procerum atque inprimis Nicolao Tramba Procancellario. Datus sic Cruciferis locus est respirandi. qui nec defuêre sibi, collectisque undique viribus recuperare sua annitebantur. Nec, licet etiam post magnam illam cladem semel iterumque infelicius pugnassent, fracti sunt. Gedanum denique & mox Thorunium, sensimque reliquas urbes recepêrunt.

Nec vanæ fuerunt Cæsaris minæ paulo ante memoratæ. Misit enim Sciborium

rium Transylvaniæ principem, qui submontanam Poloniæ oram invasit. Conventu ergò cum Cruciferis habito Rex in inducias primum, mox & in perpetuæ pacis fœdus consensit, factum eâ lege, ut quisque habita antiquitus retineret, Samogithiam Vitoldus & Rex dum viverent, Dobrinum Poloniæ reges perpetuo possiderent. Paulò post etiam Sigismundus Cæsar, accurante Zavissio Nigro in utrâque aulâ gratioso, Vladislao reconciliatus, insuper ab hoc octuaginta millia florenorum Pragensium mutuo accipit, datis in pignus Scepusii urbibus, quæ hodieque Polonis subsunt.

V. Verùm pax cum Cruciferis non diu rata mansit. Hi enim conjecto in carcerem Plavenio, quasi Polonis plusculum dedito, & regis nescio quas in se machinationes caussati, expilationibus mox mercatorum, prædisque per Dobrinensem terram actis, necessitatem fecêre regi arma in ipsos resumendi. Cum bellum aliquandiu tractum veriùs quam gestum esset, persuasit Regi Pontificis legatus, ut caussam cum Cruciferis suam Concilio, quod tum Constantiæ, sectæ Hussiticæ caussâ habebatur, disceptandã submitteret. Paruit Rex, veneruntque ad

com-

componendum negotium à Pontifice legati. Sed ii iniquo in Polonos judicio suspicionem incurrêre acceptæ à Cruciferis pecuniæ. Æquiora pollicebatur vocatus ad arbitrium ejusdem caussæ Sigismundus Cæsar. At ne is quidem controversiam finire potuit. inducias tamen duûm annorum Polonis subinde adhuc ad arma provocantibus persuasit. Sub idem tempus magnum aliquid Vladislao fortuna videbatur parare. Bohemi enim ob religionem Sigismundo Cæsari discordes, regnũ nostro oblatum ibant. Ambiguo primum responso dimissos, cum redirent, officii in Dominum suum Rex admonuit, negans insuper, cordi sibi esse offendere Cæsarem, ut hæreticis imperaret.

VI. Vix à bellis Borussicis aliquantulum requieverat Rex, cum novis illum molitionibus, primum patruelis, mox frater fatigare cœpêre. Vitoldum patruelem super insitam animo ambitionem Cæsar regium illi diadema pollicitus in Regem stimulabat. Nec Cruciferi deerant impellere dubitantem, opemque promittere. Et ex Polonis quoque pauci consiliis Vitoldi primum reclamavêre, mox publicâ autoritate missi sunt,

ſi ſunt, qui regnum illi deferrent. Graviſſimis negotiis ſemper à Rege adhibitus Vitoldus, & ipſe magnus omnium quæ ageret, callidusque oſtentator, munificus ſimul in Proceres, magnam animis plerorumque reverentiam ſui injecerat. Ita data Vitoldo à Rege ætate decrepito autoritas ſuam Regi deſtruebat, notabili Principibus documento: Neminem ut eò loci evehant, unde, qui evehitur, deſpicere evehentis faſtigium poſſit. Sed Rex porrò tam mitis faciliſque fuit, ut ſceptrum Vitoldo deferri non abnueret. Nec ulla jam mora erat niſi in Vitoldo, qui ſeu fatò prohibitus, ſeu aperti facinoris invidiam metuens, non decorum modeſtiæ ſuæ fore reſpondit, Regem patruelem ſolio deturbare. Dimiſſis ita legatis nihilo tamen pacatiùs egit, planè ut compoſito ad ſpeciem pudore, magis ſuppreſſa, quam penitus edomita in illo ambitio videretur. Nam non multo poſt, quaſi pœnitens prioris modeſtiæ prompſit malè ſopitum deſiderium, Regique in Lithuaniam blandiciis evocato perſuadere conatus eſt, ut regni honorem ſibi permitteret. Sed Rex interim ſtabilito ſibi per data privilegia plurima regno, id quoque impetraverat,

rat, ut filiorum alter patri ſucceſſor deſtinaretur. Et tum in Lithuaniam cum Rege iverant, curantibus Polonis, Proceres quidam, & inter alios Sbigneus Oleſnicius Cracovienſis Præſul, præcipuus ſemper conſiliorum Vitoldi impugnator. Hi facilitatem Regis cuſtodivêre, nimis alioqui fraudi alienæ opportunam. Sed & brevi inſequuta Vitoldi mors omnia ambitionis conſilia abrupit.

VI. Defuncto Vitoldo, Lithuaniam Suidrigello frater Regis ſibi vendicabat. Nec contentus hâc, Podoliam quoque ſibi voluit adjungi, potituſque erat voti à fratre nimium ſuis dedito, tumque etiam libertatis experte negandi. Capto enim ſimilis in Lithuania detinebatur. Moniti ea de re à comitibus Regiis Poloni, habitis Comitiis, per legatos Suidrigellonem hortantur, ut Podoliam redderet, & Lithuaniam etiam priùs peteret, quam occuparet. Ferox ille ad hæc, miſſumque poſt alterum legatum, fas gentium non moratus, violat. Mox & cum bellum imminere ſibi à Polonis ſentiret, quo par eſſet tanto hoſti, Cruciferorum ſe fœdere accingit. Ubi ad vim ventum eſt, fuſus profligatuſque aliquoties eſt. nec adhuc tamen remittebat

rebat ſpiritus, donec tandem Lithuanis quoque crudelitate factus inviſus, principatu dejicitur, ſurrogato in ejus locum Sigiſmundo Vitoldi fratre; qui beneficio hoc Regi ac Reipublicæ innexus facile in leges ab illis præſcriptas conſenſit. Omnia pro recuperando dominatu tentabat Suidrigello, ſed fruſtra; excubantibus pro Sigiſmundo Polonis, ut beneficium ſuum tuerentur. Cum Cruciferis dein poſt leves utrinque habitas velitationes induciẹ in annos duodecim pactæ ſunt. Compoſito ita regno, correptus febre Vladiſlaus moritur cum XLVIII. annos regnaſſet. Princeps mitiſſimi ingenii & liberalitatis penè profuſæ, religionis verò ſtudio ita ardens, ut adoleſcentiæ gentili impietate trans actæ errores tanto majori poſt pietate videatur expiaſſe.

CAP. II.

VLADISLAUS III.

AB AN. CIↃCCCCXXXIV. AD AN. CIↃCCCCXLV.

Vladiſlai patre moriente pueritia ut impar regno à multis rejecta, à potioribus ad regnum conſecratur. Illius fratrem Bohemi Regem eligunt, ſed fruſtra. Tartarorum incurſio. Vlodeci conſtantia in dolore vulneris. Vladiſlaus ab Vngaris Rex creatur. cum Turcis pugnæ felices. & mox induciæ. quas Vladiſlaus rumpens, pœnas ſuâ & Chriſtianorum ſtrage luit.

FAtis concedente Vladiſlao major natu filius, patri cognominis, nonum vix annum exceſſerat. Nec dubitavêre tamen majoris Poloniæ ordines puero regnum decernere. Cæteros ſeu ætas Vladiſlai, ſeu quod alteri his inſciis Regem creaverant, æmulatio ipſa ſtimulavit, ut contradicerent acrius. Sed hi rationibus tandem & numero victi conquieviſſe videbantur, reſque in eo erat, ut diadema Vladiſlao imponeretur, cum denuo in Comitiis ipſis coorti cœptæ Regis inaugurationi intercedere cœperunt. Orto deinde diſſidio regni Mareſchalcus Johannes Oleſnicius finem impoſuit, juſſis qui pro Vladislao nitebantur, ad dextram concedere, reliquis ad ſiniſtram. Dextram elegêre plerique etiam ex turbidis: cæteri ſociorum diſceſſione deſolati vel ſponte cedebant, vel

vel paucitate ſuâ contemnebantur. Ita Regia quidem inſignia Vladislao tum delata, juramenti tamen ætatis teneritudini gratia facta eſt : ſpondentibus Sophiâ matre & procerum nonnullis, juraturum, ſimul ut per ætatem capeſſendo Imperio foret idoneus. Nam tum quidem ſpecies nomenque Principatus penes Vladiſlaum, vis apud Satrapas erat, qui ſinguli ſingulis Palatinatibus præfecti, proviſorum nomine, publica Regni negotia tractabant. Sed hæc dignitas adultiore paulò Rege exolevit, contumacibus Polonis ad imperia eorum, quos nil ſuperiores cæteris ſors naſcendi feciſſet.

II. Primò omnium auſpiciis Vladiſlai adhuc adoleſcentis ſedata lis eſt, quæ inter ſacerdotes & Ordinem equeſtrem diu agitata tum vehementius exarſerat. Inde publicæ etiam ſecuritati conſultum, pacto fœdere cum Cruciferis, perpetuò adhuc hactenus Poloniæ infeſtis.

His pacatis, bello propè alii Regem Bohemi involvêre. Qui mortuo Sigiſmundo Rege ſuo in partes ſeceſſerant, aliis Caſimirum Vladiſlai noſtri fratrem, aliis Albertum Auſtriacum, quem generum & ſucceſſorem ſibi ut in Imperio,

ſic

ſic in Bohemico Ungaricoque Regno Sigiſmundus voluerat, in Regem petentibus. Perſuaſêre è Polonis quidam Caſimiro, ut oblatum regnum acceptaret; ibantque aſſertum illud Sendivoius Oſtrorogius, & Iohannes Tencinius ille Poſnanienſis, hic Sendomirienſis Palatini. Sed Albertus; Pragâ celeriter occupatâ, conatus æmuli ſui prævertendo intervertit.

Sub idem tempus cum Tartaris quoque infeliciter pugnatum eſt. Qui Podoliam ingreſſi nobilitatem ad arma concitam, & loco iniquo deprehenſam magna ſtrage cæciderunt, duce ipſo Bucacio interfecto. Inter cæſos jacuiſſe tum fertur Iohannes Vlodecus vulnere invalidus, vivens tamen & tam inexpugnabili ad doloris ſenſum conſtantiâ, ut barbarus ſaucio digitum cum annulo auferret, vivere tamen ipſum non ſentiret.

III. Negaverat fratri Regis Bohemiam fortuna. Eadem in Regem ipſum tanto liberalior Ungarico eum ſceptro auxit. Orbum hoc erat rectore poſt mortem Alberti Imperatoris, terrebaturque circumſonantibus undique Turcarum armis. Sed qui regnum illud Vladiſlao delatum

latum ibant, non illico ut ſperaverant, promptum hunc repperêre. Unius clavi tractatione didicerat jam, quam arduũ foret binos regendi onus. Nec ignorabat inſtare Turcam Ungaris, ſimulque cum purpurâ ſagum induendum fore. Verſanti hæc ſecum affertur, Elizabetham Reginam poſthumum ex Alberto peperiſſe. Hoc magis cunctabatur. Tandem poſt longas deliberationes legatorum precibus evictus itineri ſe accingit, ingreſſuſque magno ac ſplendido comitatu Ungariam, Budam occupat. Interim vero alibi Ladiſlaum (hoc enim nomen poſthumo illi inditum) ambitioſa pro filio quadrimeſtri mater regio inſigni curaverat redimiri. Quod audiens Vladislaus gravi ſermone Ungaros alloquitur, invitis ſe ac diſcordibus imperaturum negans, nec videri velle alii præripuiſſe Regnum, cui in univerſum excuſari maluerit. Jubet illos conſulere ſibi, ſe paratum redire ad ſuos. Magis etiam accendit hæc Regis moderatio ſtudia procerum, qui vocandi ejus autores fuerant. Itaque demonſtratâ innocentiâ ſuâ, cui fœmineus ambitus fraudi eſſe non debeat, perſuadent Vladislao, ut detractum de calvaria S. Stephani dia-

ni dia-

ni diadema (quia alterum Regina præripuerat) imponi ſibi pateretur. Lætis ut fermè fit, ad nova imperia Ungaris, Rex ipſe nunquam ſecurè egit, ſuperſtite æmulâ Elizabethâ, cum quâ magna Ungariæ pars in ipſum conſpiraverat. Nec ab armis temperatum eſt, abutente illâ arcium quarundam præſidio ad laceſſendum Regem: hoc, Hunniade miniſtro, & accitis è Polonia auxiliis aliquoties ſe non ſine clade adverſæ partis vindicante. Sed tandem, interponente ſe legato Pontificis Juliano, pax inter illos coitura videbatur, niſi ſubſequuta Elizabethæ mors continuandum negotium reliquiſſet iis, qui Ladislai amorem præferentes, alendo diſcidio ſuum negotium agebant.

IV. Interim Amurates etiam Turcarum Imperator Ungarorum uſus diſcordiis, Belogradum premere obſidione cœperat. Nec mitigatus legatione regis tributum inſuper imperare Ungaris audebat. Ita decretum in Turcas bellum. Ad quod Poloni quoque manus ſuas obtulêrunt. Primum prælium ad Moravam flumen commiſſum eſt. In quo Turcæ ab Hunniade intempeſtâ nocte oppreſſi profligatique ad triginta hominum

minum

minum millia feruntur desiderasse. Paulo post ad Macedoniæ fines cum Carambejo Asiæ præfecto congressus Rex, ipsum Carambejum cepit, exercitumque ejus in montes compulit. Regi hæc victoria tanto gloriosior fuit, quod non citra proprium ipsi sanguinem constiterat. Distulit sine mora per orbem Christianum victorias istas fama; & mox undique confluebant à principibus, ipsoque etiam Constantinopolitano Imperatore Johanne Palæologo & Pontifice legati, qui fortunam Vladislao gratulati ad similia eundem adhortarentur.

At sincerissimè omnium Poloni Regis sui Triumphis lætabantur, missisque legatis, qui gaudium testarentur, simul orabant, ut parceret inposterũ se Remque publicam in casum dare: meminissetque tandem revisere aliquando Poloniam, malè jampridem desiderium ipsius ferentem. Inter tot festas gratulantium voces venêre etiam ab Amurathe Oratores, specie Carambeii redimendi, revera pacem petituri. Perterruerant enim Tyrannum concurrentium ad arma passim Christianorum Principum minæ. Sed tum tamen in pacem perpetuam conveniri non potuit. Induciæ decem

cem annorum pactæ sunt.

V. Solutus Europæorum Principum metu Amurathes potentiam omnem suam in Carmanos, populum Asiaticum verterat. quâ occasione erecti Veneti, Imperatorque ipse Constantinopolitanus, missis nunciis ad resumendum in Turcas bellum Vladislaum hortantur. Aderat & à Pontifice legatus, qui religione datæ Amurathi fidei cunctantem solveret. Non diu tantis persuasionibus repugnavit Vladislaus, juvenili adhuc impetu calens, nec fortunæ mores edoctus, quæ adulatrix sæpiùs quam verè amica spe magnarum rerum illectos mortales in exitium subinde præcipitat.

Contractis igitur undique, quos habebat, vel colligere raptim poterat, exercitibus medio Septembri, Segedino movet Danubiumque traiicit. Nicopolin Bulgariæ metropolim ingresso Dracula Palatinus Moldaviæ Transalpinæ occurrit, annisusque regem à proposito demovere, cum obstinatum sentiret, IV. millia militum offert, Duce filio suo gloriæ Regis militatura. Interim Amurathen quoque instantis ab Ungaris belli fama ex Asiâ revocaverat, octoginta

ginta millium exercitu, teste Iovio, instructum: ventumque erat utrinque ad Varnam oppidum, obscurum tum, hodie clade regis simul & suâ nominatissimum. Ibi Hunniades, Rege ex ulcere cruris laborante, aciem instruit: datumque dextrum cornu Transalpinis, Iuliano Pontificis legato, & Bobricio Polono equiti, viro fortissimo, & recenti tum facinore claro, quod paulo ante Petressi oppidi hostilis muros primus ascenderat. Sinistrum ipse sibi Hunniades sumpsit, Rege cum suis medium aciei occupante. Progressi sic ad II. millia passuum Regii hostem per tres horas præstolantur. Interim morâ torpescere animi cœperant, & coortâ etiam forte tempestate signa turbine atque imbre raptabantur. Veniens tandem hostis in dextrum cornu Regii exercitûs invehitur. Nec id diu restitit, equis ad aspectum odoremque Camelorum territis, & mox fugam stragemque late spargentibus. Feliciùs partes suas Rex & Hunniades tuebantur, repulsoque hinc hoste, cum ad sublevandos alibi suos procurrissent, ibi quoque simili fortunâ utebantur. Iamque fusus erat omnis penè Turcarum equitatus. Ianizeri supererant, robur

bur hostilis exercitûs, quibus & Amurathis ipsius præsentia animũ addebat. In hos incautiùs invectus Vladislaus fortunam priorum successuum omnem corrupit. Quippe repente illic flos victoris exercitûs velut voragine absumptus periit. Ipse Vladislaus circumventus undique ab hostibus & mox equo suffosso delapsus, priusquam occumberet, magnam circa se stragem edidit, idem ut vitæ prodigus, ita mortis suæ vindex. Tali exitu perpetratum est prælium toto orbe decantatissimum, & tum cæsorum utrinque numero (nam Regiorum ad IX. Turcarum XXX. millia cecidisse feruntur) tum principis laudatissimi cæde luctuosum. Ad quam ut Christianus olim orbis ingemuit, ita moveri hodieque Principes debent, ut servare fidem meminerint, cuicunque data fuerit, etiam infideli.

CAP. III.

CASIMIRUS TERTIUS.

Casimirus Regnum recusat. Lithuani turbidi. Prussi se dedunt. Cum Cruciferis prælium adversum. bellum cum iisdem continuatum. libertas Rithuanii in

 censendo

censendo Rege. Pax cum Cruciferis. Nuncii nobilitatis instituti, qui quasi Tribuni. Bohemorum turbæ ob religionem & successorem regni. Cum Matthiâ Vngariæ Rege bellum. Cruciferorum conatus sopiti. bellum inter filios Casimiri de regno Vngarico.

APud Polonos dubia de morte Regis fama eligendi successoris consilia aliquandiu suspendit. Sed ubi Ungaros alium sibi regem creasse intellexerant, frustra se quoque Vladislaum opperiri credidêre. Itaque fratri hujus Casimiro, Lithuaniæ tum Duci regnum deferunt. At is pertinaci fastidio atque arroganti quadam modestiâ oblatum honorem diu respuit. Dum tandem versis in Boleslaum Masovium Procerum studiis, æmulatione ad pœnitentiam motus imputari sibi passus est regnum, quod nuper spreverat. Ac quas alias recusandi caussas habuerit, in ambiguo est; à Lithuanis inprimis retentum esse opinio fuit, & satis postea odia horum ostendêre, postquam sceptrum ille susceperat, in apertum producta. Invitati aliquoties ad Comitia, vel negarunt venire, metum insidiarum causati; vel leges attu-

attulêre minus honoras Polonis. Corrigi fœdera volebant olim sub Iagellone pacta; Podoliam præterea & Voliniam requirebant, tanquam membra antiquæ sui principatûs. Faciebat audaces occulta in illos Regis inclinatio: quæ contra apud Polonos isti non parum invidiæ conflabat: adeò ut aliquandiu velut in partibus essent, Rex & Respublica. Donec tandem deposito à Rege jurejurando, quod multoties hactenus à Polonis flagitatum distulerat, placata nobilitas, quæ plura alia desideraverat, publicæ concordiæ remisit.

II. Conciliatis utcunque suorum animis novo se mox fœdere Casimirus succinxit, ductâ in uxorem Alberti Imperatoris filia Elizabetâ. Ac vix dum nuptiarum solennia peregerat, cum Prutenorum legati adveniunt opem orantes adversus Cruciferos, quorum pleræque urbes jugum excusserant. Nec cunctatus diu Rex in fidem recipere Populum antiquitus subjectum Poloniæ, postquam secessisset, nullis hactenus armis ad obedientiam flexum. Missus igitur Regni Cancellarius Iohannes Conjecpolius cum aliis nonnullis, qui juramentum ab iis acciperent. Quod & veniente paulo

post in Prussiam Rege ipso iteratum. Ubi vicissim illis Rex multa ad libertatem stipulatus est. E quibus hæc præcipua: ut pars regni essent, liberos ad honores aditûs haberent, suo jure Culmensi seu quocunque alio vellent, uterentur, à teloniis portoriisque immunes, nulli præfecto nisi indigenæ pariturі. Privatim etiam Gedanensibus septingentarum, quas vocant, marcarum census remissus est, addictumque iisdem pro bis mille aureis, quicquid emolumenti rediret ex molettrinis urbanis, ex vicinioribus item agris, qui quod Vistulâ interluuntur inundanturque subinde, Insulæ minoris nomen accepêre. Imperatum vicissim, quotannis ut Regem advenientem omnemque comitatum Regium per quatriduum suo sumptu exhiberent, & pro arce, quam diruissent, Palatium Regi granariumque intra urbem exstruerent.

Interim autem Cruciferi Bohemiæ regem, mox & Pontificem Imperatoremque permoverant, ut mitterent legatos, qui repetundarum Polonos agerent. Sed hi cum in Poloniam venissent, lentas istic ad postulata sua repperêre aures. Nec desistebat Rex missa in Prus-

siam

siam militum manu Mariæburgum ac Stumam oppugnare, perseverantes tum usque in obsequio Cruciferorum urbes. Atque hi quoque satagentes rerum suarum, non spernendū jam per Germaniā Bohemiamque contraxerant exercitum, & catervatim subinde Choiniciâ oppido effusi, lacessebant Polonos. Movit in illos jam seriò magis Casimirus, præmisso eodem Nicolao Sarleio Inovladislaviensi Palatino. Mox & intellectâ hostium multitudine prævalidâ, ne impar omnino esset exercitus regius, copiæ quædam è Majori Polonia subito in auxilium evocatæ sunt. Rudes illæ magnam partem belli, praeferoces tamen & depeculandis sociis inprimis licentiosæ. Has tales cum Rex in aciem duxisset, improsperè pugnavit. Nam & castra ab hoste occupata, & ex Proceribus plurimi cæsi captive. Ipse penè Rex in potestatem hostis venerat, nisi illum cura proximorum prælio subduxisset. Culpam infelicis pugnæ alii in Duces rejiciunt, qui militiæ inexperti plerique nec præmisissent pro more equitem rumpendæ hostium aciei, sed & locum prælio delegissent arctiorem, quam ut explicare se turmæ potuerint. Sed hæc o-

 mnia

mnia ex contemptu ferè hostis orta; quem ante prælium quidam flagellis aurigarum fugaturos se jactaverant. Usque adeo nec in bello cuiquam benè cedit arrogantia, & vel minimus hostis tum maxime contemnendus esse desinit, cum contemnitur.

III. Cladis illius ignominiam ut aboleret, nihil non egit Casimirus. Primum ne sumptus ad bellum deessent, constitutum in Comitiis Petricoviensibus est, ut Nobilitas universa dimidium annuorum censuum in publicum conferret. Eidem oneri nec sacer ordo exemptus, & Rex quoque ipse se ultrò subjecit. Hoc tam insolente tributo mercenarius miles conscriptus, redemptumque Mariæburgum est, pretio dato militi hostili, qui id oppidum in dilatæ mercedis pignus à Dominis suis obtinuerant.

Exin aliquot annis continuò, & vix sumptis semel ad respirandum induciis in Prussia pugnatum est, Marte perambiguo. Eosdem subinde in iisdem ferè campis victos victoresque reperio; eadem loca amissa recuperataque. Choinicia sanè, Sueca, Meva, Marangum, Mariæburgum denique ipsum sæpe reciprocos

procos hos belli æstus sensêre. Thorunium Gedanumque, quamvis à belli calamitatibus non immunes, proditionibus quoque insuper tentarentur, magnâ fide & constantia Regias partes tutatæ sunt.

Sed bello huic non ita assiduo præsens incubuit Casimirus, quin Poloniam subinde viseret, & constituendis ibidem rebus Comitia haberet. Imprimis autem quæ anno CIↃCCCCLIX. Petricoviæ indixerat, clara ac memoranda extitêre libertate Johannis Rithvanii Sendomiriensis Præfecti, qui ministrorum regiorum non coërcitam licentiam, monetam adulteratam, insolentiam vectigalium, effusiorem ejus in Lithuanos beneficentiam prolixâ oratione Regi publicè exprobravit. Is tamen auditus patienter est mirâ Regis modestiâ; seu hanc ipsi inseruerat natura, seu ratio temporum suaserat. Minus certè ei litare potuit Iacobus Sieninius, Dobeslao Palatino Sendomiriensi, Sbignei Cardinalis fratre genitus. Qui nuper ad Pontificem summum legatus, & ab eodem Episcopatui Cracoviensi præfectus, præter cæteros, qui alii hanc dignitatem delatam mallent, Casimirum quoque

ipsum tam adversum habuit, ut in arcem Pinczoviensem & mox, imminente ibi obsidio, in Melstinensem receptus, cum duobus Dlugossis clientibus ægerrimè vim regiam effugerit. Horum alter Iohannes, Canonicus Cracoviensis autor est historiæ patriæ, cujus pars Venetis inscripta extat; reliquæ hactenus premuntur. Is verò post Regi reconciliatus, liberisque regiis moderator studiorum additus, postremò Archiepiscopatum Leopoliensem adepturus fuerat, nisi mors intervenisset.

IV. Prutheni belli diuturni malis fessi frustrà diu pacem petebant, pertinacibus ad persequenda destinata non minus Polonis quàm Cruciferis. Nec legatus Pontificis qui arbitrium caussæ sibi depoposcerat, auditus est. Nimis inclinatus in Cruciferos videbatur & Sieninii, de quo ante dictum, patrocinio odium Regis incurrerat. Tandem cum ad Osiecum, & mox ad Choiniciam fusi Cruciferi essent, magis seriò utrinque de pace cogitari cœptum est; Polonis etiam, licet aliquoties jam victoribus, fortuita reputantibus belli, nec continuanda arma ratis, cum decorè poni possent. Et interim alius à Pontifice legatus

gatus

gatus advenerat minùs quam alter fuerat, obnoxius partibus. Hoc annitente bellum magnis odiis, eventu vario, tot annis gestum, Torunii in has leges compositum est: Rex Pomeraniam, Culmensem & Michaloviensem terram, Mariæburgum porrò, Stumam, Elbingam cum sex pagis, qui ad arcem Hollandiæ pertinebant, teneret: reliqua Cruciferis relinquerentur, eorumque Magister sub fide & Clientelâ Regis pro principe & Senatore Regni haberetur.

V. Sub id tempus cum de solvendis militi stipendiis ageretur, & Poloniæ minoris cives sine cæteris, qui aberant, sciscere quicquam nollent, constitutum, ut è singulis Palatinatibus legati ad comitia mitterentur, qui cum Rege de Reipublicæ negotiis civium suorum nomine deliberarent. Quod tum primùm fieri cœptum posterioribus temporibus ita inolevit, ut citra legatos ejusmodi (Nuncios terrestres vulgò vocant) nulla comitia legitima habeantur. Similem fere hi potestatem habent cum Tribunis plebis, illis olim Romanæ libertatis acerrimis custodibus: qui postea cum Roma, exutâ æqualitate, unius jussa Principis aspectaret, exolevêre.

 VI. Sed

VI. Sed idem, qui pacem Prussicam conciliaverat, legatus Pontificis Casimirum mox in Bohëmorum Regem Georgium, tanquam Hussiticæ sectæ obnoxium & ob id Pontifici invisum stimulabat. Habebat & inter Bohemos suos Georgius multos sibi infensos: qui tum misêre ad Casimirum Oratores regnum ipsi vel alterutri ex filiis offerentes. Cunctante Casimiro, Matthias Ungarorum Rex, gener Georgii, regnum ejus ultro appetit, susceptusque est à non paucis pridem ipsi addictis. quæ res Georgium permovit, ut missis legatis Vladislaum Casimiri filium successorem sibi destinaret, promissa etiam illi in uxorem filiâ Ludmilâ. Diu à Polonis seu dubitatione, seu neglectu suspensum responsum est: seroque vix demum missi legati, qui, ut vivus Georgius filio Regio cederet regnum, postularent. Sed hic interim cunctatione, mox & responso Polonorum offensus, vel potius necessitate ita jubente, in Matthiam factus erat propensior, quod ab isto & propior vis immineret, & beneficium accepisset, restituto in libertatem filio suo Victorino; promissum denique haberet retinendi regni, dum viveret, certo interim

terim successionis mansuro Matthia.

Paulò post secuta Georgii mors agitatam ab ipso tot annis necdum finitam de successore curam solis Bohemis reliquit. Qui primum quidem in partes abiêre, plerisque filium Casimiri Vladislaum, Matthiam aliis, non paucis Cæsarem, quibusdam denique extincti filium præferentibus. Sed evaluit illa pars quæ Vladislaum elegerat. Qui & properè accitus non sine valido comitatu in Bohemiam venit, ac jurejurando præstito simul acceptoque, regni possessionem adiit, non impediente Matthiâ qui, coortis in Ungaria seditionibus, proprio de regno periclitabatur. Nam præcipui Ungarorum pridem illi occultè infesti, & à Bohemis contemptum apertius jam spernentes, missis legatis alterum Casimiri filium patri cognominem ad regnum vocabant. Minus jam quam nuper cunctatus Rex mittit filium, sed improspero eventu. Vix enim venerat in Ungariam Casimirus, cum admoto properè à Matthia, cui impar esset, exercitu, ad subita fugæ consilia coactus est; secuturusque æmulum tum statim ad Poloniæ oras videbatur Matthias, nisi iratum pater Casimirus, missis

ſis qui ſe interponerent, legatis mitigaſſet. Nihilominus ille poſtea injuriæ memor, captato tempore, ſubjectā Carpathiis montibus Poloniam (ſubmontanam vocant) deprædando, vindictæ litavit. Nec hîc quidem ſtetit indignatio. Saganenſium ducem in Polonos concitat, ut Frauſtadium finitimum Sileſiæ oppidum invaderet, latèque circumjecta popularetur. Denique etiam in apertum bellum erupit, miſſo in Vladislaum Bohemiæ Regem exercitu, qui Poloniam ſimul infeſtaret. Ivêre in illum Pater & filius, ille Polonos, hic Bohemos ſuos defenſurus, extractumque quidem longo ſat tempore bellum eſt, majore tamen fragore quam partium damno detonuit. Tandem poſtquam utrinque populationibus & prælio uno Ungaro quam Polonis feliciore exſatiata odia eſſent, in pacem his legibus deſcenſum: ut Matthias Regis Bohemiæ titulum uſurparet; Bohemiæ autem ipſius adminiſtratio penes Vladislaum Caſimiri filium, Sileſia & Luſatia penes Matthiam, dum viveret, maneret.

VII. Eâdem pactione ſopiti ſunt motus, qui nuper in Pruſſiâ, machinatore eodem Matthia, coorti erant. Concitaverat

verat

verat enim is occultè Cruciferorum Magiſtrum ad excutiendum Polonorum fœdus. Qui venire aliquoties ad regni comitia aſpernatus, tandem arma etiam ſumere in Caſimirum cœptaverat, jungente ſe illi Nicolao Tungeno, qui Varmienſi olim epiſcopatu dejectus, eundem invito ſibi rege vindicatum ibat. Sed hi miſſo à Rege exercitu coërciti: mox vim majorem experturi fuerant, niſi Matthias illos pactionibus ſuis comprehendi voluiſſet.

Sub idem tempus Muldavi à Rege, ipſo imperii initio, in fidem ſuſcepti, & ex eo tempore ſtrenue ſe ſubinde adverſum Turcarum vires tutati, jusjurandum iterant, Stephano tum illis imperante. Ictum quoque tum fœdus cum Bajazete Turcarum Imperatore, operâ inprimis Nicolai Firlei, qui poſtea Caſtellanus Cracovienſis factus ſupremum ſimul exercituum regimen ſummâ laude geſſit. Tartaros verò perpetuis incurſionibus Poloniæ infeſtos & tum quoque recenti populatione graſſatos filius Regis Ioh. Albertus magna ſtrage ultus, egregiam ſibi fortitudinis ac prudentiæ famam circumdedit. Quæ paulo poſt Ungaros per Matthiæ mortem Rege or-

ge or-

ge orbos movit, ut eum in Regem poscerent.

VIII. Sed ex eadem gente, alii fratrem Alberti Bohemorum Regem malebant. Quæ res bello inter propinquos ac fratres materiam præbuit; Malo adeò potente in animis hominum Ambitione, ut sanctissimarum quantumvis amicitiarum, ipsaque naturæ parentis vincula nullo negotioque abrumpat. Ingressus ergo cum exercitu Ungariam Ioh. Albertus, fratrem ibidem repperit, incubantem jam Budæ, quæ Regni caput, cæterasque urbes ad se pellectantem, artibus pręcipuè Beatricis Reginæ, quam spes novi matrimonii illi conciliaverat. Nec segnior Ioh. Albertus altera parte Sobinoviam Eperiassumque occupat: at Cassoviâ, quam eodem impetu opprimere speraverat, excluditur. Et interim Vladislai se exercitus admoverat. Antequam tamen res ad manus veniret, sæpè de pace laboratum est, velut trepidantibus adhuc nonnihil principum animis inter belli scelus & fraternæ pietatis affectum. Ioh. Albertus Patrem consulit in Lithuaniâ tum agentem compescendorum Sevęriensium caussâ, qui nescio quæ janitoris regii fastidia concoquere impotes, re sane exiguâ moti ad Moscum defecerant. Patre ad cœpta urgenda hortante, animus Alberto redit; sed is viribus, deserebatur, dilapsis ad Cassoviam jam magnam partem tædio obsidii militibus. Contra Vladislao ingens erat exercitus. Nihilominus educit Albertus in aciem suos. qui fortiter in hostem invecti, sed prægravante multitudine repressi victique satis ostendêre vim sibi magis quam virtutem deesse. Ipse Albertus tres equos in ardore prælii amisit, gladioque, quem pugnando fregerat, carens, penè in duorum manus Bohemorum venerat, nisi eques quidam Crupsius alium periclitanti subministrasset: Quo ille deinde hostem utrumque assequutus, iræ suæ immolavit. Post prælium ferunt Vladislaum de salute magis fratris quam de victoria lætatum, incertum an simulato affectu, an, ut fieri solet in animo non degeneri, misericordia extinxerat odium, & quem timere desierat, cœpit amare. Concessit illi quidem Silesiæ oppida quædam, & si improlis moreretur, successorem sibi eundem in Regno Ungarico destinavit.

navit. Non multo post Casimirus, pactis cum Mosco induciis, & Muchâ agresti homine, qui ex Valachis Russisque latronibus contracto decem millium exercitu, multum turbarum per Russiam dederat, represso captoq;, moritur, postquam XLV. annis regnasset. Ante mortem ejus tres in aere Soles conspecti, & duobus penè mensibus Cometes arsit: velut approbante ita magnitudinem Casimiri cœlo, quod vulgarium principum mortes sine motu præterit, magnorum in fatis laborat.

CAPUT IV.

IOHANNES ALBERTUS.

AB AN. CIϽCCCCXCIII. AD AN. CIϽIϽII.

Competitores regni. Venetorum Legatio. Cum Turcis pax. Callimachi mors. In Muldavos bellum non necessarium. Eorum stratagema. Et mox cum Turcis ac Tartaris irruptio. Turcis infelix ob frigus inusitatum. Pax deinde per Poloniam. Mors præmatura Regis.

Casi-

CAsimirus moriens filios quatuor reliquerat. quæ res ancipitem Polonis curam attulit, quem ex iis regno præficerent. Augebatque difficultatem Iohannes Masoviæ Dux, cujus ambitioni subditi sui arma ad regnum, & ex Polonis quidam suffragia commodabant. Evicit tamen Iohannes Albertus, fratribus cæteris sponte ei cedentibus, Reginâque matre armatum mittente suffragium, ad quod Masoviorum audacia facile resedit. Cum diadema Iohannes Albertus suscepisset, illico advenêre Venetorum simulque Turcarum legati, gratulandi specie, revera aliis de caussis. Illi scilicet, ut Regem in Turcas stimularent, hi ut idem bellum deprecarentur. Impediti enim tum Ungaricis expeditionibus tenebantur. Ac horum legatum quasi deliberabundus Rex toto annó detinuit, quo elapso demum in triennii inducias consensit. Interim Tartari, quibuscum nunquam vel justum bellum Polonis vel fida pax est, Voliniam incurrunt, quam deprædati, stragem quoque aulici comitatûs, quam obviam Rex miserat, circa Visnovecium sat magnam edidêre.

Anno sequenti mortuus est Ianussius Plo-

Plocensium Dux. Inde tractum Plocensem Iohannes Albertus jure feudi, quod vocant, ad se devolutum regno adjunxit. Reliquam Masoviam frater ejus Conradus retinuit, postquam certis legibus fidem Reipub. dedisset.

Obiit quoque tum sapientiæ studiis clarus vir Callimachus, qui gente Tuscus, cum odium Pauli II. Pontificis incurrisset, in Poloniam fugerat. ubi benignè exceptus à Casimiro & juventæ regiorum liberûm præfectus fuit. Post mortem Casimiri Albertum filium sequutus & gratiâ apud hunc validus invidiam apud cæteros non effugit, umbram scilicet, seu fumum potius, ardentiores Regum amicitias velut ignes perpetuò comitantem.

II. Cæterum cupidus gloriæ Ioh. Albertus proferendique imperii, bello non necessario Poloniam implicuit. Valachiam petebat Stephano Palatino tum parentem, perpetuoque hactenus inter Turcarum & Polonas opes infidam. quæ ut incauta opprimeretur, expeditio in Turcas obtentui sumpta est. quanquam alii velint seriò tum conflatum in Turcas fulmen casu in Valachis deflagrasse. Caussamque irarum fuisse, quod Stephanus transeunti Regis militi pabulum negasset. Quicquid sit, illud constat, legatos à Stephano missos sciscitatum, quem peteret rex, violatos captosque. Mox & post legationem Socisavia obsidione septa est. Sed eam incolæ animose tutabantur, & Stephanus ad bellum apertum impar (habebat enim Rex LXXX. millia hominum) per insidias carpebat obsessores. Pudor tandem tædiumq; incessit hærenti ad unum oppidum tanto exercitui; turbabatque insuper annona deficiens. Religiosiores etiam omina terrebant, quæ in egressu observasse videbantur. Consuetudine hac plerumque vulgi, quæ in pace forti vel naturæ tribuissent, rebus creperis rapiendi in omen futuri eventûs. Cum ergo ipse Stephanus dubium an fraudem meditans, quæ post sequuta est, pacem peteret, facile Rex, qui tum insuper morbo attinebatur, permotus est, ut roganti inducias annueret, per quas securiùs de pace ageretur. Parabant reditum Poloni sed alio, quam quo venerant, itinere. Id ubi acceperat Stephanus, monet regem, ut usurpatam ante viam potius relegeret; occulta saltuum & ardua montium prætexens, infesta

festa latronibus, à quibus securitatem transeuntibus non possit polliceri. Obtemperat Rex, nihil altius suspicatus, quàm cavere Stephanum, ne militum nupero transitu intacta, proindeque ditior Provinciæ pars prædæ exponeretur. Sed aliud machinabatur Stephanus. Sylva erat ad Bucoviam vicum densa fagis, aviis incerta. Hanc ingressus Rex copias in IV. agmina partitur. Primi incolumes trajiciunt. Secundanos, penes quos impedimenta Regia, mediam sylvam ingressos assultant ex insidiis agrestes Valachi, succisisque arboribus viam impediunt, ne regredi primi, vel progredi extremi possent. Hosque interim tota vi equitum peditumque Stephanus invadit. Turbati ad rem improvisam Poloni per oppositos undique obices ad castra, quæ modò deseruerant, eluctantur. Sed hîc quoque urgente Stephano laborare cœperant, periissentque, nisi succurrens Aulicus Regis equitatus sono tubarum, & armorum fulgore in se hostem vertisset. Restaurata ita pugna est, fugatique Valachi Regiis victoriam concessêre. Cautiùs postea incedebant Poloni. Nihilominus denuo Ioc. Masovii (quos Conradus ex fœdere in auxilium miserat Regi) circumventi & internecione deleti sunt.

III. Defunctus his malis quasi rem bene egisset, in malum otium ac luxuriam discingebatur Ioh. Albertus: cum repente illum Poloniamque omnem novus ab eodem Muldavo terror perculit. Nec jam solus hic veniebat, sed Turcis Tartarisque comitatus. Latè omnia ad Canciugam usque & Vislocum amnem populatus, Premisliam, Jaroslaviam & plura alia oppida diripuit incenditque. Sed leve hoc. Supra C. millia omnis generis hominum abduxit, adeo ut Thracia, Scythia, atque Asia pene tota Russicis mancipiis impleretur.

Revertente ad suos Moldavo, Turcæ prædâ nondum contenti, soli se denuò in Russiæ agros effudêre. Verum eos, torpescentibus ad resistendum hominibus, aut fugâ dilapsis, ira Numinis insigniter ulta est. Repente enim prædatoribus gelu tam intensum, nivesque tam largas immisit, ut ad XL. hominum millia (ut est illa gens frigoris impatiens) obriguisse periisseque ferantur. Reperti, qui in exenteratis equorum ventribus calorem tuendæ vitæ quæsiverant. Multi etiam, qui inclementiam

tiam aëris effugerant, à Moldavis ipsis habitum Polonorum mentitis trucidati sunt. Ita ex LXX. millium numero vix X. evasisse; & ex his plerique dum abirent, confessi traduntur, Polonos à DEO defendi.

IV. Hæc ubi procella desævierat, sudum tandem aliquod pacis velut ad respirandum, Poloniæ illuxit. Primum cum fratribus, Vladislao Ungariæ Rege & Alexandro Lithuaniæ Duce, quorum ille Moldavos juvisse hactenus, alter non avocasse, cum posset, visus erat, in gratiam Rex rediit, pacto in fortunæ deinceps utriusque consortium fœdere. Minimum vero natu fratrem Sigismundum Vladislaus Ungarus Glogoviensi & Opaviensi ditionibus donavit, cæteræque insuper Silesiæ & mox Lusatiæ præfectum imposuit. Hinc cum externis principibus inimicitiæ compositæ. Nam & Stephano culpam deprecanti, illatarumque injuriarum paciscenti oblivionem pax data est: & cum Bajazethe, quicquid etiam reclamaret legatus Pontificis, fœdus initum. Postremò nec cum Tartaris Zavolgensibus societatem belli contra Mahumetkierkium Præcopiensium Ducem Rex recusavit. Sed cum

cum illis auxilium promisisset, consultò moratus est, ut mutuis cædibus barbaros permitteret, amicitiæ fallaces, & mox, simùl occasio in Poloniam ostensa fuerit, ad hostilia redituros. Post hæc in Prussiam rex contendit, Magistrum Cruciferorum (is erat Fridericus Saxoniæ Dux) juramentum præstare abnuentem suasu vel armis ad officium redacturus. Sed Torunium cum pervenisset, cœpissetque jam per legatos cum Magistro agere, repentino tactus morbo obiit, magni animi Princeps, sed ferè semper infelix: destituente in eo primùm vitam fortunâ, tandem & amiciorem fortunam vitâ.

CAP. V.

ALEXANDER.

AB ANNO CIϽIϽI. AD ANNUM CIϽIϽVI.

Dissensiones de successore. Alexander Rex creatus in Lithuaniam abit. cum Moscho bellum & mox pax. Tartarorum irruptio. Moldavi Pocutiam invadunt, non retinent. Glinscius author turbarū in Lithuaniâ. Tartarorum strages.

Rerum-

RErumpublicarum Principes sibi per suffragia creantium solenne est, multos destinare, donec unus eligatur. Præcipue in Poloniâ regnat hæc libertas, grandis felicitatis ejus pars, nisi quod quandoque in discordias luxuriat. Post Ioh. Albertum, aliqua quidem ordinum de successore dissensio fuit, sed ut rationibus, non odiis aut ambitu dissidentium. Tres erant filii Casimiri, inter quos anceps veluti trepidabat Electio. Primus natu Vladislaus Ungarorum jam Bohemorumque Rex placebat nonnullis, velut ornamento ac patrocinio laboranti Reipublicæ futurus. Contra alii dedignabantur externi fieri regni accessio, præferebantque Sigismundum Glogoviensium & Opaviensium Ducem. Plurimi tamen Alexandro M. Lithuaniæ Duci magis favebant, cum ipsius caussa, tum Lithuanorum, quos novo vinculo illigari Poloniæ publicæ rei interesset. Commodum supervenêre à Lithuanis legati non regem quidem, sed fœderis antiqui renovationem offerentes. Illico sublata dubitatio est, & Alexander Rex proclamatus paulò post Cracoviæ insigne regium à Friderico fratre Præsule Gnesnensi, & simul Cardinali acce-

accepit. Conjugi Helenæ diadema negatum est, quod Græcanicis addicta sacris Romanæ Ecclesiæ instituta nollet amplecti.

Vix aliquot mensibus Cracoviæ fuerat Alexander, cum in Lithuaniam avocatur, cui vis à Moscho imminebat. Iamque Smolenscum oppugnare is cœperat: sed, obnisâ ad primos impetus urbe, cum insuper Alexander cum exercitu adventare diceretur, territus, inducias cum Rege genero (Moschi enim filia erat Regina) in sex annos pepigit. Enimverò dum hæret in Lithuania Alexander, Tartari Tauricani Poloniam invadunt, tramissoque Vistulâ ad Pacinoviam Cracoviensis provinciæ oppidum usque prædas agunt: serò nec nisi cum tempus effugerat, in illos movente Friderico Cardinali, cui Reipublicæ curam Rex, dum abesset, mandaverat. Nec multo post moritur Fridericus iste, vir aspectu ac munere venerabilis, vitâ dissolutior.

II. Stephanus dein Moldaviæ Palatinus Poloniam lacessivit, occupatâ terrâ, quæ inter Tyram amnem & Sarmaticos montes procurrens, Pocucia vulgo appellatur. Sed hanc non diu tenuit, fatigan-

tigantibus illum & Polonis, & domi morbo, quo non multo post etiam interiit, vir belli artibus inter seculi sui primos. Ejus postea filius Bogdanus patri succedens Alexandri sororem in conjugem petiit; dilatusque primùm, mox spretus, ut contemptum sui vindicaret, Pocuciam armis repetiit, occupavitque. Verum, ut proclivius semper est rapere aliena, quam retinere, ita ille propere expulsus provinciâ, ægrè ab ipsius Moldaviæ limitibus vim Polonorum propulsavit. Illo bello periêre inter alios duo Strussii fratres, cum longius à cætero exercitu provecti in globum hostium incidissent. Alter inter pugnandum occubuit, alter captus ac capite multatus est. His verò postero mox die magnâ Muldavorum strage atque inprimis præfecti Chocimensis, parentavêre Poloni. Postea de fœdere tractari cœptum conveneratque in certas conditiones: Sed hæ, ne tum pro ratis haberentur, aliud quid intercessit.

III. Ea tempestate dederat penè in Lithuania turbarum aliquid Michaël Glinscius, ex Ducibus Russis ortus, vir manu strenuus, spectatusque hinc apud principem, sed criminator idem in Proceres,

ceres, quibus superbiam suam senserat exosam. Forte præfecturam quandam Lithuano equiti ademptam, Glinscii cognato Rex dederat, Lithuanorum proceribus imperans, ut in possessionem donatæ præfecturæ hominem mitterent. Cum differrent illi rem ad adventum regium, Glinscii facundâ calliditate accensus Rex ita exarsit, ut Brestam evocatos tollere agitaverit, cum non venissent, quosdam summis muneribus functos gradu honoris moverit. Non sine indignatione aut minaci silentio hæc Lithuanis tolerata, ac forsan exuissent patientiam quidam, nisi externum repente periculum increpuisset. Nam Tartari Tauricani reportatâ noviter à Zavolgensibus victoriâ feroces, cum creberrimis incursionibus Poloniam vastassent; novissime Lithuaniam quoque ingressi sunt. Vilnæ tum Rex valetudini operam dabat. Cæteris seu metus seu privatæ dissensiones curam publicæ rei exemerant. Ita aliquandiu impune barbarus grassari potuit. Tandem extremâ necessitate ad defensionis auxilia Lithuani exsurrexêre: narratque Miechovius Regem quanquam ægrum delatum in castra, ut suis ad extremum

 usque

usque adesset. Sed ubi periculum à Tartaris, simul & valetudo indies gravesceret, Vilnam reductum. Interim Glinscius Regio exercitui præfectus, hostem incautum prædæque cupidine vagum adortus, partim cecîdit, partim in paludes egit, queîs plurimi absorpti. Attulit verò tum ad victoriam non parũ momenti Sendivojus Ciarncovius Palatini Posnaniensis filius, qui cum trecentis equitibus Vilna accurrens, cũ è proximo colle pugnantes cum Tartaris Polonos vidisset, late diductâ turmâ & strepitu tubarum magni specie exercitûs præbitâ hostem terruit, suos erexit. His actis tacite se in stativa recipiunt victores, dum reliqui hostium, cladis suorum inscii, cum præda reverterentur. Mox ut quique venerant, cæduntur. Periisse tum feruntur ad viginti millia hominum. Captivorum certè Christianorum ingens vis liberata est. Victoriæ nuncium qui Regi ferebant, proximum fato repererunt. Nihilominus sublatis in cœlum manibus ac nutu (nam linguæ usum vis morbi ademerat) lætitiam testatus est, nec multo post expiravit, anno ætatis quinto supra quadragesimum, imperii vix quinto. Mors ejus tam præcox

cox & cæteroquin non spernendi Principis multis tempestiva existimata est, ob prodigalitatem, quâ exhausturus, si provixisset, Rempublicam fuisse videbatur.

CAP. VI.

SIGISMUNDUS. I.

AB AN. CIↃIↃVI. AD ANN. CIↃIↃXLVIII.

Sigismundi cura togata. Glinscii in Lithuaniâ seditio & bellum cum Moschis. cum Valachis. Legationes ad Sigismundum. Moschicum bellum secundum. Regis ad Maximilianum Cæsarem iter. Secundæ nuptiæ cum Bonâ Zfortiâ. Bellum Prussicum. Comitia Toruniensia. Dantiscanæ plebis seditio ob religionem. Alberti Brandeburgici cum Rege de Prussia transactio. Solimanni in Vngariâ victoria. De Muldavis Tarnovii victoria insignis. Moschicum bellum tertium. In Muldavos indicta expeditio publica. Seditio Nobilitatis. Status Muldaviæ mutatus, itemque Vngariæ. Conciliũ Tridentinum. Mors Sigismundi. Virtutes animi & corporis robur.

EX Casimiri filiis duo adhuc supererant, Vladislaus ac Sigismundus, quorum ille Ungariæ & Bohemiæ imperabat; hic Glogoviensium & Opaviensium, nuperque etiam Lithuaniæ Dux creatus, spes voluntatesque Polonorum pridem in se erexerat. Quò facilius Alexandro mortuo ad regnum emersit, Vladislao, quem multi æmulum fratri minori fore metuerant, non impediente, sed insuper etiam commendante proceribus candidatum. Rex nominatus Sigismundus, vulneribus illicò Republicæ sanandis manum salutarem applicuit. Ac primum quia profusione Alexandri ærarium elanguerat, Regiæque facultates privatis quibusdam cesserant pignori, iis recuperandis curam intendit, juvante Regem Johanne Bonero, prudente viro & quod ad rem plurimùm valebat, prædivite. Inde consentiente in tributi pensionem ordine equestri pecuniæ coactæ; scriptusque inde miles extremis Poloniæ finibus pro Republicâ perpetim excubiturus.

Sed dū in his est Sigismundus, Lithuania turbare cœpit, excitatâ à Glinscio, quē ante sæpius nominavimus, seditione & armis insuper à Basilio Moschorum

Duce ingruentibus tumens. Glinscius enim coalitâ Alexandri perpetuo favore & rebus non infeliciter gestis audaciâ, supra civilia assurgens Lithuaniæ principatum agitabat. Ambitionem verò occulere studens, Zabrezinium Lithuaniæ Mareschallum, aliosque consilia ejus curiosiùs speculantes prodentesque hostiliter incessebat. Tandem cum suspectum se Regi sensisset, metu ad desperationem versus, Moschum clàm missis legatis ad partiendam secum Lithuaniam invitat. Qui jam nuper terram illam ultrò lacessere cœperat, sed tendentibus contra Polonis congredi non ausus repulsusque, oblatam jam à Glinscio conditionem lubens accepit. Glinscius ubi in procinctu esse Moschum intellexit, palàm obsequium Regis exuit, Zabrezinium verò incautum intra penates ipsius obtruncat. Rex cognitis machinationibus illicò Nicolaum Firlejum Palatinum Lublinensem, summum tum belli Ducem cum exercitu in Lithuaniam præmittit, ipseque etiam sequitur, majestatem Regiam defectoribus oppositurus. Venienti Lithuani se jungunt, multique etiam ex iis, quos vel error vel prævalida necessitas in partes

hostis abduxerat. Tertiti mox ad præsentiam Regis Moschici Duces, loca, quæ impetu inopiâve defensorum occupaverant, deseruêre, prælium inprimis cautissimâ prudentiâ evitantes. Vix semel in trajectu fluminis cujusdam restiterant, magnâ sua clade, futurâ tamen majori, nisi nox intercessisset. Posthac apertiore etiam consternatione exercitum per avia paludum nemorumque reducunt. Rex cedentes tota exercitûs mole sequi haud consultum ratus, Stanislaum Kiscam ad Resinam Moschorum arcem mittit. Qui late omnia populatus, sed universæ hostis potentiæ impar, partes subinde aliquas attrivit, quodam etiam die, si accitus in auxilium Firlejus tempestivè venisset, de summâ decertaturus. Sed is seriùs se per ignotas in sylvis vias expedierat. Interim tamen cum globo quodam hostium feliciter congressus Kisca, reliquum exercitum terrore fudit, cùm qui primo ex conflictu effugerant, seu errore (ut est credulus pavor), seu ne paucis cessisse viderentur, numerum Polonorum in majus auxissent. Qui fortunæ lusus postea alio certamine ipsum quoque victorem fermè decepit. Sed paulò post cum parum

rum proficeretur armis, flexis utrinq; ad mitiora animis, primũ inducias Rex petẽti Moscho, mox pacẽ perpetuã annuit.

II. Cæterùm data sic Moscho respirandi potestas fuit, non item Polonis. Hos enim Bogdanus Valachus valido cum exercitu Russiam ingressus, ad novum bellum vocabat. quod tamen brevi procellâ desæviit. Quippe priusquam Rex veniret, primum fregerant impetum Valachi, frustra, nec impune Camieneciam Leopolinque munitissimas Russiæ urbes adorti. Sic Regem in procinctu jam stantem haud præstolati, cum late omnia ferro flammisque miscuissent, ad sua rediêre. Sequi illos jussus Nicolaus Camienecius Cracoviensis Palatinus, terram hostilem pari sævitiâ involavit diripuitque. Sed expletâ vindictâ cum reditum pararet, ad Tyram flumen subito à Valachis, qui hactenus intra saltuum latebras occulti expectaverant occasiones, invaditur. Tumultuariâ primùm pugnâ nutavit victoria, donec majore numero ordinatiusque congressus Polonorum equitatus cohortes hostiles perrupit. Cæsi ibi plurimi, capti non pauciores quos omnes Camienecius gladio percuti jussit, manibus

nibus parentans Polonorum, in quos nuper barbarus, præter belli jus pari supplicio sævierat. Rex lætus victoriâ suorum cum victis pacem iniit; unam pactus conditionem, ut sacram supellectilem de templis raptam, & quicquid captivorum prædæque memorabilioris superesset, restituerent. Mitissimum tum experti victorem, pœnas mox, quas majores meruerant, Tartaris dedêre, qui iteratis aliquoties incursionibus ad incitas planè infidam gentem redegêrunt.

III. Post hæc Sigismundus variis externorum Regum ac principum legationibus cultus est. Inprimis à Pontifice Romano Achilles Grassius Episcopus Modecensis adfuit, ut Regem ad jungenda cum Ungaro contra Turcas arma incitaret. Nec aversatus consilium Rex moram tantùm postulavit. Paulò post secuta est celebris de Tartaris ad Lopusnam victoria, Constantino Ostrogio Lithuanicarum, Nicolao Camienicio Polonicarum copiarum ducibus. De viginti & quinque millibus barbarorum longè minima pars tum evasisse dicitur.

IV. Victoriam hanc Moschicum bellum excepit. Moschus enim etiam post pacem inquies infensusq; Polonis, cum ingentem tormentorum vim per Germaniam conflasset, Smolenscum tandem adortus, desertumque semel tædio moræ, mox majore vi aggressus, cum nihil proficeret, machinatore Glinscio, præfectum arci Tribunum pretio ad deditionem emercatus fuerat. Post deditum Smolenscum Glinscius resipiscens, & operâ Vladislai Ungariæ Regis Sigismundo reconciliatus, facinus ereptæ urbis in Regiæ pretium gratiæ vertit, nec hanc tantùm urbem, sed complures alias traditurum se Polonis promittit. Caruit tamen successu consilium, quod secretorum internuncius Trepka nobilis juvenis in manûs hostis venit. Qui subjectus tormentis magnum & memorabile constantiæ specimen dedit. Nullis enim quantumvis exquisitissimis cruciatibus ad proditionem secretorum subigi potuit.

Interim ingressus Lithuaniam Rex ad Borissovum pervenerat. Ibi cum delectis subsistens exercitum ad Orsam, ubi hostis, præmittit, summa rerum Ostrogio & Suircovio demandatâ. Cognito, Moschos prælio paratos, Poloni priores in hostem irruunt, mox prout incubuerat ille, urgentes cedentesque. Animabat

bat hos Ostrogii exemplum non minùs militem quàm Ducem se gerentis. juvabatque etiam locus modicè in tumulum assurgens, in quo disposita tormenta multum noxæ hostium novissimis dabant. Qui hinc consternati fugamque capessentes, proximos unà traxêre. Primi adhuc strenuè rem agebant, donec & his cognita sociorum fortuna & assultantes improvisò ex vicino nemore Poloni octingenti fregêrunt animum. Instant palantibus Regii. Multos ad paludem delatos, cum transire niterentur, instabilis ad gradum uligo hausit. Interiisse hoc prælio triginta millia Moschorum feruntur. Capti ex illustribus duo. Satraparum decem & septem. de plebe nobilium duo millia, totidem gregariorum. Ex Regio exercitu non plures quadringentis desiderati, plures saucii fuerunt. Cæterùm (quod de Annibale olim dictum) vincere tum scivêre Poloni, non æque uti victoria. Smolenscum urbem sine mora adoriri debuerant, capi haud dubiè facilem, cunctis recenti terrore perculsis. Dum circa alia se occupant victores, novo milite, novis machinis permunita est. Interim bruma subiit, oportuitque adeò reduci mili-

litem in hyberna. Petenti ergò iterum hosti in quinquennium pax concessa est.

V. Moschis ad hoc bellum præter cæteros stimulo adjumentoque Maximilianus Cæsar haud dubiè fuerat; pridem Iagellonicæ genti infensus ob Ungariam, quam bini ex ea familia Vladislai Austriacis præripuisse videbantur. Accesserat recens offensa in Sigismundum, ob ductam in matrimonium Barbaram, sororem Johannis Comitis Scepusii, qui Sigismundi adeò affinitate ad nuptias Annæ, Vladislao Ungaro genitæ, & porrò ad Ungariæ regnum adspirare credebatur. Conciliare igitur sibi Maximilianum cupiens Sigismundus, cum aliquandiu dubitasset, per legatosne id, an præsens ipse tentaret, posterius tandem elegit: minus vigente tum inter principes insidiarum, & qui non minus hodie visendi se mutuò cupidinem plerisque eximit, vano comparationis metu. Iter ergò ingressus Posonium Ungariæ urbem venit, ubi à fratre Vladislao liberisque ejus prolixâ comitate exceptus obvium mox habuit Cæsaris legatum Cardinalem Gurcensem. Qui cum de negotiis, quorum caussa Rex vene-

venerat, agi cœptum. Interim Cæsar ipse Augustâ Viennam venerat, quem sine morâ Reges honorâ legatione venerantur. Ille dimissis humaniter legatis suos mox mittit, qui Reges Viennam invitarent. Sed primùm in Ungariæ Austriæque confinio lectus locus est, quo Cæsar Viennâ, Reges Posonio venientes coivêre. Inde Viennam itum. ubi quatuordecim circiter diebus per feria suetasque aulis voluptates exactis, initum est æternum inter Reges fœdus, & ut arctius id esset, neptim suam Mariam Ludovico Ungariæ hæredi Cæsar locabat, ipse vicissim sibi vel nepotum suorum alteri Annam Ludovici sororem destinans. His actis inter mutua propensissimæ voluntatis testimonia atque etiam lachrymas discessêre.

VI. Reducem Regem adversa quædam excepêrunt. Nam & Barbara Regina, ob pudicitiam Esthera vulgò dicta, obiit paulò post, & Opociam Moschorum arcem infeliciter tentaverunt Poloni. Utrumq; tamen dolorem ducta dein Bona Zfortia, Johannis Galeatii Ducis Mediolanensis filia, & mox prosperior Polonorum ad Polociam pugna utcunque solata fuerat, cum Tartari ad Vistu-

Vistulam usque latè omnia populati, tandem & ad Socalam Regios temerè atque invito Duce Ostrogio congressos memorabili strage fudêrunt. Mille ducenti tũ cecidêre ex Polonis. Ex Tartaris quater mille. ut caro empta victoria dici posset, nisi barbari sanguinis copia major nobilitate alterius æquaretur.

VII. Subsequutum est Prussicum bellum mole atrox, tempore non adeò diuturnũ, nec infelix exitu. Qui Cruciferis tum præerat, Albertus Marchio Brandeburgicus Sigismundi sorore genitus, jurare in verba Regis abnuens, hostilia meditabatur. Eum contra missus Nicolaus Firlejus Palatinus Sendomiriensis subito impetu oppida aliquot arcesque rapit, Hollandiam aliquandiu obsessam expugnat. Territus Albertus primùm cum Firlejo colloquium expetit, ab eo ad Regem Thoruniam deductus omnia Regis caussâ velle testatus est. Coiissetque tum fœdus, nisi nuncius adventantiũ auxilio Hafniâ quatuor millium militum & jam ad portum Regiomontanum appulsorum novos Marchioni animos addidisset. Inde relapsi ad arma Poloni Brunsbergam; Cruciferiani Heilsbergam obsident. Non multò post

tò poſt intellecto, novum è Germania ad Albertum ire exercitum, publica expeditione indictâ, univerſum ordinem equeſtrem Rex ad arma evocat. Germani, antequam Alberto ſe jungerent, Mezireciam finitimum Sileſiæ Marchiæque oppidum expugnant, inde, Poloniæ ingredi interiora prohibiti, in Pruſſiam contendunt. Schonbergius iis præerat, cui memorabili aliquo facinore clareſcere cupido audacia inceſſit Dantiſcum obſidendi. Sed urbem ad defenſionem ſui paratam expertus, cum inſuper Firlejus occupatâ Stargardiâ & Derſaviâ appropinquaret, fugienti ſimilis in Pomeraniam receſſit. Inſecutus eum Zaremba præſidii apud Dantiſcum præfectus, & mox Firleji equitatus magnâ clade noviſſimos affecêre. Ipſe Firlejus cum reliquo exercitu Choiniciam interim oppugnat expugnatque. Alibi Sencignovius aſſiduis populationibus terram Cruciferorum affligans, incenſis quam plurimis pagis, Paſſenheimum occupat. Cruciferiani autem Elbingam interim inſidiis tentant, parumque abfuit, quin obtinerent. Suggreſſi clã, portam jam unam perfregerant, dum clathros objectos moliuntur, à civibus ſaxa,

xa, calcem ac cineres deſuper ingerentibus, amiſſo præfecto, & militibus non paucis repelluntur. Fruſtratus ita ad Elbingam, nec alibi felicior Albertus ad pacem flexit: miſſoque Lignicenſi Duce, & mox fratre Georgio Brandeburgico, cum convenire in amicitiæ perpetuæ fœdus non poſſent partes, arma in quadriennium ſuſpenſa ſunt.

VII. In iiſdem, quibus induciæ conſtitutæ, comitiis Thorunienſibus, controverſiæ Pruſſorum quædam auditæ diſcuſſæque ſunt. Habebant illi antiquo privilegio proprium tribunal, quo lites ab indigenis ſolis, præſide Rege, decidebantur. Hunc morem Rex violare nolens, nequicquam contra ſentientibus Polonis, ſolus Pruſſico ſenatui interfuit. Poſtulantibus verò iiſdem Pruſſis, ut munia dignitateſque ipſorum non niſi indigenis darentur, querentibuſque conceſſam Raphaëli Leſcinio præfecturam Slochovienſem, ſartum quidem inpoſterùm ſervare hoc ipſorum jus promiſit, beneficium tamen Leſcinio datum adimere non ſuſtinuit: Majeſtatis credo tuendæ cauſſâ, quam lædi Reges exiſtimant, ſi feciſſe, quod non debuerint, factorum mutatione cogantur oſtendere. Com-

Compositis ita Prussiæ rebus Rex aliquot annis tranquille egit, nonnisi Tartarorum incursibus identidem lacessitus, & Ludovici Ungarorum Regis, cui Patruus erat, malis sollicitus. Hunc quippe adolescentem magnus ille Europæ terror Solimannus armis jam tū adoriri cœperat. Ac in auxilium quidem illi Johannes Tarnovius, vir belli præclarus, cum sex millium exercitu missus est: Sed nec sic quidem impediri Tyrannus potuit, quin Belgradum arcemque Sabacensem occuparet.

IX. Vergebant ad finem induciæ cum Cruciferis initæ, cum plebs Dantiscana Martini Lutheri gliscentibus tum passim dogmatis assensa in seditionem exarsit. Magistratibus obluctari ausis surrogati ex civibus alii, occupata templa, ritus Ecclesiastici novati. Mox & scriptis literis oratus Rex, libertatem ut sacrorum, quæ ut meliora amplexi essent, manentibus cæterà in obsequio confirmaret. Nec refragari quidem precibus tum visus est Rex: cæterùm ejus anno sequenti ingressus in urbem, sumptumque severâ lege de autoribus seditionis supplicium satis docuit tempori datam priorem indulgentiam, veritumque

queRegem, ne immiti responso dimissos metuens pœnæ conscientia ad Cruciferos adigeret, brevi jam induciis elapsis arma resumpturos.

Verùm inducias quoque istas non, quod timebatur, bellum, sed pax æterna singulari numinis favore excepit. Quippe delectis utrinque arbitris, Carolo Imperatore & Ludovico Ungariæ Bohemiæque Rege, & mox, cum hi vel segnius, vel saltem, ut longè positi, tardius agere viderentur, sequestris Georgio Brandeburgico Marchione, & Friderico Lignicensium Duce, post sat longas disceptationes, his tandem conditionibus inter Regem & Marchionem transactum est; ut Rex quidem Orientalem Prussiam Marchioni perpetuo & hæreditario jure cedat: Marchio contrà vasalli obsequium Regi juret, eidemque centum cum hastatis equitibus intra Prussiam suo, extra hanc Regio stipendio militet. Ita excisa est tandem illa materies bellorum, quibus à primo fere Cruciferorum in Prussiam adventu, Polonia vario eventu conflictata, ac sæpe immaniter concussa fuit.

Paulo post susceptum in feudi leges Marchionem alio quoque insigni auctario

ctario Polonia ditata est. Quippe mortui intra breve intervallum bini fratres Masoviæ Duces, Ianussius & Stanislaus Masoviam regno Polonico, à quo per quadringentos ferè annos diremptum propriis Ducibus paruerat, adjunxêre.

VIII. Sub hoc tempus commissum est famosum illud Ungarorum ad Mohacum cum Solimanno prælium, cujus infelix eventus & Ludovicum Regem cum flore Ungaricæ nobilitatis absumpsit, & Ungariæ partem nobilissimam imperio Turcico subdidit; Ferdinando denique Austriaco, qui ob ductam Ludovici sororem sceptrum sibi Ungaricum vindicabat, origo fuit belli cum Iohanne Scepusio idem sceptrum ambiente, denique cum Solimanno ipso pro honore, uti præferebat, Scepusii, veriùs pro gloriâ suâ proferendisque finibus pugnante, ac plerumqne heu! victore. Buda sanè tum occupata Viennaque ipsa obsessa ac ægrè de manibus Tyranni erepta fuit. Liberatæ urbis laus, secundum Deum, binis præcipuê principibus Palatinis tribuitur: quorum alter Philippus fortiter sustinuit; alter Fridericus, admoto extus exercitu, abstraxit terruitque obsessores. In Polonia

nia interim Rex filium Sigismundum Augustum Lithuaniæ primùm principatui, mox regno inaugurat, posthumam curam velut præcipiens fato, ut capessendis imperii curis maturè successorem assuefaceret.

IX. Porrò intentam his Poloniam præclara de Muldavis ad Obertinum virtute imprimis Tarnovii reportata victoria exhilaravit. Fuerat Muldavo viginti duûm millium exercitus, Tarnovio millium vix quatuor. Ad manus tamen cum ventum est, non alio unquã insigniori argumento patuit, ut corpora, ita exercitûs, non eos semper vincere qui majores. In prælio verò ipso ut miraculo fuerat Polonorum virtus, ita in eventu ejus fortuna lusit. Tot enim omninò illinc cecidisse reperti sunt, quot hinc pugnaverant. Sed præter cæsos capti fuêre quadringenti, porròque machinæ quadraginta octo ademptæ, Regique missæ Cracoviam. In cujus urbis æde præcipuâ extat hodieque pugnę hujus penicillo expressa imago. Rex verò alio etiam honore colendam Tarnovii fortitudinem duxit. Etenim indictâ contributione publicâ binos de singulis jugeris grossos pendi victori jussit.
Felix

Felix dicere Sigiſmundianum dicere poſſis ſeculum, quod tam inuſitata virtutis & exempla tulit & præmia.

XI. Prælio hoc infractæ nonnihil vires, nondum animus erat Muldavi. ſubinde adhuc hoſtilia minabatur, donec ipſe ei Turcarum Dominus quietem imperavit. Cui mandato cum Ungariæ etiam Regis Iohannis autoritas acceſſiſſet, induciæ cum Muldavo initæ ſunt. A Tartaris quoque quietem Poloniæ dedêre cum ipſorum inter ſe diſſidia, tum Solimanni juſſa, qui amicitiam Sigiſmundi mirè prenſabat, bellis Ungaricis intentus. Lithuaniam Moſchus turbavit denuò, ſæviſſimâ illam hyeme ingreſſus & longè lateque depopulatus. Illi tumultuaria primùm manus opponitur, mox juſto exercitu juncti Lithuanis Poloni à vaſtatione alienorũ ad ſua defendenda hoſtem avertêrunt, expugnatis etiam in Severienſi provincia arcibus Holmia & Starodubo, captiſque ex præſidio non paucis, atque ipſo etiam, qui Starodubum defenſaverat, Oucynâ. Geſta hæc ductu potiſſimum Nicolai Radzivilii Palatini Vilnenſis. belli vero ſummæ Tarnovius præerat. Nuncius victoriæ multùm auxit lætitiam nuptiarum,

rum, quas tum Sigiſmundus filiæ Hedwigi, Ioachimi Electoris Brandeburgici ſponſæ adornabat.

XI. Paulò poſt Muldavus arma in Polonos repetiit, tanto quidem ardore, ut contra eum Rex vires regni intimas nobilitatemq; omnem ad bellum ciendam putaverit. Ea ad Leopolin coacta penè in ſeditionem adverſum regem & Senatores efferbuit, leges neſcio quas violatas cauſſata, & arma induere negans, niſi illæ affirmarentur. Aſperavit commotos Senatoris cujuſdam in minorum gentium nobiles, qui ob paupertatem pedites venerant, arrogans cavillum. Iamque videbatur in ſcelus eruptura multitudo, niſi orta cœlitùs tempeſtas turbidos & numero fidentes in diverſa egiſſet; ſubeunte poſt etiam animis formidine cœleſtis iræ, ut fit apud rudiores animos, quibus movendis pacandiſve potentiſſima plerumque eſt ſuperſtitio. Verum compoſito etiam tum utcunque tumultu, dilapſus tamen Rege non adeò impediente exercitus, irritaque reddita eſt expeditio. Relicta tantùm ad propulſandum hoſtem duo millia ſub imperio Andreæ Tencinii & Nicolai Sienavii. Qui diſcordes inter ſe & hinc

hinc rerum suarum minus satagentes, commissâ imprudenter cum hoste longè prævalido pugnâ, sexaginta plus minus nobiles viros & octingentos insuper gregarios perdidêre.

Sed brevi post intervallo mutatus est dominatus in Muldaviâ. Stephanus Petri Palatini frater, ob suspicionem affectati dominii exul, quæsitis criminandi occasionibus Palatinum Solimanno exosum reddiderat. Ita quidem, ut is vim moliretur in Palatinum, hic verò imparem se sentiens, tentatis infeliciter fugæ consiliis, Sicaviæ arci se includeret. Ita in locum ejus Stephanus frater à Solimanno surrogatus; ipse obsessus captusque est à Iohanne Ungariæ Rege, qui hâc velut mercede Turcæ gratiam offensis aliquibus infuscatam redimebat.

XII. Non multo post insecuta hujus ipsius Iohannis mors novis turbis Ungariam implicuit: vindicante sibi regnum Ferdinando, sanguinis jure, ut ajebat, atque insuper compacto sibi debitum; asserente contra idem viduæ Reginæ filioque ejus impuberi Solimanno, vel potius, ut eventus docuit, sibi rapiente. Postquam enim infando illo ad Budam prælio Christianos profligasset, evocato

evocato ex urbe, per speciem amoris, Reginæ filiolo, dum comites hujus benignè à Turcis fraudem molientibus excepti, hilariter epulantur; Interim milites mittit, qui gubernacula occuparent urbis, quasi defendendæ contra Austriacum, cui Regina impar esset. Patuit mox dolus, cum ingressus ipse urbem, Reginam nequicquam datæ fidei sacramentum obtestantem, abire cum puero in Transylvaniam jussit. Ex hoc tempore servit fœdissimam Turcis servitutem Buda, & reliquus Ungaricarum civitatum flos, grandi vestro, Christiani, dedecore, qui sanguinem, quem his recuperandis gloriosè impendere poteratis, mutuis pudendisque inter vos armis insanè tot annis prodigitis!

XIII. Agitabat ea tempestate orbis Christianus instinctu inprimis Caroli Imperatoris Concilium, quod à loco postea Tridentinum appellatum est. Ad id invitatus à Carolo Sigismundus omnia pacandæ Reipublicæ Christianæ caussâ velle respondit, legatumque etiam ad concilium mittere recepit. Ac missus est postea ad Comitia Augustæ habita Stanislaus Lascus Palatinus Sendomiriensis, qui gravi oratione jus Poloniæ Re-

gum in Prussiam, ostendens, Crucifero-rum in Albertum Poloniæ vasallum conatus liberrime perstrinxit. Respondit huic Wolfgangus Ordinis Theutonici Magister; constitutiq; liti dirimendæ arbitri, à quibus fere contra Albertũ lata sententia est, sed executio ejus Carolo Cæsari remissa exitum nunquã habuit.

Sigismundo verò anno sequenti fatalis meta venit, principi sane immortalitate dignissimo; quique virtutibus suis à Paulo Iovio nobili historico poni meruit inter tres *Heroas illos, qui nisi simul imperassent, singuli digni fuerint, qui toti orbi imperarent. Præter sapientiam, moderationem aliasque animi dotes admirabilis in illo fuit corporis fortitudo. Ferunt ætate florenti soleas ferreas, quales equis suppingi solent, frangere, funesque cannabinos rumpere solitum. Vix pertinet corpus ad virorum laudes, sed in Sigismundo memorari dignum fuit, quod robore ac firmitate suâ nobilissimæ animæ tanto diuturnius hospitium præbuit. Vixit enim Sigismundus annos octoginta duos: quorum exacte dimidium in regni administratione consumpsit. CAP.

* *Hi sunt Carolus Quintus Cæsar, Franciscus* I. *Gall. Rex, & hic Sigismundus.*

CAPUT VII.

SIGISMUNDUS AVGVSTVS.

AB ANNO CIƆIƆXLVIII. AD ANNUM CIƆIƆLXXVI.

Animi multorum in Augustum iniquiores ob matrimoniũ cum Radzivilliâ. Scholasticorum Cracoviensium tumultus. De legibus antiquis & novis disceptatio in comitiis. Cum Episcopis lites, occasione Orichovii Canonici, qui cælibatum oppugnabat. Regis Gedanum iter, & periculum Regiomonti aditum. Nuptiæ secundæ. Bonæ in Italiam abitus. post mortem ejus lites de hæreditate. In Livonia bella intestina, mox externa cum Moscho. Livoniæ cum Polonia conjunctio. Inde belli Moschici communio. item Suecici. Iohannis Finlandiæ Ducis captivitas. de Moschis victoria. Lithuaniæ cum Polonia conjunctio confirmata. In Dantiscanos ira Regis & ultio. Magni Holsatiæ Ducis in Livonia machinationes, & cum Moscho societas. Hujus crudelitas insignita, ejusdemque exempla nonnulla. Mutatus dominatus in Mul-

davia, quam Bogdano principi ejecto fortiter, tamen frustra restituere Poloni conantur. Duella bina cum Turcis. Herburti periculum. Augusti mors & encomium.

SIgismundus Augustus patre quidem vivo Rex nominatus, à regni tamen curis, volentibus ita Polonis, hactenus abstinuerat. Nec, mortuo parente aliquandiu voluntates procerum multorũ tã secundas expertus est, quàm vel pater vel ipse spe præceperat. Offendit istos Augusti post fastiditam & paulo post mortuam Elizabetham Austriacam, solutior vita. Magis etiã initum postea cum Radzivilliâ Stantislai Gastoldi Palatini Trocensis viduâ matrimonium. Nec intra silentium aut occultas voces stetêre offensæ. Publicè in Comitiis traductum est factum Regium; aliis tolerandum jam censentibus postquam consummatum esset, aliis antiquandum ambitiosâ libertate ac facundiâ contendentibus. Qui à nonnullis ut loquentes pro legum tutelâ, quæ conjugia Regia consensu Reip. circumscribunt, pronis auribus auditi: aliis privatâ magis stimulatione, quàm decoris publici cura loqui visi sunt. Interregnum nempe inducere voluisse credebantur, ostentandæ ita diutius autoritati, & ut tanto enixius liberaliusque à Rege prensarentur. Horum antesignanus Petrus Kmitha Palatinus Cracoviensis fuit, uti contra Regẽ tuebatur Johannes Tarnovius, princeps post Antistites Senator, cui pridem Kmitha alias ob caussas infensus, tanto jam obstinatior erat, ut diversus esset ab æmulo. His contentionibus transacta comitia citra tractationem rerum magis seriarum diffluxêre. Rex verò dimissis ad Senatum atque equitum præcipuos literis, de contumacia quorundam questus, suum erga Rempublicam affectum prolixè declaravit. Quæ res sanè profuit illi non parum ad pignerandos multorum animos; paratiore, ut fit plerumque, privatim apud singulos gratia, quam apud universos, quibus ipsa multitudo ut metum offensæ, ita spem fructumque beneficii minuit.

II. Æstum comitiorum excepit juventutis, quæ Cracoviæ studiis operabatur, tumultus. qui visus initio multis compressu facilior, quam qui in proverbio est, pulvis scholasticus, atrocem tamen subito vastitatem Academiæ attulit.

tulit. Lena quædam fœminam corpore merentem familiaribus Andreæ Karnkovii, qui tum fortè Cracoviæ agebat, ducens in ſcholaſticos inciderat, atque ab iiſdem habita erat contumelioſius. Illa injurias queſta apud Aulicos, ad quos tendebat, facilè eos in vindictam impulit, effecitque ut facto in ſcholaſticos inermes impetu alios miſeris modis exciperent, alios trucidarent. Illi poſtridie arcem agminatim ingreſſi inconditis clamoribus Regias aures pulſant, vindictã poſtulantes, &, Ut mos tumultuantibus, Reis vel ſubdere vel jungere innoxios, ipſum arguentes Karnkoviũ. Rex increpitos de nimio ardore quieſcere juſſit, ſaltem dum deſtinarentur judices, rẽ prout geſta eſſet, cogituri. Illi furore vecordes nec Antiſtitis Cracovienſis, ad quem poſtea ablegati erant, ſententiâ acquieſcentes abire Academia minantur. Quod &, cum ſuſque deque haberi ſe viderent, fecêre. Exivit mœnibus triſte ac miſerabile agmen, ſacra illa verba, Ite in orbem univerſum &c. ingeminans, velut præſagia eorum, quæ poſt contigerunt. Pars etenim ad parentes domum, cæteri in Germaniam Pruſſiam ac Bohemiam dilapſi hauſta iſtic Lutheranorum dogmatum ſemina per Poloniam poſteà ſparſere.

III. Sequentis anni Comitia pari ferè eventu, quo priora, finita ſunt. In iis Antiſtes Gneſnenſis Regias literas, quas ad proceres miſſas diximus, perſtrinxit. Poſt actum de legibus, quarum alii antiquas, alii eas, quæ Johanne Alberto & Alexandro Regibus rogatæ eſſent, exerceri volebant, prout ſcilicet quiſque has vel illas in rem ſuam fore viderat. Poſteriores accendebat quoque invidia in Johannem Tarnovium & Maciejovium, quorum hic, contra leges ſub proximis Regibus latas, Cancellarius ſimul & Antiſtes Cracovienſis: ille Caſtellanus Cracovienſis præfectuſque juxta Sendomiriæ eſſe arguebatur. Regi pro his & antiquis legibus ſtare viſo, ne cauſſam obtineret, per Johannem Tencinium Palatinum Sendomirienſem interceſſum eſt. Qui ſellâ ob ſenium illatus in curiam, acri oratione leges ad uſum præſentẽ flectendas ſuadebat. Movitque ætas & autoritas viri, ut ampliandum ſaltem Senatus judicaret.

Inde cum Epiſcopis actum, quorum potentiam ut iniquè pridem ordo equeſtris aſpiciebat; ita apertis ſententiis tum

tum invadere cœpit: præbitâ per Orichovium ansâ, qui Canonicus Premisliensis cũ esset, ab Episcopo oppugnati cælibatûs causâ, munere & ditione motus fuerat. Is igitur & affinitatibus potens, & gratiosus apud alios tacitè eadẽ molientes, publicâ aurâ privatæ caussæ tum velificabatur. Nihil tamen in ea re his comitiis ob discordiam procerum concludi potuit. Ille audentior factus matrimonii sacerdotum modò assertor, mox exemplum fuit, ductâ in uxorem Chelmsciâ. Nec Antistites remittebant odia, sed strictis subinde in hunc Orichovium gravioribus sententiis, mox in Olesnicios quoque, Stadnicios, Ostrorogios, Lassovicios aliosque hæreseos damnatos insurgebant. His Rex tertiis comitiis Petricoviæ habitis accesserat; sed & Regio decreto ab ordine nobilium tam pertinaciter reclamatum est, nullus ut Episcoporum exercere potestatem suam sustineret.

Posthæc Gedanum Rex abiit, componendis ibi rebus, quæ in tumultum eodem religionis flabello exarsuræ videbantur. Et ingresso etiam urbem Rege, diu plebes timebat timebaturque & parum sæpè à seditione abfuerat, nisi Regis

Regis moderatio ac benignitas diffidentium metûs sustulisset. His ita humanitate mitigatis Regiomontum Rex proficiscitur vitæque hîc propè periculũ adiit. Dum enim testandæ sub ingressum lætitiæ tormenta exploderentur, errore magistri tormentarii pila emissa ferè tetigerat Regem, ut quæ fortuitâ solum equi declinatione prętervolans ponè sequenti Visniovecio caput abstulit. Frementes Polonos in Albertum Brandeburgicum, qui hospitem excepturus aderat, Rex cohibuit, Foxii mathematici, qui eo die periturum Regem prædixerat, augurium, mirabili artis & falsi confinio, se salvo expletum hilari voce exclamans. Magistrum quoque qui erraverat, indignationi Alberti, sollicitius irascentis, quò se magis absolveret, eripuit.

IV. Viduus Rex erat mortuâ non ita pridem Radzivilliâ, postquam diadema Regium, accurante marito, proceribus conniventibus, suscepisset. Novum ergo conjugium suasu Senatorum ambienti Catharina Cracoviam adducitur, Austriaca stirpe, olim Francisco Mantuæ Duci nupta. Cum hac in Lithvania, quam unice adamabat, aliquot

annos iuturbidos habuit, nisi si quas interdum nebulas interspargebant religionum turbæ, quas pridem gliscentes veniens à Pontifice Legatus Aloysius Lipomannus prohibendo accendit, prisco religionis ingenio, crescere ut inter obstacula amet.

Nonnihil etiam Regem turbabat mater Bona Zfortia, quæ postquam XL. annis vixisset in Polonia, tandem obtentu valetudinis curandæ in Italiam ad suos (erat enim Duce Mediolanensi genita) proficiscendi animum cepit. Non decorum sibi Rex putabat matris discessum, avecturæ insuper alienam in terram debitos filio thesauros. Illa adversum Regem sentiens tanto acrius institit, acuente insitum pridem abeundi desiderium filio cedendi verecundiâ. Mox dolum addens contumaciæ, donis suffragia procerum quorundam, quibus obnoxium principem noverat, emercatur. Interposuit quoque pro matre preces Isabella Ungariæ Regina Augusti soror. Ita dimissa vix annum in patrio solo exegerat, cum extincta est, dubium an quæsita morte. Plurimi Laurentii Papagodæ dolum suspectabant, grassatum credentes & veneno in principem, cum

cum reditûs cupidam cerneret, & testamento ficto in Ducatum Barensem, quem Augusto debitum Philippus Hispaniæ Rex ut complementum regni Neapolitani sibi vindicavit, elusis satis superbe legatis, quos Augustus subinde repetundarum caussâ mittebat.

V. Livoniam Lithuaniæ Prussiæque confinem provinciam agitabant ea tempestate super Moschorum prævalida arma, domi nata inter Archiepiscopum Rigensem & Magistrum ordinis Theutonici dissidia. Quibus initium assumptus ab Archiepiscopo Brandeburgico Principe Coadjutor, ut vocant, Christophorus Dux Mechelburgicus præbuit. Eoque crevêre, ut Archiepisopum quidem adversarii in vincula datum indignè haberent. Ea res Augustum movit, ut illi, quippe consanguineo suo, auxilium ferre moliretur. Contracto mox ingente exercitu Livoniam ingressurus erat, nisi novi belli fama exciti Imperator, Rex Daniæ aliique Principes misissent propere legatos, qui lite compositâ orienti materiâ incendio præcidêrunt. Restitutus ita dignitati suæ Archiepiscopus, eidemque successor designatus Mechelburgicus.

Acquie-

Acquieverant utcunque domesticæ turbæ, cum Moschus majore, quam unquam antehac, impetu insurgit. Intra breve tempus Narvam, Neuhausium, Derpatum, tandemque Felinum occupat, ipso insuper Magistro Livoniæ Fürstenbergio capto. Livones suæ sibi defensioni jam impares ad externa auxilia respiciunt. Non unum tamen omnium perfugium fuit: Revalienses Erico Suecorum Regi se dedunt; Archiepiscopus Rigensis cum Magistro Livoniæ & subjecta nobilitate ad Augustum Regem se recipiunt. Qui tamen nisi se suaque omnia Poloniæ ac Lithuaniæ regimini subjicientibus & fidem juratis patrocinium polliceri noluit. Cunctati equidem illi, sed urgente necessitatis telo, satius tandem judicant imputare subjectionis leges Polonis, quam à Moscho irato accipere. Dato discutiendis utrinque conditionibus tempore aliquo, tandem Magister ordinis Gothofredus Ketlerus, solenniter magisterio se ordinis abdicat, arcemque Rigensem, in qua hæc agebantur, atque ipsam etiam urbem Nicolao Radzivillio Palatino Vilnensi, qui Regis nomine aderat, tradit. Ipse vicissim à Radzivillio Curlandiæ & Semi-

Semigalliæ Dux, postridie vero Prorex gubernatorque Livoniæ proclamatur.

VI. Novæ ita Provinciæ accessione aucta Polonia bellis quoque novis implicita est. Nam & in Moschum magnæ Livoniæ parti incubantem, & tum Tartaro ademptis Astracano Casanoque regnis insolentiorem arma sumenda erant; nec cum Erico Sueciæ Rege, cui Revalia se dediderat, diu pax culta est. Ac contra illum quidem primò ad Nevelam non infeliciter pugnatum est, Ducum inprimis virtute, inter quos Stanislaus Zamoscius & Iohannes Zborovius eminuêre.

Sed paulò post circumagente se fortunâ obsessa ab hoste Polocia ampla urbs, & tandem crebris tormentorum, quæ plurima & raræ molis adduxerat, arietationibus expugnata est: magno Regis dolore, quem auxit nuncius occupatæ à Revaliensi præfecto Parnoviæ, oppidi ob faciles appulsus commerciis peropportuni. Conspiraverat quoque cum Suecis Christophorus Mechelburgicus, Archiepiscopi Rigensis adiutor, quo mortuo locum ejus invitis etiam Polonis occupare tendebat. Sed à Duce Curlandiæ & Ernesto Vejero in arce Dolensi

Dolensi captus missusque in Poloniam quinquennii integri vinculis defectionis suæ & simul patratæ cædis (nam Vansovicium quendam ad mensam pugione transfixerat) pœnas luit. Idem fatum in Suecia Iohannes Finlandiæ Dux subiit, quem Augusto ob ductam sororem affinitate innexum, hucque adeo inclinatiorem animo creditum, Ericus frater Suecorum Rex carceri inclusit.

Tristia hæc reportata paulò post illustris in Lithuania de Moschis victoria pensavit. Duplici illos agmine in Lithuaniam effusos eadem utrosque fortuna deprehendit. Namque alteros quidē Nicolaus Radzivillius & Georgius Chodkievicius Duces exercituum aggressi ita cecidêre, ut supra viginti millia ferantur occubuisse. Ducem eorum Suiscium prælio elapsum agrestis quidam obtruncavit. Cœteros Stanislaus Pacius Dapifer Lithuaniæ memorabili itidem strage profligavit, tormentis insuper eorum potitus. Interiecto aliquo intervallo Parnovia, quam paulo ante occupatam à Suecis diximus, recuperata est, proditione maxime Germanorum, quorum aliquot turmas Suecus exautoraverat. Pars illorum maxima excedit urbe, tan-

quam

quam ad Curlandum itura, alii nescio quæ negotia prætexentes manent. Convenerat autem inter ipsos, ut hi illos noctu portis apertis in urbem admitterent. Quod & factum. Ingressi enim tanquā valedicturi domum Senatoris, penes quem claves urbis, epulisque instructis commessantes hospitem ipsum vino deponunt. Ita clavibus potiti nocte serâ commilitones pridie egressos intromittunt. Fit impetus in Suecos, Germanis qui Sueco usque merebant, si quiescerent, promittitur impunitas. Occupatâ urbe arx adhuc restabat. Sed & hanc Sueci post toleratum sequimensis obsidium dedidêre.

VII. Sub hæc tempora rediit in Poloniam Adamus Konarscius aureorum aliquot millia Neapoli ab Hispaniæ Rege ferens Augusto. Id fœnus erat pecuniarum, quas Bona nuper mutuò dederat Hispano. Sed Regem non ita allata exhilaravit pecunia, quantum prærepta Ducatûs Barensis hæreditas offenderat. Sanè quovis modo ob id Austriacis ægrè facere laborans, Catharinæ uxori repudium denunciare machinabatur, obtentui sumptâ mulieris sterilitate. Quanquam nec ex cœteris uxoribus prolem

Augu-

Auguſtus unquam ſuſceperat.

Qua orbitate credo motus ſeriò agitare cœpit, ut provincias Lithuaniæ,per CaſimirumRegeſque proximos averſas, regno redderet uniretque,dudum id urgentibus Polonis.Hactenus tamen Proceres Lithuaniæ obſtiterant conſilio,atque inprimis Nicolaus Radzivillius.Sed is recens obierat,vir maximis in Lithuania muneribus perfunctus, aliis forſan eo nomine inviſus,quod primus Vilnæ, hominibus Calvini nomine exoſis aulam indulſit, in qua ſacris ſuis operarentur; Bibliorumque in vernaculum tranſlationem procuravit. Eo mortuo priſcum illud Lithuaniæ cum Poloniæ regno fœdus renovatum ſancitumque eſt.

Paulò poſt & Albertus Pruſſiæ Dux, mortuo patre,obſequium fidemque Regi ac regno juravit. Cui viciſſim Rex privilegia vetera ſtabilivit, addita inſuſuper Auguſtanæ, quam vocant, confeſſionis libertate, appellandique ad tribunal Regium neceſſitate remiſſâ. Diverſa ab hoc Gedanenſium fortuna fuit, qui magiſtratui ſuo diſcordes, eumque peculatûs reum agentes movêre regem, ut mitteret judices cauſſam inter partes arbitra-

arbitraturos, Illos metuens magiſtratus ægrè nec niſi certas conditiones ſtipulatus in urbem admittit. Quod indignè ferens Rex, pœnæ loco, nova onera reluctari jam non audentibus imponit, portorii, quo ſolus ante Senatus fruebatur, partem ærario Regio addicens, porròque, injungens, cauſſæ ut ipſorum, quæ hactenus Pruſſiæ limites non egrediebantur, in foro Polonorum diſceptarentur. Vſque adeò magno plerumque conſtant civitatibus diſcordiæ!

VIII. Livonia lacerabatur adhuc inter variorum dominorum manûs. ArcemRevalienſemSueci proditione equitum quorundam auctore Nicolao Curſelio amiſſam mox eodem penè menſe proditione recepêrunt. Eandem paulò poſt Magnus Holſatiæ Dux & Oſſiliæ (quæ inſula Livoniæ oppoſita jacet)pridem Dominus, nuperque à Moſcho Rex Livoniæ renunciatus, aggreditur. Sed Revalienſes nec Suadâ,qua ut Germanum principem Germani Suecis Poloniſve præferrent, monebat, nec exercitu, quo à Moſcho inſtructus urbem circumvenerat, moti,conſtantiâ ſuâ obſeſſores Moſchos ad faſtidium cœpti obſidii egêre. Qui conceptam apud Revaliam

valiam bilem in Finlandiam Suecorum
provinciam evomunt. Ubi tam impro-
bè crudeliterque multa patrarunt, ut o-
dium ſui Germanis injicerent, quan-
tumvis ſub ſignis ipſorum merentibus.
Inter hos Roſa equitum præfectus Der-
patum invadere decreverat, ut à Mo-
ſchis liberaret. Viciſſet miſera urbs, ſi
vinci tum potuiſſet. Sed re ab illo mi-
nus cautè adminiſtratâ; nec ab oppida-
nis quippe ignaris conſilii adjutâ, nihil
aliud effectum eſt, quam ut in miſeros
cives Tyranni Moſchici Johannis Baſi-
lidis tanto atrocius ſæviret immanitas.
Nec ſatiare ſe hic tam paucis ſcilicet vi-
ctimis potuit. Redux domum in capti-
vos, quos quadringentos ex Livoniâ
abduxerat, quicquid audere Tyrannis
poteſt, exercuit. Parum fuit totos gre-
ges non virorum tantùm ſed & puella-
rum puerorumque ſimul enecare. Inge-
nium advocari oportuit ad excogitanda
ſuppliciorum genera, quæ aliquid mor-
te gravius haberent. Plenum furcis cru-
cibuſque forum fuit, paſſim etiam ahe-
na aquis bullientibus, in quas vivi ho-
mines conjiciebantur, fumabant. Sed
inprimis memorabilis eſt, quam in puel-
lis quibuſdam germanis liberaliſſimæ

formæ exſeruit, impietas: Redimere
has aliqui numerato argento niteban-
tur. Ipſæq; pro incolumitate ſua omnia
tentabant: cum obſtinatum viderent
Tyrannum, libertate velut ultimùm u-
ſuræ, immanitatẽ ei acerbè exprobrant,
vindictam etiam cœli imprecantes. Ille
virulentior factus, primùm alios capti-
vos coram ipſis aquis ſuffocari, vel diſ-
ſecari gladiis jubet. Ipſas dein alligatas
aſſeribus carnifices miſerrimè excipiũt,
ungues etiam manibus effodientes. Ex-
tractis ita, quò diutius morti velut ſuæ
ſupereſſent, ſupplicii cruciatibus, cum
atrociſſimis queſtibus cœlum imple-
rent, tandem exſectis linguis ſuffigun-
tur verubus, flammiſque ſuppoſitis in
cineres rediguntur. Non referam hîc,
qua crudelitate Cancellariũ ſuum mu-
tilandum diſcerpendumque curaverit,
non alia, quibus ante me totos libros
implevêre autores. Mihi compendium
ſcribenti ſatis eſt unum expoſuiſſe faci-
nus, ad monſtrandam immanitatem
hominis, qui Chriſtianum nomen præ-
ferens, Phalaridas omnes anteivit.

VII. Eodem tempore apud Vala-
chos ſimili ferme impotentiâ domina-
tum Juonia exercebat. Qui Stephani

Valachorum Principis è concubina filius, nuper in aula Johannis Firleii aulæ tum Regiæ præfecti (Mareſchalcum vulgo vocant) famulatus fuerat. Poſt ad Turcarum Imperatorem delatus, Valachis Bogdanum principem ob Polonorum inprimis familiaritatem ſpernentibus, dignus imperio viſus eſt ſuccedere. Nec minuit illi amorem crudelitas apud ſubditos, gentem & ipſam immanem & ſic quaſi ſuos mores in alio non averſantem. Certè etiam poſt plurima ſævitiæ exempla Iuoniam omni ope defendêrunt adverſus Bogdanum nullâ ipſis cognitum injuriâ. Cæterum hunc conantem amiſſam dignitatem repetere adjutum proceres quidam Poloni ivêre. Inter quos eminebant Nicolaus Mielecius, Sienavius, Herburtus, Johannes Jordanus, Staniſlaus Lanskoronius. Sed hi terrā hoſtilem ingreſſi, potentiā hoſtis Turcarū viribus ſuccincti majorē ſenſêre, quam ut ſubigi poſſet manu privata. Velitationibus tamen nec non duellis quibuſdam ſatis palam fecêrunt, invictos Turcis Polonos eſſe, cum pares paribus congrediuntur. Primam aleam Staniſlaus Viſtempus ſubiit, parvus corpore, magnus animo, utroque ita

ita firmatus, ut proſilientem provocantemq; Turcam uno venabuli ictu transverberaret. Paucis poſt diebus alius è Turcis evolat, ad certamen ciens Staniſlaum Ciolcum armis habituque fulgidum, adeòque præ cæteris oculos hoſtis ferientem. Qui promptus animo, & clareſcere properus, illico à Palatino Podoliæ Mielecio copiam petit congrediendi. Hoc pertinaciter abnuente, alicui ſaltem ex ſuis id ut permittatur, orat. Id cum impetraſſet, depoſcit ſibi certamen Paulus Chanzovius, præſentemque Turcam haſta adoritur, irrito tamen, quem alte paraverat, ictu. Poſt diſtricto enſe fronti adverſarii vulnus figit, extrahentemque hærens ferrum brachiis implicat. Elapſus tamen neſcio quomodo Turca, vulnere, quod lethale acceperat, movet ſocios, ut ad vindictam proruerent. Jamque interim ad Polonum etiam duo alii accurrerant. Quibus mox magno hoſtium numero circumfuſis Herburtus & Volſcius ſubveniunt; ſecutique eos alii inſuper juſti pene prælii ſpecimen dedêre. Nam & hoſtis omni vi contra ibat. Sed ardore impetuque inſtantium Polonorum, ad ipſa uſque ſtativa Valachica compulſus eſt.

Nec

Nec vero postea quoque desiit revertentes Chocimum Polonos lacessere, magno quavis subinde detrimento suo. Fuit cum à Iohannis Iordani hastatis, velitibusque Herburti ita acceptus est, ut pileis cæterisque impedimentorum objectis, præpedire celeritatem insequentium Polonorum conaretur. Sed hi firmato adversus prædam animo ita strenue fugientibus institêrunt, ut longius etiam, quàm par forent, provecti, cum in alios sexcentos Turcas incidissent, magna virtute iterum pugnaverint. Herburtus tum præsens vitæ periculum incurrit. Procul enim à suis inter Turcas ignaros vagans, cum hostem se, inflicto uni ex illis vulnere prodidisset, à duobus Turcis ex utroque latere invaditur: Unius sarissa prope equo illum ejecerat, nisi altera parte irruens simili telo hostis defluentem restituisset. Ita miro fati velut ludibrio, stimulati impetu equi ad suos pervasit.

Reversis per tot discrimina Polonis gratias quidem Bogdanus habuit; sorti tamen suæ, cui erigendæ tanta virtus non suffecisset, diffisus, in Moscoviam contendit, ubi & exilii molestias maturâ morte finivit. Poloniam verò tum pestis popu-

populabatur, quâ & effectum est, ut nec comitia Varsaviæ indicta haberi potuerint, & Rex ipse ab infecta urbe ire Knischinum coactus sit. Ubi assecuta eum mors, non illo quidem contagioso, sed lento pridemque concepto morbo confecit. Principem sanè moderatum, justitiæ bonarumque artium, inprimis secretiorum amantissimum, nec bellis degenerem, quæ tamen plura autoritate amovit, quam manu patravit.

Hîc

PEPLUM SARMATICUM,

In quo Reges Poloniæ ordine describuntur, ex Epithalamio, quod Georgius Sabinus nuptiis olim Sigismundi Augusti Regis Poloniæ cecinit, desumptum.

Primus falcato spectandus acinace Lechus
Texitur, argento fulgenti auroq; coruscus.
Lechus Marte satus: quo non pugnacior alter
Regna Lycaonio tenuit subjecta Boota.
Ille vagam silvis educit in oppida turbam,
Claraque Sarmatiæ tribuens cognomina genti
Lechinos, quorum gestabat sceptra, vocavit.
Torva viro facies, apicatum, more Getarum,
Tegmen habet capiti, cristâque rubente decorũ;
Barbaque supremo labro riget hispida: pendet
Ex humero clypeus, qualem Telamonius Ajax
Gessit, Amazoniâ manus est armata securi.
Inde Palatini *bis sex in sedibus altis*
Augusta gravitate sedent, populũq; gubernant.
Additur his priscâ Romanus origine Gracchus
Divitiis ac Marte potens: qui rege sub Anco
Pulsus in exilium, trabeati celsa Quirini
Mœnia deseruit, gelidamq; profectus ad Arcton.
Condidit auspiciis illic felicibus urbem,
Quæ vetus à Graccho duxit Cracovia *nomẽ.*
Surgit ad hanc urbem terrenâ mole sepulcrum
Vastum, immane, ingens, quo conditus ipse quiescit.
Pingitur in telâ sævissimus alter ab illo

Sceptra gerens Lechus, *qui solus ut arbiter esset*
Sarmatiæ, solus rerumque teneret habenas,
In densis sylvis, ubi plurima lustra ferarum,
Heu fratrem regni consortem cæde peremit!
Vulgatoque fidem patrias rumore per urbes
Fecit, ab immani divulsum dentibus urso
Occubuisse. Subit scelerato Venda *Tyranno:*
Quæ cum mille procis, quod erat formosa, placeret,
Innuba virgo tamen, casti sine labe pudoris
Mansit, & ætatis ver intemerata peregit.
At non fœmineis calathis, non dedita molli
Illa fuit lanæ: duris assueta sed armis,
Figere terribilem longis palearibus ursum
Frendentemque suis excire cubilibus ursam.
Martia si quando fremuerunt classica belli,
Laudibus insignes æquavit, & Heroinas,
Quippe Borysthenidem, debellavitque Gelonũ,
Binaq; magnanimo cum Teutone prælia fecit.
Corniger ardebat victricis amore puellæ
Vistula, *cumque suo vidisset in amne lavantẽ,*
Mollibus excipiens amplexibus abstulit illam,
In vitreas sedes, thalamiq; in honore locavit.
Inde figurantur multi sine nomine reges,
Quorum fama jacet tenebris ac nocte sepulta:
Hosque sub ignotos depingitur inclytus Heros,
Qui fuit Ausoniæ Stilico *gratissimus urbi.*
Belligero cataphractus equo fugientibus instat
Hosti-

Hostibus ac fulgens auratis emicat armis
Qualis ab Occiduâ surgens nitet Hesperus undâ.
Et nunc victor agit Rufini castra secutos,
Hunnosque, Mysosque, Sagittiferosq; Tomitas,
Prælia miscentes, & acuta falce Gelonos:
Nunc premit Afrorum cæso Gildone cohortes,
Ingentemque facit conversa per agmina stragẽ,
Haud secus ac paleis ubi separat area fruges,
Triturante leves bove conculcantur aristæ:
Sic, quacunque ruit, prosternens conterit hostes,
Circumfusa jacent pallenti corpora letho
Tradita: purpureusq; cruor diffunditur arvis.
Cæsar ob insignes Theodosius ergò Triumphos
Deligit hunc generum sibi, connubioq; Serenæ
Ornat & Æneadis præfert socer omnibus unũ.
Additur armipotens juvenis, qui dictus ab æstu
Nomen Lesco *gerit; Stiliconi sanguine junctus;*
Cæsareum sed ferre jugum fastumque superbæ
Italiæ nequit, imperioque subesse recusat,
Aspera Martigenis hic bella Quiritibus infert
Pannoniũq; armis juvat auxiliaribus Hunnũ,
Tunc ubi Carnorũ ferus occupat Attila sedes,
Teq; dat excidio captam, pulcherrima quondã
Vrbs, Antenoreo felix Aquileja Timavo
Primus claustra manu reserat portasq; refrin-
Injicit infandum victorq; penatibus ignẽ, (git,
Tristia collucent diffusis mœnia flammis
Concussasque domos, impendentesque ruinas

 Nym-

Nympharum textura refert, subjungitur acer
Gensericus, & armorum fulgore coruscus
Pingitur hastatos cuneos, clypeataque secum
Ducere bellator sub fortibus agmina signis:
Hesperias æquare solo, quà spectat ab altis
Candida subjectas Pyrene rupibus, urbes:
Herculeumq; citis transmittere classibus æquor,
Subdere & antiquas Tyriæ Carthaginis arces.
Inde profectus iter maris, emensusq; profundũ
Capta Quirinalis Romæ dare mœnia prædæ.
Hic alacri vultu Lesconis imago secundi
Omnibus arridens precioso intexitur ostro.
Editus obscurâ juvenis qui stirpe parentum
Ardua conscendit magni fastigia regni.
Scilicet orba suo sedes ubi rege vacabat,
Et decretus erat de regno cursus equorum,
Hic meruit celeri victor suffragia cursu.
Tertius extincto succedit Lesco parenti,
Bellaq; Teutonibus facientes adjuvat Hunnos.
Post hunc villoso deducitur horridus Vrsi
Tergore, Popelius, quem turpis inertia Regem
Occupat immodico Baccho, somnoq; vacantẽ.
Ipse sedens inter cyathos, mollesque puellas,
Aeribus armorum præfert convivia curis.
Nominis ejusdem conjungitur ebrius illi
Filius, ignavique simillimus omnia patris:
Hunc scelerum pœnas crudeli morte luentem
Infesti periмunt arroso corpore mures.
Tum gestanda seni traduntur sceptra Pyasto:
Qui

Qui cum justitiæ vindex, & cultor honesti
Esset, ab incurvo (nam rura colebat) aratro,
Pauper ad hos regni tantos ascendit honores.
Indutus crudo stat adhuc perone, geritque
Agricolæ solito speciosum more galerum,
Inde Pyastides trahit agmina Semovitus.
Aclidibusque sparisque & acutis densa sagittis,
Vandaliæq; domat populos, urbesque potentes,
Balthicus Arctoo quas alluit æquore Nereus.
Ocia quartus agit Lesco, bellumque perosus
Sistit & Augustæ sancit data fœdera pacis.
Nec minus extinctis amplecteris otia bellis
Semomisle: tuo tenebrasque recedere nato,
Excussaque dari visum caligine gaudes:
Editus ex utero qui cæcus amabile Solis
Lumen, & æthereos nunquã conspexerat ignes.
Consulis & vates, puero quid reddita cæco
Lumina portendant: responsaque lœtus ab illis
Accipis: insigni natum pietate futurum.
Filius ut Mesco sceptrum suscepit avitum,
De se vera probat dixisse, nec irrita vates:
Primus enim Christũ profitetur, primus adorat
Et veterum cultus abolet, ritusque sacrorum.
Nam tum Sarmatiæ reges idola colentes,
Impia barbarico faciebant orgia ritu.
Cæsaris ante pedes procumbit natus, Othonis,
Boleslaus, & imposito diademate regem
Imperii se se gaudet sociumque vocari:
Subjicit infracto domitos hinc Marte Bohemos,

 Inclu-

Inclusumq; jugis Moravum gentesque rebelles,
Quas umbrosa vident gelidi pineta Silesi.
Te quoque crudeli vastat Pomerania bello:
Subdita quæque jaces algenti, Prussia, cœlo.
Alter at ignavo similis, similisque puellæ
Mesco *figuratur: mollissima purpura corpus*
Velat, Erythræis ornantur pectora gemmis:
Punicei includunt & lævia crura cothurni.
Cujus molliciem vitamque perosus inertem
Vandalus, arma capit: capit arma Bohemus & acer
Qui colit Austriacæ Moravus confinia terræ,
Excutiuntq; jugum noluntque subesse Polonis.
Heu pudet ignavi quantum te Sarmata regis
Sub quo triste potens fecit Respublica damnū!
Pellitur infelix patriis Casimirus *ab oris,*
Indutoque facit monachorum vota cucullo.
Mox è cœnobio, revocatur & arma capessit,
Persequiturq; trucē violento Marte Tyrannū,
A quo pulsus erat, regnoque exutus avito.
Signa feris infert Hunnis, prædamq; secundus
Boleslaus *agit, domito bis victor ab Istro.*
Inq; fugā turmas Moravorū vertit equestres:
Ingentique Scythas & Alanos cæde trucidat.
Laudibus armorum nullis Heroibus esset
Inferior: si non diro correptus amore
(Heu scelus execrandū, heu detestabile crimē)
Incaluisset Equæ, Tyrio quam murice cultam,
Legiferi taurum Minois, ut uxor amavit.

Ac te

Ac te Dive nisi pia Stanislae monentem
Sacras obtruncasset acinace crudus ad aras.
Ergo terrificis oculis vultuque minaci
Sacrilegū pingunt Nymphæ, simulantq; tyrannū
Cæde suas scelerare manus, in frustaque sectos
Projicere alitibus canibusque rapacibus artus.
Nulla sed impietas manet impunita: tyrannus
Ecce solum tristi vexatus Erinnye vertit
Exul, & à canibus flavum laceratur ad Istrū.
Huic animo mitis sævaque tyrannidis expers
Ladislae *subis: pugnacem strenuus acri*
Marte Quadū, sed justa coactus ad arma fatigas
Cassubium durus & cladibus afficis hostem.
Rebus in adversis vicino tertius *Hunno*
Boleslaus *opem signis victricibus adfert,*
Cogit & Augustas illinc dare terga volucres.
Navigat inde legens Arctoum classe profundū,
Devictisque edit navalia prælia Cimbris,
Candida pandentes concurrunt vela carinæ;
Duraque missilibus fiunt certamina telis:
Armamenta natant, collisaq; rostra per undas
Trāstraq; puniceoq; rubescunt sanguine fluctus.
Læta Polonorum classem fortuna tuetur,
Præpetibusque volat circum victoria pennis.
Alter agit turmas hinc Ladislaus *equestres,*
Funestūq; movens proprio cum sanguine bellū,
Sæva suis infert germanis arma tyrannus:
A quibus ipse tamen (sic arbiter impia regum
Punit facta Deus) patriis expellitur oris.

At tu

At tu, quarte, gerens cristatâ casside pennas
Boleslae, *manus cum Cæsare signaq; confers:*
Cæsare, cui nomẽ dedit Ænea barba: nec horres
Illius invictas vires animumque ferocem.
Tertius injustis dum vectigalibus urbes
Mesco *suas onerat, solio dejectus ab alto*
Luget, & amissos regni suspirat honores.
Suscipit ejecto Casimirus *fratre secundus,*
Commissasque sibi regit inculpatus habenas,
Abrogat injustas leges, rescindit iniqua
Quæ fecere truces olim decreta tyranni:
Liberat & censu populum laxatque tributis.
Quintus Lesco *facit diverso prælia casu:*
Nunc Patruum vincit, Patrui nunc vincitur armis.
At dum nudus agit, corpusq; tepentibus undis
Abluit, infelix rigidâ transfigitur hastâ;
Lucis & usuram crudeli vulnere reddit.
Traditur imperium post tristia Boleslao
Fata patris: magnas hoc rege Polonia clades
Accipit à trucibus Scythiæ prædonibus, illis,
Furva quibus dirum fecerunt Tartara *nomẽ.*
Namque velut septem stagnantis ad ostia Nili,
Densa locustarum nubes se concitat alis,
Cultaque devastat plorantibus arva colonis:
Sic vagus à Tanai, Scythiæq; paludibus hostis
Irruit, effuso populatur & agmine latos
Sarmatiæ campos: captivaque corpora ducit,
Corpora nodosis loris & vincta catenis.

Hinc

Hinc tuus affectat regnum Masovia Princeps,
Obsidet ac veteris Conradus mænia Gracchi:
Teutones at Sexti Lesconis *jura tuentes,*
Obsessis pellunt infestum mænibus hostem:
Amplaque spectatæ virtutis præmia grato
A Lescone *ferunt; is nam decernit ut ipsam*
Gracchi, nemo regat, soli nisi Teutones, urbem.
Conserit Henricus pugnã, victorq; triumphat
Hoste; sed incauto dirum bibit ore venenum,
Quo miser ante diem perit, efferturq; feretro.
Inde Bohemorum fortissimus arma lacessit,
Infestatque ducem Rex Primislaus *Othonem,*
Marchia progenuit quẽ flumine mater Havelo:
At dum læta parant motis convivia signis,
Securus poto cum milite Sarmaticus Rex,
Improvisus adest per opacas Marchio silvas,
Castraque nocte subit multo sopita Lyæo,
Stertentemq; capit regem, captumq; trucidat.
Venceslaus *adit regnum, sceptroque potitus,*
Mænalio certos compescit Pannonas arcu:
Et gerit Alberto durum cum Cæsare bellum.
Æqua sed indomitis populis dat jura duobus,
Quos & Sarmatiæ gelido sub sidere tellus
Hercynioque tenet præcincta Bohemia saltu.
Tertius algenti rex Ladislaus *ab Arcto*
Educit Litavos, & Alanos: agmine quorum
Humida Marchiaca devastat jugera terræ:
Mox & victor obit spoliis, & cæde peracta,
Filius Augustæ Casimirus *pacis amator*

 Suscipit

Suscipit extincto regalem patre coronam:
Et cum Marchiacis populis in fœdera transit,
Regnaque facta diu latronibus invia purgat,
Et reprimit cædes, & legibus arma coercet,
Certaque constituit dubiis fora litibus, æquus
Prætor ubi dicat Germanica jura Polonis.
Quin & turrigeris Gracchi sub mœnibus amplã
Ponit, & ipse suo de nomine nuncupat urbem.
Quatuor externos & eodem tempore reges,
Magnificis epulis, lautissimus excipit hospes
Pannoniæ, Regemq; Cypri, Regemq; Quiritum,
Inq; procelloso dominantem marmore Danum,
Ampla dat Ausonio regi quoq; dona, suamq;
Legitimo thalami conjungit fœdere neptem.
Post hunc Sarmatiæ Ludovicus fræna capessit,
Qui genus à prisco se Paone ducere jactat,
Paone, cæruleus regnum cui subdidit Ister.
Nec virtute tamen minus est quam sanguine
clarus.
Magno victor agit, Litavos certamine fusos.
Hic duo fœminei, Ludovicus, pignora sexus,
Corpore præstanti, castoque pudore relinquit:
E quibus egregia Litavus de stirpe Iagello
Ipse sibi jungit tædis solennibus unam.
Et dotale capit nuptâ cum virgine regnum,
At prius abluitur cælestis fonte lavacri,
Proque Iagellonis sibi nomine, nomen adoptat
Ladislae tuum: namque impius ante nefandos
Divorum cultus, & barbara sacra colebat.

Ergo

Ergo piâ Christum nunc relligione professus,
Præcipit excindi lucos, Anguesque necari,
Indigenæ Litavi quos numinis instar adorant.
Erigit instaurans & dulcibus atria Musis,
Hîc, ubi flaventes celer Istula volvit arenas.
Rege sub hoc vertunt infestis terga Polonis
Candida qui gestant Mariani pallia fratres:
Innumerique cadunt adverso Marte perempti.
Se vidisse negat Trasimenus & Allia tantã,
Accipit infelix hîc quantam Prussia cladem.
Haud secus ac nivibus madet humida terra
solutis,
Dura relaxantur cum frigora, tempore veris.
Sic undante natat, cæsorum sanguine campus.
Ipse triumphalem prostrata per agmina currũ
Lætus agit victor, spoliisque exultat opimis.
Iamque senex reddit languenti corpore vitam,
Et sua sceptra, puer, tibi, Ladislae, relinquit.
Egregia vero tu præditus indole mentis
Indigenas tanta populos cum laude gubernas,
Te quoque Danubii declaret ut accola Regem.
Ergo amplis opibus, fretusq; potentibus armis,
Ipse tuis annis, majoraque viribus audes.
Ingressus Macedum numeroso milite fines
Ponis in Orphei tentoria saltibus Æmi.
Non te nubiferæ rupes, non sæva retardant
Frigora, quæq; cadunt altis de mõtibus amnes:
Donec Amurhates ad Varnam Turca paludẽ
Te cohibens tandem victricibus exuit armis:

Bis

Bis tamen impulsos cogis dare terga, bis hostes
Disiicis, ante tuo vitam quã sanguine fundis.
Heu miserande puer! te clara Borysthene tellus
Te cum Danubio pater Istula luget ademptũ,
Limosoq; gemunt Varnæ sub gurgite Nymphæ.
Post ducis interitum funestaque prælia, tradit
Regia Sarmatiæ Casimiro *sceptra senatus,*
Hic vero nemorum studiosus tempora quercu
Cincta gerit, latoque tenens venabula ferro,
Aut venator agit pavidos in retia cervos
Setigeros aut figit apros: comitantur euntem
Riphæique canes, armillatique molossi
Attamen armorum præfert venatibus artes
Et capit ereptas Marianis fratribus urbes.
Inde subis patri, magnumque sub arma coactũ
Ducis Ioannes Alberte *binominis agmen,*
Vlturusque necẽ Patrui, quem Varna perẽptum
Abstulit: instauras in sævos prælia Turcas.
Et jam signa moves, jam barbara vertere cogis
Terga, sagittifero Dacos & Iazygas arcu:
Cum gravis affligit te morbus & exigit ævo
Ne præsentis agas suscepta negotia belli,
Tristia lugubres faciunt tibi funera Musæ:
Nam tu Callimachũ, genuit quẽ Thuscia vatẽ
Dulcia Pieridum tangentem plectra, fovebas,
Edit Alexander *variis spectacula ludis:*
Gymnica nunc levibus certamina ponit ephe- (bis
Corporis exercent agili qui membra palæstrâ.
Nunc pugnæ simulacra ciet sub equestribus armis
Gaudet & in circo concurrere grandibus hastis.
At non hostili sine sanguine ludicra semper,
Seria, sed miscet duri quoque prælia Martis,
Fortibus ulciscens armis perjuria Mosci,
Proxima nimboso Boreæ loca cædibus implet:
Terrarumq; vagos Scythica de gente latrones,
Riphæos ultra montes, Tanaimque repellit.
Hinc ætate gravis dat regia jura Polono
Cana Sigismundus *diademate tẽpora cinctus.*
Moschorũq; Ducẽ, quà flava Borysthenis errat
Vnda, rebellantem, memoranda clade coercet.
Victor Hyperboreæ compescit & agmina gentis,
Taurica quam tellus pharetratæ culta Dianæ
Educat, humanæ gaudentem sanguine cædis.
Nec minus à patrio digressum limite Dacum
Arcet, & edentem crudelia funera, sternit,
Hîc, ubi spumoso per inhospita saxa volutus
Labitur amne Tyras, dirimensq; rapacibus undis
Sarmatiæ fines Dacorum separat oris.
Quin parere sibi veteresque subesse Borussos
Cogit, odora legunt qui succina nata profundo.
Inque suã redigit ditionem, quicquid habebat
Inclyta nobilitas Germani sanguinis illic.
Ecce autem tristem defunctâ coniuge luctum
Percipit, Hunnorum veteri quã sanguine cretã
Carpathis ediderat prope fontẽ Nympha Ty-
Iãq; suæ postquã consorti iusta peregit, (bisci.
Vritur igne novo: fixusque cupidinis arcu

Dulcia

Dulcia Sphortiados connubia virginis ambit:
Inter Iapygias quâ pulcrior altera Nymphas
Non fuit, aut animo præstantior: esse fatetur
Hanc sibi consilio Iovis edita vertice Pallas,
Ore Venus, gravitate parem, Saturnia Iuno.
Ducitur in thalamum regali nupta paratu,
Qualiter Æmonio Nereia sponsa marito
Est adducta Thetis, nuribus comitata Latinis
Turba puellarum sequitur: quas Daunia tellus
Priscaque miserunt longinqui mœnia Barri.
Parvus ad extremum puer his intexitur actis
Sceptra Sigismundus *regni gesturus aviti;*
Qui teneras inter forma præstante sorores
Candida circumdans materno brachia collo
Ludit, & Augusti *cognominis omine gaudet.*
Idem florentes iam puber ut induit annos,
Excipit amplexu consortem sponsus Elissam:
Cæsareos quæ monstrat avos, ducitq; paternum
Regibus orta genus, quos ditibus Austria terris
Edidit, ac rerum dominos Germania fecit.

IN-

INDEX RERUM
Insigniorum.

Ioh

C.

D.

E.

O.

P.

FINIS.

CORRIGENDA.

Pag. Lin.
20. 10. temperare.
30. 22. cujusquam.
31. *ult.* virtute,stirpe
Regia Ungari.
34. *penult.* sed ut à.
61. *ult.* Dobesso.
ibid. linguaque.
62. 9. procerum.
65. 8. Silesia.
71. 7. *muta comma sic*, coercuit metus, admiratio &c.
79. 14. 15. *sic corrige:* formidabiles fiant vocati in auxilium populi, quàm fuerant hostes, contra quos vocabantur.
80. 24. Zavichostũ.
81. 6. 7. Ratiboriæ.
21. Romanæ.
85. 19. provinciæ,
92. 4. *pro, miles vero,* Et miles prædator.
107. 23. *ita malim:* enisurum dubito, ut.
118. 16. *malim omitti illa:* ægrèque fiunt minores &c.
119. *penult, comma post*, cum,
121. *antepen.* alii.
122. *antepen.* addebat.
128. *penult.* obsequii.
144. 17. 18. *malim ita:* interim morâ torpescere animi, & coorta &c. raptari: cum veniens tandem &c.
148. 19. exciperent.
158. 10. *post*, negotio, *dele*, que.
161. *antep.* quem.
190. 1. *bis*, dicere, *dele alterum.*
196. 16. Stanislai.
202. 1. inturbidos.
198. *pro* Scholasticos *pone* Studiosos. ne fortè offendantur, quorũ honorẽ quæro, & gratiã æstimo.
203. 17. Archiepiscopum.
205, 22. Parnaviæ.
207. 15. sesquimẽsis.
208. 22. insuper.
214. 11. foret.

